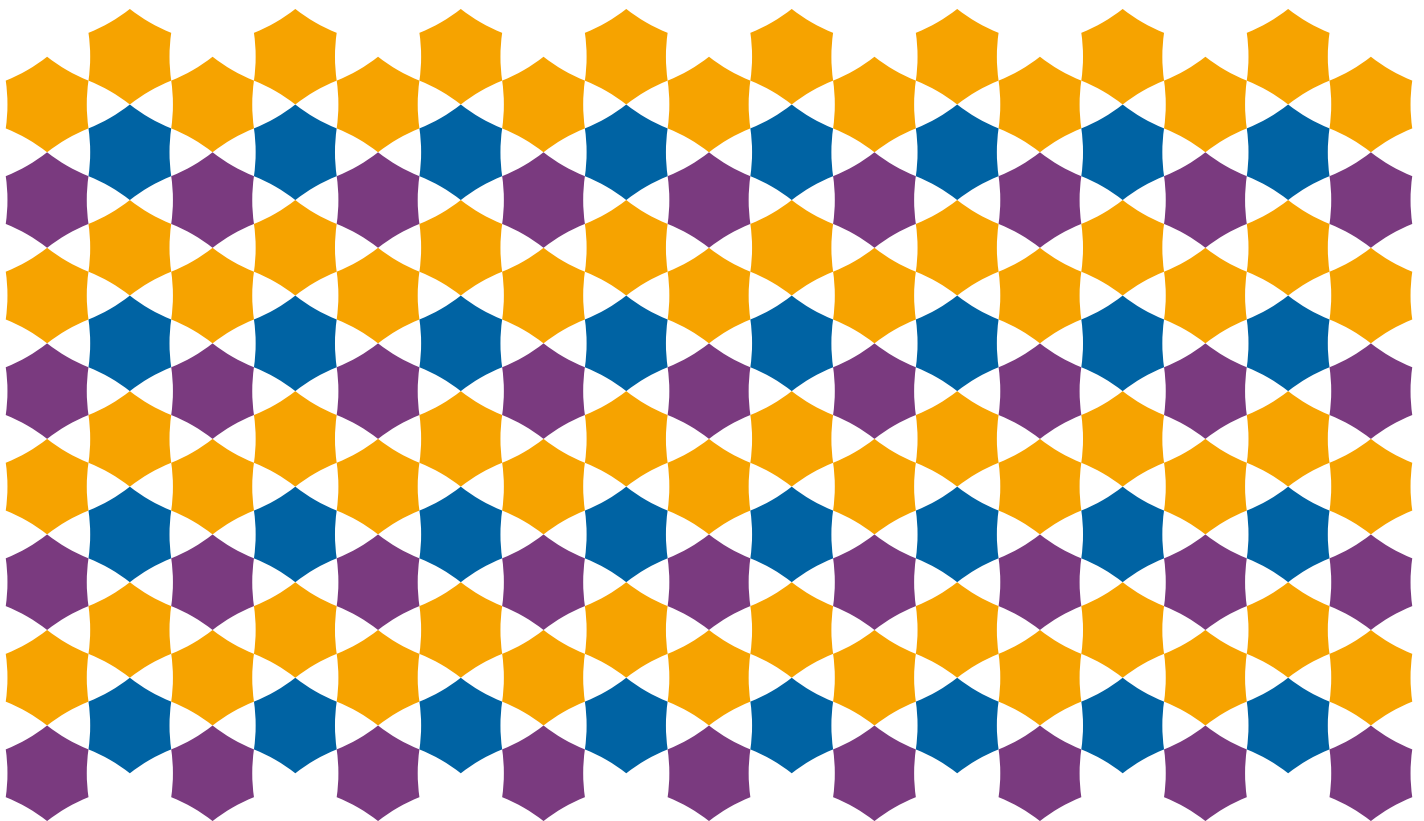

Studentinflytandet

Kartläggning och analys av studentinflytandets
förutsättningar efter kårobligatoriets avskaffande
(dnr 111-99-16)

Rapport 2017:4

Studentinflytandet – Kartläggning och analys av studentinflytandets förutsättningar efter kårobligatoriets avskaffande (dnr 111-99-16)

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2017

Författare: Andrea Amft (projektledare), Per Helldahl, Anna Lundh, Anna Sandström och Johan Bondefeldt

Grafisk form: AB Typoform

Tryck: TMG Tabergs 2017

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning	5
Summary	6
Inledning	7
Framväxten av systemet för studentinflytande	7
UKÄ:s granskningsverksamhet	10
Tidigare undersökningar efter obligatoriets avskaffande	12
UKÄ:s tillvägagångssätt	13
Vad menas med studentinflytande?	16
Rapportens indelning	17
Styrning av studentinflytandet	18
Kartläggning av studentinflytandet	28
Den generella bilden	28
Organiseringen av studentinflytandet på lärosätetsnivå	36
Tidsramen för kårstatus	40
Prövning av ställning som studentkår	42
Uppslutningen bakom studentkårerna	46
Lika villkor för studentkårerna?	51
Representativitet och legitimitet	55
Studentinflytandets finansiering	63
Utbetalning av statsbidraget	81
Sektorns bedömningar och förändringsförslag	84
Behov av åtgärder och UKÄ:s förslag	90
Referenser	94
Bilagor	96

Sammanfattning

Dagens system för studentinflytande är väl utvecklat vad gäller både regelverket och den praktiska verksamheten, men det bygger på frivillighet hos studenterna. UKÄ:s kartläggning och analys visar att studentinflytandet i stort fungerar väl ur lärosätenas såväl som studentkårernas perspektiv. Universitet och högskolor uttrycker i de flesta fallen att de är nöjda, medan studentkårerna i vissa avseenden är missnöjda med hur studentinflytandet fungerar vid lärosätet. UKÄ vill ändå framhålla att det nuvarande systemet för studentinflytande har låg representativitet.

UKÄ konstaterar att många kårer efter obligatoriets avskaffande har hamnat i en beroendeställning gentemot lärosätena, att de har olika förutsättningar att utföra sitt uppdrag, och att de villkor under vilka de ska utföra detta uppdrag skiljer sig åt. Sammanfattningsvis anser UKÄ att det finns demokratiska, ekonomiska och kunskapsmässiga brister i hur studentinflytandet bedrivs.

I dagens system är det kårerna som utser studenternas representanter i olika beredande och beslutande organ vid högskolan. I demokratiskt hänseende är det därför ett problem att rösträtten i kårvalen begränsas till de studenter som valt att bli medlemmar. Idag är omkring 42 procent av studenterna anslutna till kårerna, och endast runt 10 procent av dessa väljer att utöva sin rösträtt.

Kartläggningen visar att universitet och högskolor bidrar till studentinflytandet vid lärosätet genom att tillskjuta uppskattningsvis omkring 97 miljoner kronor årligen. Därutöver köper många lärosäten olika tjänster av sina studentkårer och betalar sammanlagt omkring 15 miljoner kronor per år för detta. Utöver dessa intäkter har studentkårerna intäkter från medlemsavgifter, 31 miljoner kronor, och från det direkta statsbidraget till stöd för studentinflytande, 32 miljoner kronor. Det ekonomiska bidraget från lärosätena varierar dock och en del kårer har dessutom tillgång till sponsorer. Detta tillsammans med att anslutningsgraden varierar stort gör kårernas ekonomiska ställning ojämlig.

UKÄ:s kartläggning visar även att det finns kunskapsbrister om gällande regelverk hos vissa studentkårer och i viss mån även bland högskolans personal.

Det är av yttersta vikt att studenterna har goda förutsättningar att kunna medverka i och påverka utvecklingen av den högre utbildningen. För att avhjälpa de mer akuta problem föreslår UKÄ en förstärkt statlig direktfinansiering av studentinflytandet. Samtidigt bör regeringen uppmana universitet och högskolor samt studentkårerna att arbeta för att utveckla formerna för studenternas medverkan i den högre utbildningen. UKÄ rekommenderar även regeringen att hitta lämpliga former för att tillgodose studentkårernas behov av fördjupad kunskap om hur systemet som styr studentinflytandet fungerar.

Det är viktigt att noga följa utvecklingen av studentinflytandet de närmaste åren för att se om det finns ett behov av en ny nationell översyn.

Summary

Today's system for student influence is well defined in terms of both rules and regulations and in day-to-day operations, but it is based on voluntary participation by the students. The survey and analysis by UKÄ (Swedish Higher Education Authority) show that student influence overall works well from the perspective of both the higher education institutions (HEI) and the student unions. In most cases, HEIs say they are satisfied, while the student unions are dissatisfied in some respects with how well student influence works at their institutions. Even so, the Authority would like to stress that the current system for student influence is not particularly representative.

The Authority sees that many unions became more dependent on the HEIs once membership became optional, their potential for achieving their objectives varies, and they work under varying conditions. We have also identified democratic and financial issues with how student influence is promoted and a need for more information.

In the current system, the student unions appoint student representatives to various advisory and decision-making bodies at HEIs. Democratically, it is problematic that voting rights in union elections are limited to only member students. Today, about 42 per cent of students are union members, and only around 10 per cent of these choose to vote.

The survey shows that HEIs support student influence by contributing an estimated SEK 97 million annually. Many HEIs also purchase various services from their student unions, and in total they spend about SEK 15 million annually for these services. Additionally, student unions are also funded through membership fees (SEK 31 million) and through government funding specifically for supporting student influence (SEK 32 million). Financial contributions from HEIs vary, however, and some unions also have access to sponsors. This, together with significant variations in membership rates, results in differing financial standings between unions.

The Authority's survey also indicates that there is a lack of knowledge about applicable rules and regulations in some student unions and, to some extent, even among university staff.

It is of utmost importance that students have real potential for contributing to and influencing the development of higher education. To remedy the most acute problems, the Authority proposes increasing government funding to improve student influence. At the same time, the government should encourage HEIs and student unions to develop ways of increasing student involvement in improving higher education. We also recommend that the government find appropriate ways to inform student unions about the system for student influence.

It is important to carefully follow how student influence develops in the coming years to determine if there is a need for a new national re-examination and revision of the system.

Inledning

Det så kallade kårobligatoriet avskaffades i juli 2010. Den nya ordningen har gällt i nästan sex år när regeringen 2016 gav Universitetskanslersämbetet (UKÄ) i uppdrag att följa upp förutsättningarna för studentinflytandet. Uppdragsbeskrivningen framgår av UKÄ:s regleringsbrev för budgetåret 2016 (U2015/03696/UH; U2015/05895/SAM (delvis); U2015/05987/UH):

Uppföljning av studentinflytande

Universitetskanslersämbetet får i uppdrag att kartlägga och analysera studentinflytandets förutsättningar efter kårobligatoriets avskaffande. Frågor om kårernas jämlika villkor och deras förutsättningar att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande ska särskilt uppmärksammas. I uppdraget ingår också att överväga behov av åtgärder och i förekommande fall lämna förslag till sådana. I de fall myndigheten bedömer att det behövs författningsändringar, ska sådana förslag lämnas och kommenteras. Universitetskanslersämbetet ska inom ramen för sitt uppdrag inhämta information och synpunkter från universitet och högskolor och från sådana studentkårer vid universitet och högskolor som avses i studentkårsförordningen (2009:769). Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 februari 2017.

I detta inledande kapitel kommer det att ges en översikt över hur systemet för studentinflytandet vuxit fram och över UKÄ:s granskningsverksamhet i den mån den berör studentinflytandet. UKÄ redovisar kortfattat tidigare undersökningar som genomförts efter att kårobligatoriet avskaffades samt hur UKÄ har arbetat med uppdraget. Slutligen ges också en kort definition av begreppet studentinflytande.

FRAMVÄXTEN AV SYSTEMET FÖR STUDENTINFLYTANDE

Det har inte alltid setts som en självklarhet att den högre utbildningen utvecklas i dialog mellan lärare och studenter vid universitet och högskolor. Carl-Gustaf Andrén beskriver i boken *Visioner, vägval och verkligheter: Svenska universitet i utveckling efter 1940* (2013) hur studenternas medverkan i och inflytande över den högre utbildningen utvecklats i Sverige från 1940-talet och framöver. Utvecklingen har skett från ett informellt inflytande till dagens reglerade system, där studenternas rätt till inflytande är inskrivet i högskolelagen. Enligt Andrén utgjorde tillkomsten av Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) 1921 startpunkten i utvecklingen mot ett ökat studentinflytande. SFS blev ett språkrör för studenterna och ett gemensamt organ för internationella studentkontakter. Det tog dock tid att hitta former för hur studenternas engagemang kunde kanaliseras. Först i samband med högskolereformen 1977 infördes för första gången bestämmelser i högskolelag (1977:218) om studenternas rätt att aktivt medverka i styrelsearbetet vid universitet och högskolor, och därutöver rätten att ingå i linjenämnder och institutionsnämnder (Andrén, 2013, s. 211-225).

Studenterna får viktig roll i kvalitetsarbetet – rätten till inflytande skrivs in i lagen

Mot slutet av 1990-talet pågick ett arbete som syftade till att stärka studentinflytande i högskolan genom att ge studenterna bättre möjligheter till medverkan i och inflytande över den högre utbildningen. Ett aktivt och engagerat deltagande från studenternas sida bedömdes vara centralt för högskolans utvecklingsarbete och för kvaliteten i den högre utbildningen, men förutsatte en formell rätt för studenterna att utöva ett inflytande över dessa frågor.

I propositionen *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* (1999/2000:28) skriver regeringen att "såväl personalen som studenterna har en central roll att spela i arbetet med att utveckla kvaliteten i högskolans verksamhet" samt att "det ligger hos högskolorna att praktiskt underlätta och på andra sätt uppmuntra och medverka till att studenterna aktivt engagerar sig i utvecklingsarbetet". Regeringens förslag fastställdes av riksdagen och nya bestämmelser om studentinflytande infördes år 2000 i högskolelagen (1992:1434). Sedan dess framgår av 1 kap. 4 § tredje stycket högskolelagen (1992:1434) att kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna, och i 1 kap. 4 a § står att: "Studenterna skall ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Högskolorna skall verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen." Dessa bestämmelser utgör grunden i dagens studentinflytande.

Kårobligatoriet avskaffas

– ny ansvarsfördelning mellan lärosätet och kåren

Fram till den 1 juli 2010 var det obligatoriskt för en student att vara medlem i en studentkår och att betala en avgift för sitt medlemskap. Enligt regeringens proposition 2008/09:154, *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande*, syftade obligatoriets avskaffande till att införa ett modernt system för studentinflytande. Dessutom stred obligatoriet mot medborgarens grundläggande rättighet till föreningsfrihet enligt regeringsformen¹. Kårobligatoriet avskaffande gjorde det nödvändigt att i högskolelagen införa nya bestämmelser bland annat om hur studentsammanslutningar ska få ställning som studentkår. Den nya regleringen föreskriver att universitetet eller högskolan efter ansökan ska utse en studentsammanslutning att vara studentkår, och att en studentkår ska ha som huvudsakligt syfte att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid lärosätet. För att möjliggöra ett likvärdigt studentinflytande regleras dock vissa krav på studentkåreterna i högskolelagen. Dessa krav avser studentkårens syfte, verksamhetsområde, medlemskap, organisation och förutsättningar att representera studenterna.²

1. Regeringsformen (1974:152), 2 kap. 1 §, femte stycket.

2. Högskolelagen (1992:1434), 4 kap. 9–14 §§.

När det gäller finansieringen utgår efter avskaffandet av kårobligatoriet ett särskilt statsbidrag för att möjliggöra en infrastruktur för studentinflytande. Statsbidraget betalas ut till statliga universitet och högskolor. Statsbidraget betalas också ut till enskilda utbildningsanordnare så länge dessa inte har fattat lokala beslut om att behålla kårobligatoriet (för en lista över lärosäten som erhåller statsbidrag till stöd för studentinflytande, se bilaga 2.) Regeringen anslog 2011 30 miljoner kronor för verksamheten. Anslaget har sedan dess i allt väsentligt följt pris- och löneomräkningen för anslagen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå för universitet och högskolor. För budgetåret 2017 anslog regeringen drygt 32 miljoner kronor för insatser för att stärka studentinflytandet. Statsanslaget fördelas efter antal helårsstudenter per läsår. Kammarkollegiet betalar årligen i januari ut medlen till lärosätena. Som lägst erhåller universitet och högskolor 10 000 kronor per år oavsett antal helårsstudenter (se Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende anslag 2:64 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, ap. 8). Det innebär att små lärosäten är garanterade ett minsta belopp för att möjliggöra verksamhet för studentinflytande i universitets och högskolors organ. Även om statsbidraget utbetalas till lärosätena är meningen att medlen ska föras vidare till studentkårerna. Det framgår av propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (prop. 2008/09:154, s. 47) att statsbidraget utgår till stöd för kårernas kärnverksamhet, det vill säga verksamhet som är inriktad på utbildningsbevakning, utbildningsutveckling, arbetsmiljöfrågor och som stöd till studentrepresentanter som kårerna utser. Studentkårer får även bedriva studiesocial verksamhet, dock med andra resurser än statsbidraget.

Lärosätena får ökad grad av autonomi – studenternas inflytande garanteras

Studenternas möjligheter att i praktiken utöva sin rätt till inflytande över utbildningen och dess förutsättningar är sedan januari 2011 i stor utsträckning beroende av lärosätets interna föreskrifter och rutiner. I början av 2011 avreglerades en stor del av högskolesektorns verksamhet och det infördes ett ökat självbestämmande för universitet och högskolor. Avregleringen innebär bland annat att ett lärosäte själv bestämmer sin interna organisation³. I propositionen 2009/10:149, *En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor*, står "att det är väsentligt med ett fortsatt starkt studentinflytande". Oavsett hur universiteten och högskolorna utformar sin interna organisation ska studenterna ha rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Regeringen framhåller i propositionen att det i och med nyordningen är viktigt att lärosätena fattar beslut om en tydlig intern organisation och arbetsfördelning för att upprätthålla tydligheten i beslutsstrukturen.

3. Högskolelagen (1992:1434), 2 kap. 5 §.

UKÄ:S GRANSKNINGSVERKSAMHET

En del av den verksamhet som UKÄ bedriver involverar studenterna eller rör studenterna på andra sätt. Nedan följer en kort beskrivning av två viktiga områden för myndighetens arbete som har betydelse för studentinflytandet; det nationella systemet för kvalitetssäkring och UKÄ:s tillsynsverksamhet.

Nytt nationellt system för kvalitetssäkring – studenternas engagemang förutsätts

Ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem som bland annat granskar hur universitet och högskolor arbetar för att säkerställa studenternas rätt att utöva inflytande över utbildningen kommer att tillämpas av UKÄ under sex år med början hösten 2016.

Centralt för det nya systemet är att universitet och högskolor tillsammans med UKÄ har ett ansvar för att kvalitetssäkra högre utbildning i Sverige. De kommande granskningarna utgår från högskolelagen, högskoleförordningen och principerna för kvalitetssäkring av högre utbildning inom Europa, det vill säga *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*.

Det kommer att finnas fyra olika typer av granskningar: examenstillståndsprovningar, granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärderingar och tematiska utvärderingar. Oavsett vilken typ av granskning som genomförs ska tre olika perspektiv alltid belysas. Dessa är studenters och doktoranders perspektiv, arbetslivets perspektiv och jämställdhetsperspektiv.

Under hösten 2016 startade UKÄ en pilotstudie för att utvärdera lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Pilotutvärderingen syftar till att pröva metoden för utbildningsutvärderingar i det nya kvalitetssäkringssystemet. Av texten *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetsarbete – pilotstudie* (UKÄ, 2016, s. 28) framgår att det finns två så kallade bedömningsgrunder för granskning av om studenters och doktoranders perspektiv inkluderas i kvalitetsarbetet vid lärosätet, nämligen:

- A. "Lärosätet arbetar systematiskt för att säkerställa studenternas och doktorandernas rätt att utöva inflytande över utbildningen och sin situation.
- B. Lärosätet arbetar systematiskt med att följa upp, utvärdera och utveckla student- och doktorandinflytandet. Åtgärder som planeras eller genomförs till följd av granskning kommuniceras till relevanta intressenter."

Vidare framgår av vägledningen för bedömarna att "bedömningen bör inkludera huruvida kvalitetssäkringsarbetet på ett effektivt, systematiskt och proaktivt sätt, som är integrerat i lärosätets verksamhet, säkerställer att

- studenterna och doktoranderna har goda förutsättningar för att utöva inflytande över utbildningen och sin situation
- studenterna och doktoranderna engageras och motiveras att ta en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningen
- student- och doktorandinflytandet följs upp, utvärderas och utvecklas och att det finns ett jämställdhetsperspektiv i detta utvecklingsarbete

- åtgärder som planeras eller genomförs till följd av en granskning av student- och doktorandinflytandet kommuniceras till relevanta intressenter och att definitionen av "relevanta intressenter" är rimlig."

I pilotstudien prövar UKÄ möjligheten att erbjuda student- och doktorandkårer att lämna in ett skriftligt underlag, en så kallad studentinlägga. I studentinläggan ges kåren tillfälle att redovisa sin syn på studentinflytandet i lärosätets kvalitetssäkringsarbete. UKÄ påpekar dock i *Vägledning för granskning av lärosätens kvalitetsarbete – pilotstudie* (UKÄ, 2016, s. 11) att studentinläggan inte ska påverka det faktum att kvalitetssäkringsarbetet är en gemensam angelägenhet för lärosätets personal och studenter, och att det därför inte ska påverka studenternas möjligheter att vara delaktiga i lärosätets arbete med att skriva självvärdering.

Utvärderingar av utbildning på forskarnivå startar i januari 2017. Utvärderingen innehåller ett doktorandperspektiv och kommer bland annat att bedöma hur utbildningen verkar för att doktoranderna ska ta en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildning och lärprocesser, och om den följs upp systematiskt för att säkerställa att doktorandinflytandet används i kvalitets-säkring och utveckling av utbildningen. Detta framgår av *Vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå* (UKÄ, 2016, s. 26).

UKÄ:s tillsyn – fokus på studenternas rättssäkerhet

En viktig del av UKÄ:s uppdrag som myndighet består av att utöva tillsyn över statliga universitet och högskolor. Fokus för tillsynsverksamheten är studenternas rättssäkerhet. Som en del av detta uppdrag genomför UKÄ (och tidigare Högskoleverket) regelbundet så kallade tillsynsbesök där frågor ställs om studentrepresentation och samråd med studenter.

I rapporten *Högskolans regler i praktiken – erfarenheter från Högskoleverkets tillsynsbesök 1998–2012* (2014:16) presenterar UKÄ samlade erfarenheter från de tillsynsbesök som Högskoleverket genomförde på universitet och högskolor 1998–2012. Erfarenheterna från tillsynsbesöken visar att studentinflytandet vid universitet och högskolor ofta fungerar bättre på central nivå och på fakultetsnivå än på institutionsnivå. Inte sällan saknades rutiner för att genomföra samråd med studenterna när en person fattar beslut som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Detta ska göras enligt högskolebestämmelserna. Det påpekades också i rapporten att det är angeläget att universitet och högskolor arbetar för att genomföra studentinflytande på alla nivåer på respektive lärosäte.

I rapporten *Lärosätens klagomålsrutiner – en kartläggning* (2014:1) har UKÄ kartlagt hur statliga universitet och högskolor hanterar klagomål från studenter. Syftet har varit att skapa en nationell överblick över hanteringen och att få möjlighet att ta del av lärosätens erfarenheter på området. Kartläggningen visar att studentkårer har en viktig roll när det gäller bevakningen av enskilda studenters rättigheter. Vid nästan alla universitet och högskolor deltar studentkårer i någon form i klagomålshanteringen. Vid många lärosäten har studentkårer särskilda studentombud som biträder missnöjda studenter, och några lärosäten ger bidrag till finansieringen av studentombud. Men kartläggningen visar att studentkårens medverkan

varierar. Exempelvis har ett lärosäte svarat att studentkårerna sedan kårobligatoriets avskaffande 2010 i mindre grad än tidigare är inblandade i klagomålshanteringen. Många universitet och högskolor framhåller vikten av en god dialog med studentkårerna för att förebygga och lösa problem för studenterna.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR EFTER OBLIGATORIETS AVSKAFFANDE

2012 genomförde Sveriges universitetets- och högskoleförbund (SUHF) en enkätundersökning av hur studentinflytandet utvecklades två år efter kårobligatoriets avskaffande. Undersökningen genomfördes i samverkan med SFS och enkäten riktades till SFS:s medlemskårer. Resultaten från undersökningen redovisas i rapporten *Ökat beroende efter frihetsreformen? – Studentinflytandet två år efter kårobligatoriets avskaffande* (SUHF, 2012). I rapporten drar SUHF och SFS slutsatsen att statsbidraget till stöd för studentinflytande är otillräckligt och att ordningen att statsbidraget fördelas genom lärosätet bör ses över. Man ansåg också att skillnaderna avseende förutsättningar ökar mellan studentkårer och att det är problematiskt att studentkårer uppfattar sig mer beroende finansiellt och organisatoriskt av lärosätet.

I juni 2015 lämnade SFS in en skrivelse till utbildningsdepartementet om studentinflytandets förutsättningar (SFS, dnr PA1-2/1415). Där anförS att SFS och SUHF sedan 2012 har bett regeringen att utreda studentinflytandets förutsättningar i syfte att lägga förslag som säkerställer goda förutsättningar för studentkårerna. I skrivelsen presenterar SFS en lägesbild av studentinflytandet efter kårobligatoriets avskaffande och föreslår en del förändringar. Det framgår av skrivelsen att SFS under våren 2015 har genomfört en uppföljande enkätundersökning bland sina medlemskårer som besvarades av 22 studentkårer. Med utgångspunkt i analysen från enkätundersökningarna 2012 och 2015 presenterar SFS följande övergripande problembild:

- "Studentkårerna har mycket ojämlika ekonomiska förutsättningar, vilka undergräver kärnverksamheterna studiebevakning och studiesocial verksamhet, liksom förtroendet och tillförlitligheten för studentinflytandet som en del av den högre utbildningen.
- Studentkårerna har ett ökat beroende av sina lärosäten. Beroendet har ökat genom proceduren att lärosätet utser studentkår, genom att statsstödet kanaliseras genom lärosätet och att många kårer är beroende av extra ekonomiskt stöd från lärosätena." (SFS, dnr PA1-2/1415, s. 2)

I skrivelsen presenterar SFS vidare ett antal tänkbara lösningar på de problem som de har identifierat genom sina enkätundersökningar:

- "Staten ger ett direkt, ovillkorat stöd till de organisationer som givits kårstatus som täcker hela kostnaden för kärnverksamheten för samtliga representerade studenter.
- Kriterierna och proceduren för att ansöka om och beviljas kårstatus förtydligas av regeringen i förordning eller på annat sätt, till exempel genom uppdrag till SUHF och SFS att utarbeta nationella kriterier. Bland annat bör förtydligas att studentkårerna har rätt att medverka i beslutet om kårstatus.

- Perioden för kårens kårstatus förlängs från de nuvarande tre åren för att skapa större organisatorisk långsiktighet och stabilitet i organisationerna.
- Se över om en oberoende part kan utse studentkåren.”

UKÄ:S TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Uppdraget till UKÄ innehåller tre moment: en kartläggning av förhållandena efter kårobligatoriets avskaffande, en analys av förutsättningarna för studentinflytandet och, om behov finns, att ta fram förändringsförslag. I studien har ingått dels statliga universitet och högskolor, dels sådana studentsammanslutningar vid universitet och högskolor som avses i studentkårsförordningen (2009:769). För att få information och synpunkter från dessa har UKÄ skickat ut två webbenkäter. Enkätsvaren beskriver i regel förhållandena under vårtermin 2015 och hösttermin 2015, och i viss utsträckning förhållandena under vårterminen 2016.

Den ena enkäten (lärosätesenkäten) riktade sig till alla universitet och högskolor med statlig huvudman, sammanlagt 31 lärosäten. Webbenkäten kunde besvaras mellan den 26 april 2016 och den 6 maj 2016. I enkäten ställde UKÄ 51 frågor om studentinflytandets upplägg och organisering, om förutsättningar för studentinflytandet, om studentinflytandets finansiering och om studentrepresentation (se bilaga 3).

Den andra enkäten (kårenkäten) riktade sig till alla studentsammanslutningar som omfattas av studentkårsförordningen (2009:769). Det finns ett stort antal sammanslutningar av studenter vid universitet och högskolor, men endast ett mindre antal har efter ansökan och prövning av lärosätet fått status som studentkår. I UKÄ:s uppföljning ingår endast de studentsammanslutningar vid statliga universitet och högskolor som har kårstatus. För att ta reda på vilka dessa är, har de statliga universiteten och högskolorna ombetts att lämna uppgifter om vilka studentsammanslutningar som har kårstatus vid lärosätet och kontaktuppgifter till dessa studentkårer. Enligt lärosätenas svar fanns det under våren 2016 64 studentkårer⁴ (se bilaga 1). Webbenkäten öppnades den 7 juni 2016 och stängdes den 27 augusti 2016. Enkäten innehöll 54 frågor och samlade in bakgrundsinformation om studentkåren, information om förutsättningar för studentinflytandet, om studentinflytandets finansiering och om studentrepresentation och studentinflytande. Kårenkäten avslutades med en möjlighet att lämna kommentarer. Kårenkäten var i stora delar identisk med lärosätesenkäten, dock med vissa anpassningar (se bilaga 3).

I rapporten analyseras enkätsvaren efter lärosäteskategorier, vilket innebär att resultat för de universitet och högskolor som liknar varandra grupperas. Indelningen i lärosäteskategorier som UKÄ tillämpar i denna – och i andra analyser – ser ut på följande sätt:

- breda etablerade universitet,
- fackinriktade universitet,

4. Efter det att kårenkäten hade skickats ut har ytterligare studentsammanslutningar erhållit ställning som studentkår. Dessa studentkårer ingår dock inte i UKÄ:s uppföljning.

- nya universitet,
- statliga högskolor och
- konstnärligt inriktade högskolor.

En förteckning över gruppindelningen finns som en bilaga till rapporten (se bilaga 1).

Kontakter med SUHF, SFS, studenter och allmänheten
UKÄ har under våren 2016 och under hösten 2016 träffat SUHF och SFS var för sig för att ge de båda organisationerna möjlighet att komma med synpunkter till uppföljningen. UKÄ redogjorde för hur myndigheten tagit sig an uppdraget och under höstens möte presenterade vi en lägesbeskrivning för studentinflytandet utifrån UKÄ:s underlag och analyser.

Den 30 maj 2016 anordnade UKÄ en symposiedag för studenterna. Dagen riktade sig till samtliga studentkårer och nådde på så vis även studentkårer som inte är anslutna till SFS. Studentdagen besöktes av ett 90-tal deltagare och sändes direkt via webben. På eftermiddagen redovisade UKÄ bland annat regeringsuppdraget om uppföljning av studentinflytandet. Med hjälp av studenternas mobiltelefoner kunde UKÄ på plats genomföra en mentometerundersökning bland deltagarna. Resultaten från studentdagens mentometerundersökning använde UKÄ vid kvalitetssäkringen av kårenkäten.

Regeringsuppdraget presenterades också för en större allmänhet vid ett seminarium i Almedalen, den 5 juli 2016. Seminariet arrangerades av SUHF i samarbete med SFS.

Källmaterial och kompletterande underlag

Föreliggande rapport bygger i huvudsak på information från universitet och högskolor och från landets studentkårer som samlats in genom de två webbenkätorna och vissa kompletteringar.

Kompletterande underlag om medlemstal och anslutningsgrad

För att kartlägga hur många studenter som gör det aktiva valet att ansluta sig till en studentkår har UKÄ ställt frågor om anslutningsgrad både i lärosätes- och i kårenkäten. Efter avslutad enkätinsamling var uppgifterna om anslutningsgrad för knapphändiga för att kunna användas på det sätt som var avsett. UKÄ har därför bett lärosätena om ett kompletterande underlag för höstterminen 2015 om:

1. antal studenter per verksamhetsområde, fördelat på kvinnor och män,
2. antal kårmedlemmar per verksamhetsområde, fördelat på kvinnor och män (medlemsantal),
3. andel kårmedlemmar per verksamhetsområde, fördelat på kvinnor och män (anslutningsgrad).

Av 31 lärosäten har 22 lämnat in det kompletterande underlaget.

Särskild skrivelse

Därutöver har UKÄ i en särskild skrivelse (dnr 111-309-16) gett andra möjlighet att komma in med synpunkter. Det handlar om de två största icke-statliga lärosätena (stiftelsehögskolorna) och deras studentkårer:

- Chalmers tekniska högskola (enskild utbildningsanordnare)
- Chalmers studentkår
- Högskolan i Jönköping (enskild utbildningsanordnare)
- Jönköpings studentkår

Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping är enskilda utbildningsanordnare utan statlig huvudman vars verksamhet regleras genom lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Utbildning vid dessa lärosäten måste dock uppfylla de krav som ställs i 1 kap. högskolelagen, bland annat krav om att kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolans personal och studenterna och krav om studentinflytande. Som enskilda utbildningsanordnare har dessa två lärosäten valt att bibehålla kårobligatoriet för sina studenter och erhåller därför inte något statsbidrag för studentinflytande. Chalmers tekniska högskola och Chalmers studentkår har båda lämnat in en särskild skrivelse. Högskolan i Jönköping och Jönköpings studentkår har avstått.

UKÄ har också gett följande samarbetsorgan för studentkårer möjlighet att komma in med en särskild skrivelse (dnr 111-309-16):

- Göteborgs universitets studentkårer (GUS)
- Göteborgs förenade studentkårer (GFS)
- Lunds universitets studentkårer (LUS)
- SLU:s samlade studentkårer (SLUSS)
- Stockholms studentkårers centralorganisation (SSCO)
- Uppsalakårens gemensamma samverkansorgan (Kårsamverkan)

När det gäller samarbetsorgan för studentkårer finns sådana vid några av de större lärosätena där fler än en studentsammanslutning har ställning som studentkår. Samarbetsorganen saknar själva ställning som studentkår och ingår därför inte i populationen för uppföljningen. Samarbetsorganen utför dock ett arbete på central nivå på lärosätena. På grund av detta har UKÄ gett samarbetsorgan möjlighet att komma in med information och synpunkter, och att framföra sådant som samarbetsorganen anser vara av vikt för uppföljningen av studentinflytandet. Nästan alla samarbetsorgan har valt att lämna information till UKÄ:s uppföljning. Undantaget är Uppsalakårens gemensamma samverkansorgan (Kårsamverkan) som avstått eftersom de anser att de snarare är ett samverkansorgan än ett samarbetsorgan. I rapporten redovisas information från de särskilda skrivelserna där det är relevant.

Svarsfrekvenser och bortfallsanalys

Svarsfrekvensen för lärosätesenkäten är 100 procent och för kårenkäten 78 procent. Av totalt 64 studentkårer har 50 besvarat kårenkäten, bortfallet är 22 procent. När det i rapporten redovisas resultat från kårenkäten baseras det på svar från dessa 50 studentkårer.

Bland studentkårerna finns det ett bortfall vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), vid Lunds universitet, vid Göteborgs universitet, vid Stockholms universitet, vid Malmö högskola, vid Försvarshögskolan, vid Stockholms konstnärliga högskola, vid Konstfack, och vid Kungl. Konsthögskolan (se bilaga 1). Generellt sett är bortfallet litet och fördelas över flera lärosäten. Däremot ser UKÄ det som problematiskt att endast två av sex studentkårer bland de konstnärligt inriktade högskolorna har besvarat enkäten. UKÄ har försökt att nå de konstnärliga kårerna men har inte fått kontakt. UKÄ bedömer att bristen på underlag gör det omöjligt att ur ett studentkårsperspektiv analysera förutsättningarna för studentinflytandet inom kategorin konstnärligt inriktade högskolor och UKÄ avstår därför från en sådan analys. Istället hänvisar UKÄ till den kunskap och information om studentinflytandet vid de konstnärliga högskolorna som kommit fram i UKÄ:s ordinarie tillsynsverksamhet.⁵

2015 fanns det även två så kallade doktorandkårer som är specialiserade på att företräda studenter på forskarnivå; en vid Lunds universitet och en vid Malmö högskola. Endast doktorandkåren vid Malmö högskola har besvarat webbenkäten. Eftersom både lärosätesenkäten och kårenkäten innehåller frågor som avser studenter på forskarnivå (doktorander) bedömer dock UKÄ att det inkomna underlaget är tillräckligt för att kunna dra slutsatser om studentinflytandet på forskarnivå.

De 14 studentkårer som inte har besvarat kårenkäten uppskattas ha cirka 6 000 medlemmar. Uppskattningen baseras främst på kompletterande uppgifter om antalet kårmedlemmar som UKÄ har tagit in från lärosätena. De 50 kårer som har besvarat enkäten uppger ett medlemsantal på runt 136 000 studenter. UKÄ utgår fortsättningsvis från ett ungefärligt medlemsantal på 140 000 studenter för samtliga studentkårer höstterminen 2015.

UKÄ:s samlade bedömning är att källmaterialets omfattning och kvalitet är god – med ovan redovisade undantag.

VAD MENAS MED STUDENTINFLYTANDE?

I denna rapport menas med studentinflytande den delen av kårens verksamhet för vilken statsbidrag betalas ut. Av propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (2008/09:154, s. 47) framgår att kårernas kärnverksamhet bör utgöras av utbildningsbevakning, utbildningsutveckling, arbetsmiljöfrågor och stöd till de studentrepresentanter som kårerna utser. Studiesociala aktiviteter eller annan verksamhet som kåren bedriver räknas inte som en del i studentinflytandet.

5. Se till exempel UKÄ, *Tillsynsbesöket vid Stockholms konstnärliga högskola 2016* (2016:13).

RAPPORTENS INDELNING

Materialet från de båda enkäterna är stort och innehåller mer information än det är meningsfullt att redovisa i denna rapport. UKÄ behöver därför begränsa sig och väljer att prioritera en översiktlig redovisning och analys av de viktigaste delarna från enkätundersökningarna.

I rapporten presenterar UKÄ den kartläggning av dagens förhållanden som regeringen har begärt. I kartläggningen sammanställer UKÄ information om de lokala förhållandena för att skapa en nationell bild av förutsättningarna för studentinflytandet efter kårobligatoriets avskaffande. Denna lägesbeskrivning ligger sedan till grund för UKÄ:s bedömningar av vilka områden som fungerar väl idag, och inom vilka områden förbättringar kan behövas. Det är inom dessa senare områden som UKÄ lägger förslag på förändringar.

Rapporten har följande disposition: Efter inledningen följer kapitlet *Styrning av studentinflytandet*, där systemet för studentinflytande beskrivs med utgångspunkt i lag och förordning. Därefter följer kapitlet *Kartläggning av studentinflytandet*, där UKÄ redogör för och analyserar den bild av studentinflytandets förutsättningar som framträder i enkätundersökningarna. I det följande kapitlet, *Behov av åtgärder och UKÄ:s förslag*, redogör UKÄ för de områden där åtgärdsbehov identifieras, och presenterar förslag på åtgärder. UKÄ lyfter även fram de mest centrala observationer myndigheten gjort vad gäller studentinflytandets förutsättningar, samt diskuterar det nationella systemet för studentinflytande i ett längre tidsperspektiv. I början av rapporten presenteras en kort sammanfattning på svenska och en sammanfattning på engelska.

Styrning av studentinflytandet

För att underlätta förståelsen och för att ge en fylligare bakgrund följer här ett kapitel om gällande regelverk och om den formella ansvarsfördelningen mellan högskolan och studenterna vad gäller studentinflytandet. I detta kapitel gör UKÄ en genomgång av de fem nationella styrdokument som haft stor betydelse för synen på och framväxten av regelverket för studentinflytandet och studenternas representation. De fem styrdokumenterna är:

- högskolelagen (HL),
- högskoleförordningen (HF),
- studentkårsförordningen (SF),
- propositionen *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* (prop. 1999/2000:28) och
- propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (prop. 2008/09:154).

För att få kunskap om detaljerna i regleringen av de olika delarna av studentinflytandet och studenternas representation krävs en samläsning av de tre förordningarna. Exempelvis reglerar högskolelagen studenternas rätt av vara representerade i högskolans styrelse (HL 2 kap. 4 §). Högskoleförordningen anger hur många representanter som studenterna får utse i högskolestyrelsen (HF 2 kap. 7 a §), och i studentkårsförordningen (SF 7 §) anges att studentkåren utser och entledigar studenternas ledamöter i högskolestyrelsen samt, om det finns flera kårer, att kårerna ska komma överens om vilka ledamöter som utses.

Det är viktigt att komma ihåg att högskolelagen, högskoleförordningen och studentkårsförordningen endast omfattar de statliga högskolorna och universiteten. Stiftelsehögskolorna, Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, och de andra enskilda utbildningsanordnarna är fria att själva besluta om man vill ha ett kårobligatorium för studenterna vid högskolan. Både Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping valde att behålla kårobligatoriet när riksdagen avskaffade det för de statliga lärosätena 2010.

När förordningarna talar om "studenter" avses såväl studenter som läser på grundnivå och avancerad nivå som doktorander som läser på forskarnivå.⁶ I HF 1 kap. 4 § anges att med student avses den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning och med doktorand en student som är antagen till och bedriver utbildning på forskarnivå. På liknande sätt används i förordningarna ordet "högskola" som samlingsbegrepp för universitet och högskolor.

6. Se 1 kap. 4 § högskoleförordningen (1993:100).

Studentinflytandet

Studenterna – medaktörer och medansvariga

I en av högskolelagens portalparagrafer garanteras studenternas rätt till inflytande över utbildningen. Regeringens, och senare riksdagens, syfte med paragrafen var att visa att kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolans personal och studenterna. I 1 kap. 4 a § HL anges att studenterna ska ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna och att högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen.

Paragrafen har sitt ursprung i propositionen om studentinflytande och arbetet med att utveckla och kvalitetssäkra högskoleutbildningen, *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* (prop. 1999/2000:28). Den beskriver ett nytt sätt att arbeta med kvalitetssäkring och en utvecklad syn på studentinflytandet. Redan i sammanfattningen av propositionen skriver regeringen att "Studenterna bör ses som medaktörer i skapandet av kunskap. En ökad medverkan i arbetet både av enskilda studenter och studentorganisationer eftersträvas (s. 5). Regeringen slår även fast att "studenternas engagemang i och inflytande över högskolans verksamhet är av stor betydelse för kvaliteten i utbildningen." (s. 5) och att deras medverkan i kvalitetsarbetet är nödvändig. Studenterna ska vara medaktörer i utbildningen (s. 7). De har en särskild roll när det gäller att tillföra utbildningen nya intryck och erfarenheter (s. 24).

Regeringen menade att som en följd av att studenternas lärande och utveckling ska stå i centrum i undervisningen är det naturligt att deras erfarenheter av utbildningen, uppfattningar om måluppfyllelsen och förväntningar tas till vara i utvecklingsarbetet. I propositionen finns även resonemang kring lärandeprocesser och betydelsen av att studenter är engagerade och delaktiga i studierna för att kunskaperna ska bli bestående, att studenterna för att nå dit måste vara medansvariga för sin utbildning. Detta förutsätter ett ökat inflytande både för den enskilda studenten och genom studenternas organisationer (s. 8).

Regeringen ansåg att det var viktigt att studenternas medverkan ökade även i andra typer av frågor än de som rör kvalitetsarbetet. Den såg det som nödvändigt att finna former för ett ökat studentinflytande, som återspeglar tanken om att studenternas möjligheter att medverka och påverka ska ses i ett helhetsperspektiv (s. 7). Den nya skrivningen i HL (1 kap. 4 a §) började gälla i juli 2000. Den speglar den förändrade synen på studenternas roll i kvalitetsarbetet som propositionen beskriver.

Högskolans särskilda ansvar att uppmuntra studenternas engagemang

Regeringen slår i *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* (prop. 1999/2000:28) fast att studenterna kan påverka högskolans verksamhet genom såväl den enskilda studentens deltagande i utbildningen som via studentrepresentanterna i olika organ och genom studenternas organisationer (s. 7). I beskrivningen av hur studentinflytandet bör fungera står att det varken kan eller bör utövas endast genom representanter i olika organ samt att alla studenter har ett medansvar att påverka utbildningen genom förslag och

konstruktiv kritik (s. 23). För att detta ska fungera ger regeringen högskolorna ett särskilt uppdrag och ansvar:

”Det är viktigt att universitet och högskolor uppmuntrar studenterna att engagera sig aktivt i undervisningen och i högskolans arbete i allmänhet. Det är högskolans ansvar att på ett tidigt stadium påtala för studenterna att högskoleutbildning kräver studenternas aktiva medverkan för att bli framgångsrik.” (s. 23)

”En viktig utgångspunkt inför ställningstaganden till studentinflytandets former är enligt regeringens mening att studenterna måste ges sådana faktiska möjligheter till inflytande att engagemang och intresse för att påverka och ta del i beslut om verksamheten stimuleras.” (s. 23)

Regeringen beskriver hur studenterna har dubbla roller, dels som deltagare i kurser och program vid högskolan, dels som kritiker och pådrivare av utvecklingen inom utbildningen. Det innebär att det finns såväl kvalitetsmässiga som demokratiska skäl till att uppmuntra, underlätta och ge studentinflytandet en starkare ställning inom högskolan (s. 24). Riksdagen beslutade enligt förslaget i propositionen och därför ges ett särskilt uppdrag till högskolorna i högskolelagens portalparagraf, att agera så att studenterna är aktiva i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Det formuleras, som nämnts tidigare, att högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen (HL 1 kap. 4 a §).

Ansvarsfördelningen – studentorganisationens roll och högskolans roll

När kårobligatoriet avskaffades begränsades studentkårens formella uppdrag till i huvudsak ett område: utbildningsområdet. En del av det som kåren tidigare gjort inom det sociala området, som till exempel studenthälsa, studiesocialt stöd och studenternas arbetsmiljö (studiemiljön), har högskolan fått ansvaret för (HF 1 kap. 11 §). Av högskoleförordningen framgår att ”högskolorna ska ansvara för att studenterna har tillgång till hälsovård, särskilt förebyggande hälsovård som har till ändamål att främja studenternas fysiska och psykiska hälsa. Högskolorna ska även ansvara för andra uppgifter av studiesocial karaktär som stöder studenterna i deras studiesituation eller underlättar övergången till arbetslivet samt för att studenterna i övrigt har en god studiemiljö.” Uppdraget till studentkåren enligt 4 kap. 9 § HL är: ”En studentkår ska ha som huvudsakligt syfte att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid högskolan.”

Även om ansvarsfördelningen tydligt framgår av lag och förordning finns det motstridiga uttalanden i det förarbete som ligger till grund. I propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (2008/09:154) utökas och preciseras lärosätenas ansvar för studenternas studiemiljö och för andra uppgifter av studiesocial karaktär (s. 48 f). Detta samtidigt som det framgår av ett annat stycke i propositionen att studentkårers verksamhet inte heller ensidigt bör vara inriktad mot själva utbildningen utan även mot studenternas arbetsmiljö och andra förutsättningar för studierna. ”Att en sammanslutning som får ställning som studentkår bedriver studiesocial verksamhet och också på annat sätt främjar sina medlemmars studier bör vara ett naturligt komplement till verksamhetens huvudinriktning. Principiellt bör sammanslutningarna själva ha ett huvudansvar för att avgöra vilka verksamheter i detalj som faller inom dessa syften.” (s. 30)

För att studentkåren ska kunna utföra uppdraget som lagen ålägger den, betalar regeringen årligen ett bidrag till de studentkårer som har kårstatus. Statsbidraget fördelas efter antalet heltidsstudenter (alltså inte på antalet studenter) vid högskolan.

Studenternas representation

Som exemplet i detta kapitelns inledning illustrerar finns bestämmelser i tre olika författningar som styr studenternas representation inom högskolan. Författningarna behöver läsas tillsammans för att ge en fullständig bild. Enkelt uttryckt säkerställer HL studenternas rätt att vara representerade och HF samt SF anger detaljerna i hur det ska gå till. SF är tydlig med att en studentrepresentant har ett brett uppdrag. Oberoende vilken studentkår som har utsett studentrepresentanten ska studentrepresentanten representera alla studenter inom kårens verksamhetsområde, även dem som inte är medlem i studentkåren (SF 8 §).

Rätten att vara representerade

Studenternas rätt att vara representerade och få inflytande beskrivs i författningarna för två områden: dels högskolans högsta beslutande organ, styrelsen, dels inom högskolans organisation.

STUDENTER I HÖGSKOLANS STYRELSE

I HL regleras att det ska finnas en styrelse för högskolan, hur styrelsen utses och vilka ledamöter som ska ingå i styrelsen (HL 2 kap. 2 och 4 §§). I 2 kap. 4 § HL anges att regeringen utser ordförande i högskolans styrelse. Rektor ska ingå i styrelsen. Lärare och studenter vid högskolan har rätt att utse ledamöter i styrelsen. Regeringen utser övriga ledamöter i styrelsen.

Det är alltså regeringen som utser ordförande och övriga ledamöter i högskolans styrelse. För studenterna gäller en annan ordning: studenterna har rätt att utse ledamöter till högskolans styrelse. Den formuleringen tillkom 2016 för att tydliggöra att studenternas representanter är en del av styrelsen och att styrelsens ledamöter (som grupp) ska agera med högskolans bästa för ögonen, inte som representanter för de intressen som utsett dem (prop. 2015/16:131, *Styrelser för universitet och högskolor – ledamöternas tillsättning och ansvar*). Av propositionen framgår att det ligger i styrelsens ledamöters ansvar att vara obundna av partsintressen, till exempel studentkår eller näringslivsorganisation, och att uteslutande företräda högskolan.

I 2 kap. 7 § och 7 a § HF anges att studenterna har rätt att utse tre ledamöter. Styrelsens ledamöter (utom rektor) ska utses för en bestämd tid som är högst tre år. Enligt 1 kap. 7 § HF har studenternas ledamöter i högskolans styrelse rätt att få samma ersättning som de andra ledamöterna i styrelsen. Det är studentkåren som ska utse dessa. Studentkåren bestämmer också när ledamöterna ska bytas ut. Om det finns flera studentkårer vid en högskola ska de komma överens om de tre ledamöterna som ska utses till högskolestyrelsen. Om kårerna inte kan komma överens har istället högskolan rätt att utse ledamöter till styrelsen, efter att först ha frågat kårerna (SF 7 §).

Vidare, i propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (s. 31) beskriver regeringen fördelarna med ett samarbetsorgan för kårerna vid de lärosäten som har två eller flera studentkårer. "Regeringen anser vidare att det vid varje lärosäte med två eller flera studentkårer finns fördelar med samarbetsorgan som gör att utseendet av ledamöter i högskolestyrelsen och andra organ på den nivån fungerar smidigt och ger lärosätets ledning en naturlig och representativ samtalspartner i frågor av övergripande slag." Propositionen innehåller dock inte något förslag om stödfinansiering till samarbetsorganen.

STUDENTERNA FÅR VARA REPRESENTERADE NÄR BESLUT FATTAS OCH BEREDS

Den reglering som gällde före år 2000 gav studenterna rätt att vara representerade i vissa, uppräknade, beslutsorgan, så som högskolestyrelsen, fakultetsnämnden och särskilda organ för utbildning och forskning. I propositionen *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* anför regeringen att studenterna, för att utöva studentinflytande, ska ha rätt att ingå i alla beslutande organ inom högskolan som på något sätt har betydelse för utbildningen. Även frågor om till exempel budget, resurser och administration är av stor betydelse för utbildningen och studenternas situation, medan vissa frågor kan vara mindre viktiga ur studentsynpunkt (s. 28). Regeringen ansåg att högskolan och studentkåren tillsammans bör komma överens om i vilka organ som studenterna ska vara representerade (s. 28).

I 2 kap. 7 § HL anges att studenterna har rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Det gäller för hela högskolan, alltså såväl på fakultetsnivå och programnivå som när en enskild tjänsteman (till exempel en prefekt) ska fatta beslut. Regeringen beskriver vidare i propositionen hur den ser på vilka möjligheter studenterna bör ha att påverka:

"Det är vidare väsentligt att studenternas möjligheter till medverkan och inflytande inte upphör genom att beslut inte fattas i organ med ledamöter utan av prefekt eller annan enskild tjänsteman. Högskolans beslutsfattande tjänstemän bör därför ha skyldighet och ett ansvar att i god tid före beslut informera och samråda med studenterna i för dem viktiga frågor." (s. 28)

STUDENTERNAS INFLYTANDE NÄR ÄRENDEN BEREDS

Före år 2000 hade studenterna inte någon reglerad rätt att vara representerade när ärenden bereddades för beslut. Regeringen argumenterade i propositionen *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* för att studenterna bör ha möjlighet att redan på ett tidigt stadium delta i beslutsprocesser. "När ett ärende kommer upp i ett beslutande organ där studenterna är representerade kan möjligheterna till påverkan i praktiken vara små. En förutsättning för ett reellt studentinflytande är därför att studenterna får ingå i beredande organ och att samråd sker i lämpliga former på ett tidigt stadium under processens olika steg." (s. 29)

Regeringen skriver vidare att studenterna bör ha rätt att vara representerade i permanenta organ och alltid i beredande och utredande organ som har större betydelse för studenterna, till exempel ledningsgrupper, översynsgrupper och utredningar (s. 29). Studenternas rättighet att vara representerade även när beslut bereds är sedan 2010 inskriven i såväl HL som HF.

I 2 kap. 7 § HL anges att studenterna har rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

I 2 kap. 14 § HF hänvisas det till nämnda paragraf i HL samt till 6 § i samma kapitel. Vidare anges att studentinflytandet ska gå till enligt följande:

Om beslut ska fattas eller beredning ska genomföras av en enda person, ska information lämnas till och samråd ske med en studentrepresentant i god tid före beslut eller slutförandet av beredningen.

Om beslut fattas av en grupp av personer enligt 2 kap. 6 § andra stycket HL, har studenterna rätt att vara representerade med minst tre ledamöter. Antalet studentrepresentanter i en sådan grupp får dock vara färre om det finns särskilda skäl med hänsyn till det totala antalet ledamöter i gruppen.

Slutligen kan det vara på sin plats att uppmärksamma en detalj om studentrepresentationen i 2 kap. 7 § HL. Så som lagtexten är formulerad ("Studenterna har rätt att vara representerade...") kan en student *eller* någon annan person representera studenterna. Det viktiga är att studenterna *har en rättighet* att vara representerade, inte vem som representerar dem eller att studenterna utnyttjar sin rättighet.

Studentkårens uppdrag och kårstatus

På en högskola kan det finnas studentsammanslutningar med verksamhet av olika slag, som till exempel utbildningsbevakning, studentbostäder, idrott eller/och studiesociala aktiviteter. I HL och SF regleras vad en studentkår i formell mening är och det uppdrag den har gentemot studenterna och högskolan.

För att en studentkår ska få en formell ställning som studentkår, och få företräda studenterna gentemot högskolan, krävs att kåren ansöker hos högskolan om kårstatus. En grundförutsättning för att få ställning som studentkår är att sammanslutningen har som huvudsakliga syfte att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid högskolan. I lagen anges även andra krav på studentsammanslutningen för att den ska kunna få kårstatus (HL 4 kap. 9–14 §§).

Dessa krav är:

- att en studentkårs verksamhetsområde inte får vara större än en högskola och att det sammanfaller med minst en organisatorisk eller geografiskt avgränsad del av högskolan,
- att en studentkår ska vara demokratiskt uppbyggd och kunna representera studenterna inom sitt verksamhetsområde,
- att alla studenter inom verksamhetsområdet ska ha rätt att vara medlemmar i kåren (om de uppfyller medlemskraven),
- att en medlem ska ha rösträtt när studentkårens högsta beslutande organ väljs,
- att studentkåren ska ha stadgar, som antagits av medlemmarna, och uppfyller vissa krav (uppräknade i HL 4 kap. 13 §) samt en styrelse,
- att studentkåren ska föra ett register över sina medlemmar,
- att studentkåren varje år ska redovisa sin verksamhet och medlemsantal till högskolan och

- att studentkåren ska ge högskolan sitt medlemsregister, om högskolan begär det.

I propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* diskuterar regeringen kring en studentsammanslutnings storlek, och möjlighet att representera studenter, i termer av kvantitet och andel. Det framgår att regeringen anser att det inte ska finnas ett kvantitativt krav på ett minsta medlemsantal för att en studentsammanslutning ska kunna representera studenterna och få kårstatus. Om studentsammanslutningar konkurrerar om kårstatusen bör däremot högskolan grunda sin bedömning av vilken kår som bäst representerar studenterna på sammanslutningens medlemsantal (s. 33). Regeringen resonerar på följande sätt:

”En av regeringens utgångspunkter är att studentrepresentanter är till nytta inte bara för kårens medlemmar, utan för alla studenter vid lärosätet och dess verksamhet (...) Mot bakgrund av detta är det inte befogat att sammankoppla rätten att utse studentrepresentanter med ett kvantitativt krav på ett minsta medlemsantal. En sammanslutning bör alltså kunna få ställning som studentkår och därmed rätt att utse studentrepresentanter utan att en viss på förhand angiven andel av studenterna inom sammanslutningens verksamhetsområde är medlemmar i sammanslutningen.

Vid en konkurrenssituation där flera sammanslutningar gör anspråk på att få ställning som studentkår (...), bör det emellertid åligga universitet och högskolor att avgöra vilken sammanslutning som bäst representerar studenterna inom verksamhetsområdet. Denna bedömning bör grunda sig på de olika sammanslutningarnas förankring (medlemstal) bland studenterna inom verksamhetsområdet och inte på någon värdering av sammanslutningarnas verksamhet eller åsikter.” (s. 33)

När kårobligatoriet avskaffades valde, vid de flesta högskolor, inte alla studenter att vara medlemmar i en studentkår. Studentkårerna representerade i så måtto inte längre alla studenter. Studentinflytandet omfattar dock alla studenter på en högskola, vilket framskymtar i citatet ovan, oberoende om de är medlemmar i studentkåren eller inte, och studentkåren har ett uppdrag att representera studenterna inom sitt verksamhetsområde. Detta framgår tydligt i både högskolelagen och studentkårsförordningen.

”En studentkår ska vara demokratiskt uppbyggd och kunna representera studenterna inom kårens verksamhetsområde.” (HL 4 kap. 11 §)

”En studentrepresentant ska representera även studenter som inte är medlemmar i en kår.” (SF 8 §)

Högskolans beslutsrätt om studentkåren

En studentsammanslutning som vill få ställning som studentkår måste ansöka hos högskolan och bifoga sina stadgar och andra handlingar som den vill inkludera i ansökan (HL och SF). Högskolan beslutar om kårstatus för en viss tid (HL 4 kap. 8 §). I 4 § SF preciseras tiden till tre år.

I högskolans beslut om kårstatus ska det framgå hur länge kårstatusen ska gälla, och för vilken organisatorisk eller geografisk del av högskolan, samt att studentkåren ska uppfylla de villkor högskolelagen ställer på en studentkår (SF 4 och 5 §§). Om studentkåren inte längre uppfyller villkoren får hög-

skolan återkalla beslutet och studentkåren förlorar då sin kårstatus. Innan ett sådant beslut fattas ska studentkåren ha möjlighet att yttra sig (SF 5 §).

Som illustreras av uppräknings i föregående avsnitt ställer HL formella krav på studentkåren som delvis liknar kraven på föreningar. Dessutom ger SF högskolan möjlighet att ställa ytterligare krav på den studentkår som har fått kårstatus. Förordningen ger till exempel högskolan rätt att ta fram föreskrifter om hur en studentkår ska redovisa sin verksamhet och sitt medlemsantal (SF 6 §).

Vidare ska högskolan anordna direkta eller indirekta val av ledamöter till styrelsen eller studentrepresentanter om det saknas studentkår inom ett av högskolans verksamhetsområden. Enligt 9 § SF kan en högskola besluta om föreskrifter som anger hur sådana val går till.

Beslut om kårstatus kan överklagas

Högskolan beslutar om vilken eller vilka studentkårer som får kårstatus. Om en studentkår vill överklaga högskolans beslut om kårstatus kan den vända sig till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH), en myndighet som har till uppgift att pröva överklaganden av vissa beslut fattade inom högskolesektorn. ÖNH är sista instans i dessa ärenden, det vill säga det inte går att överklaga ÖNH:s beslut. Nämnden har avgjort i ett antal beslut som rör studenter och studentkårer. Bland annat har ÖNH sedan 2010 avgjort i tre fall där studentkårer har överklagat lärosätets beslut att ge en studentsammanslutning ställning som studentkår.

I ett första ärende (2010) konkurrerade flera kårer om kårstatusen inom samma verksamhetsområde. I sitt beslut förde ÖNH ett resonemang baserat på propositionen om kårobligatoriets avskaffande *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (prop. 2008/09:154) och HL. Det som avgjorde var kårernas medlemsantal. ÖNH uttalade att:

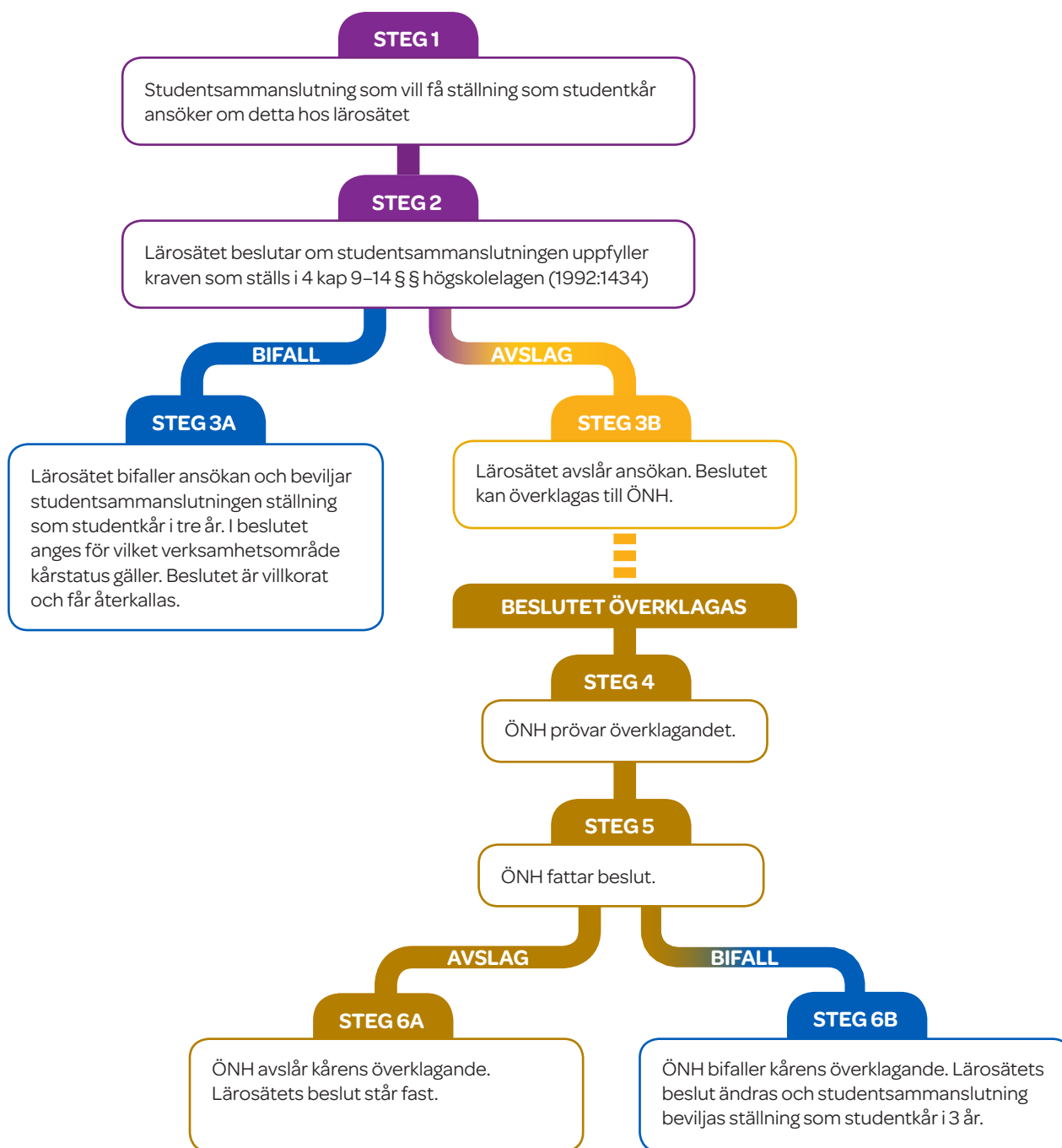
”Lärosätets beslut om ställning som studentkår bör enligt propositionen fattas på grundval av en prövning av sammanslutningens förmåga att representera studenterna... [Det framgår] av propositionen att bedömningen av vilken sammanslutning som bäst representerar studenterna inom verksamhetsområdet bör grundas på de olika sammanslutningarnas förankring (medlemstal) bland studenterna inom verksamhetsområdet och inte på någon värdering av sammanslutningarnas verksamhet eller åsikter.” (ÖNH:s beslut, 2010-07-02, reg.nr 44-313-314-315-10)

I ett andra ärende (2013) var studentkårens verksamhetsområde avgörande. ÖNH:s bedömning var att studentkårens verksamhetsområde inte uppfyllde lagens krav och nämnden avsåg därför överklagandet (ÖNH:s beslut, 2013-06-14, reg.nr 25-257-13).

I ett tredje ärende (2013) kom ÖNH fram till att resultatet från en omröstning bland studenterna kan ligga till grund för högskolans beslut om ställning som studentkår (ÖNH:s beslut, 2013-06-14, reg.nr 25-242-13).

Avgöranden i studentkårsärenden som har beslutats av ÖNH utgör rättspraxis. Vägledande beslut publiceras på ÖNH:s webbplats (se www.onh.se). I besluten redovisar ÖNH rättsläget och motiverar sina avgöranden.

Figur 1. Proceduren för att få ställning som studentkår

Sammanfattande resonemang om styrningen av studentinflytandet

Studenterna är medaktörer i utbildningen och samtidigt medansvariga för sin utbildning. Deras engagemang och aktiva medverkan är nödvändiga för kvalitetssäkringen av den högre utbildningen. Genom att tillföra utbildningen nya intryck och erfarenheter är studenterna även betydelsefulla för utvecklingsarbetet inom högskolan. Ett fungerande system för studentinflytande motiveras följaktligen både av demokratiska och av kvalitetsmässiga skäl och grundar sig i studenternas dubbla roller som 1) deltagare i kurser och program och 2) kritiker och pådrivare av utbildningsutvecklingen. Högskolan har en plikt att uppmuntra och underlätta för studenterna att praktiskt utöva sina rättigheter. Däremot är det ingen plikt för studenterna att faktiskt utöva sin rätt till representation och inflytande – de kan välja att avstå.

Som genomgången av gällande regelverk visar är det inte lätt att sätta sig in i studentinflytandet som system. Det krävs en parallell läsning av bestämmelserna i högskolelagen och de två förordningstexterna. Inte sällan behöver man dessutom gå till förarbetena för att tolka författningstexterna. Under arbetets gång har UKÄ i sina kontakter med studentkårerna och med de olika lärosätena insett att själva komplexiteten i styrsystemet är en faktor som ibland försvårar förståelsen av systemet för studentinflytandet. Gedigna kunskaper om systemet och en entydig bild av ansvarsfördelningen är dock en förutsättning om högskolan och studenter, studentkårer och studentrepresentanter ska kunna uppfylla sina uppdrag och samarbeta väl kring utvecklingen och kvalitetssäkringen av den högre utbildningen. Oklarheterna och i vissa fall bristerna på samstämmighet mellan vad som står i författningstexter och i förarbeten försvårar detta arbete.

Systemets komplexitet med en mångfald av bestämmelser och paragrafer skapar i sig svårigheter när det gäller att få en god inblick i systemets detaljer och systemet som helhet. Detta gäller speciellt för enskilda studenter, studentkårer och studentrepresentanter som inte har samma institutionella förutsättningar som ett universitet eller en högskola att kunna greppa hela systemet. Här bedömer UKÄ att regeringen bör överväga lämpliga utbildningsinsatser som möjliggör och säkerställer en god kvalitet av studentinflytandet.

Kartläggning av studentinflytandet

I detta kapitel redovisas vad UKÄ har funnit genom de två webbenkäter som riktades till universitet och högskolor respektive studentkårer. Inledningsvis presenteras den bild av studentinflytandet generellt som framkom genom de två enkäterna. Därefter följer i tur och ordning avsnitt som ägnas åt följande teman: organiseringen av studentinflytandet på lärosätetsnivå; tidsramen för kårstatus; prövning av ställning som studentkår; upplutningen bakom studentkårerna; skillnader i villkor mellan studentkårerna; representativitet och legitimitet; studentinflytandets finansiering; utbetalning av statsbidraget; samt avslutningsvis sektorns bedömningar och förändringsförslag. Varje avsnitt avslutas med en sammanfattande analys av respektive område samt en bedömning av åtgärdsbehov.

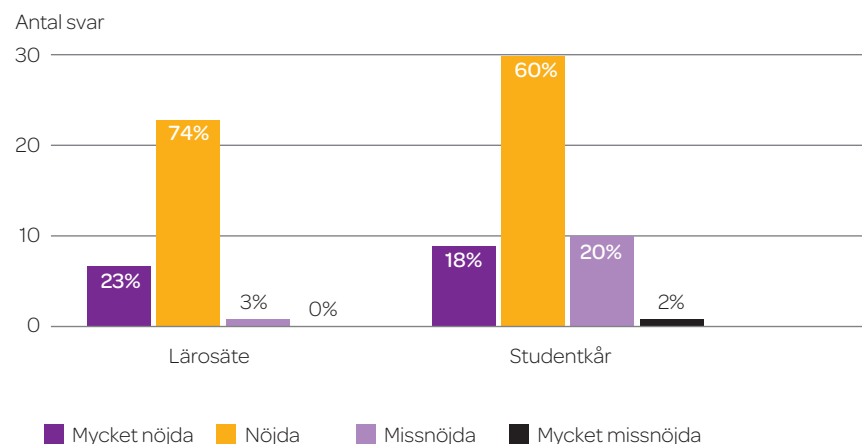
DEN GENERELLA BILDEN

I detta avsnitt redovisar vi en sammanställning av enkätsvaren som belyser hur det förhåller sig med studentinflytandet generellt sett vid statliga universitet och högskolor, dels ur ett lärosätetsperspektiv, dels ur ett studentkårsperspektiv. Enkätsvaren beskriver i allt väsentligt förhållandena vid lärosätet under 2015.

De flesta nöjda med studentinflytandet

I enkäterna frågar UKÄ hur nöjda lärosätena och studentkårerna är med hur studentinflytandet fungerar vid lärosätet. I figur 1 redovisas sammanställningen av respondenternas svar.

Figur 2. Hur nöjda är ni med hur studentinflytandet fungerar vid ert lärosäte? Observera att y-axeln visar antalet svar och att siffrorna i figuren visar den procentuella fördelningen bland svaren i de två enkäterna.

Nästan alla lärosäten svarar att de är mycket nöjda eller nöjda med studentinflytandet vid lärosätet, det vill säga 30 lärosäten eller 97 procent. Ur ett lärosätesperspektiv fungerar alltså studentinflytandet väl. Endast ett lärosäte svarar att man är missnöjd och inget lärosäte uppger att man är mycket missnöjd.

En liknande bild visar sig när vi tittar på hur studentkårerna svarar. 39 studentkårer, vilket motsvarar 78 procent, uppger att de antingen är mycket nöjda eller nöjda med studentinflytandet. Tio studentkårer uppger att de är missnöjda och en studentkår att den är mycket missnöjd med hur studentinflytandet fungerade vid lärosätet under 2015. Dessa två svarsalternativ utgör tillsammans 22 procent av samtliga svar från studentkårerna.

Så svarar lärosätena – ur fritextsvaren

I anslutning till frågan om nöjdheten med hur studentinflytandet fungerar (fråga 38 i lärosätelsenkäten) kunde lärosätena lämna en motivering i form av ett fritextsvar. 21 lärosäten motiverade sitt svar.

Motiveringarna präglas av uttalanden som: "universitetet har en bra dialog med studentkåren och dess representanter", "högskolan har ett mycket gott samarbete med studentkåren och kontinuerliga träffar", "goda kontakter med studentkåren", "studenterna bidrar aktivt till utvecklingen av vårt universitet", "universitetet har många engagerade studenter och formaliserade kanaler för studentinflytande", "studenterna är engagerade i sin utbildning och bidrar aktivt", "studenterna tar ett stort ansvar". En majoritet av lärosätena berättar alltså att de i huvudsak är nöjda med hur studentinflytande fungerar på lärosätet. Lärosätena lyfter dock även upp en del problem i sina motiveringar. Ofta handlar det om att kåren inte alltid är framgångsrik i att utse studentrepresentanter till samtliga beslutsfattande och beredande organ som studenterna har rätt att vara representerade i. Lärosätena är medvetna om kraven lagen ställer och vill gärna leva upp dessa, men är hänvisade till studenternas engagemang och till att kåren lyckas i sitt uppdrag. Så skriver exempelvis *Linnéuniversitetet* att det finns vissa problem för studentkåren att finna och utse studenter som är villiga att vara studeranderepresentanter i beredande och beslutande organ. Tillgången till engagerade studenter lyfts även som en kritisk faktor av *Högskolan i Dalarna* som skriver att högskolan är osäker hur och i vilken mån ärenden förankras, bereds och följs upp internt av studentkåren. Dessutom tar högskolan upp att studentrepresentanter hämtas ur en begränsad grupp personer. Också *Högskolan i Skövde* önskar en mer omfattande studentrepresentation i olika beredande och beslutande organ och även i utvecklingsprojekt och arbetsgrupper. Vid *Göteborgs universitet* är man nöjd med hur studentinflytandet fungerar på den universitetsgemensamma nivån och man har i de uppföljningar som görs vid universitetet sett att även fakulteterna och institutionerna är nöjda. I samtal med studentkårerna har det dock visat sig att representationen på främst institutionsnivån kan vara skiftande och starkt beroende av enskilda studenter.

Sammanfattningsvis framträder en bild av att efterfrågan på engagerade studenter är större än tillgången på sådana, vilket leder till svårigheter att besätta alla poster i lärosätets organisation som gynnas av studenternas perspektiv och där studenterna har rätt att delta. *Lunds universitet* identifierar

i sin motivering ytterligare två problemområden. För det första fungerar utbildningsbevakningen av distansutbildningen inte alltid optimalt eftersom studentinflytandet ofta bygger på fysisk närvaro. Studentkårerna företräder distansstudenterna på ett föredömligt sätt, men det är viktigt att distansstudenterna också kommer till tals själva. Det andra området rör internationella studenter. Dessa kan enligt Lunds universitet ha svårt att delta i studentinflytandet bland annat eftersom många möten äger rum på svenska. Universitetet gör ett stort arbete genom att översätta dokument, men det finns mer att göra.

Så svarar studentkårerna – ur fritextsvaren

Även i kårenkäten fanns möjligheten att lämna en motivering i form av ett fritextsvar i anslutning till frågan om nöjdheten med studentinflytandet (fråga 41 i kårenkäten). 43 studentkårer motiverade sitt svar.

Generellt sett är studentkårerna nöjda med hur väl studentinflytandet fungerar vid deras lärosäte. Kårerna tar dock även upp att det finns stötestenar och en potential för förbättring. Studentkårerna är inte lika oreserverade i sina positiva svar som lärosätena. Någon enstaka kår skriver ”bra samarbete”. I de flesta fallen skriver kårerna dock: ”vi är nöjda men det kan bli bättre”, ”funkat överlag bra med vissa undantag”, ”det finns vissa saker som fungerar alldeles utmärkt och vissa som inte fungerar alls”. Precis som lärosätena lyfter studentkårerna att det finns problem med att hitta tillräckligt många studentrepresentanter, men de lyfter även andra organisatoriska och finansiella problem. För att inte förvanska vad kårerna skriver och för att visa hur några kårer upplever sina möjligheter att medverka och påverka, följer här några längre citat:

”Det är flera aspekter som gör att vi inte är nöjda med hur studentinflytandet fungerar på ett övergripande plan. Det handlar om att det från kårens sida inte funnits tillräckliga resurser för att bygga välfungerande strukturer för studentrepresentation vad gäller marknadsföring, rekrytering av representanter, utbildning och uppföljning. Vi upplever att det finns otydliga strukturer för studentinflytande vad kommer till beredning och beslut vid universitetet. Ärenden som bereds i ett organ, beslutas ofta om i ett annat med andra studentrepresentanter. Det skulle kräva en stor samordningsförmåga från kårens kansli för att skapa och upprätthålla kontakt mellan de olika studentrepresentanterna, något som idag inte existerar.”

”Vi är mycket nöjda med vårt arbete. Det är dock tråkigt att universitetet vid några tillfällen tvivlat på att de åsikter vi framför är alla studenters åsikter. Deras argument är att våra relativt låga medlemsantal gör att vi inte speglar alla studenters tankar.”

”Studentrepresentanter anklagas för jäv.”

”Tyvärr behöver vi jobba väldigt mycket också för att hitta fungerande rutiner för att rekrytera studentrepresentanter, då det är ett väldigt lågt intresse eller hög okunskap idag.”

”Vi upplever ett beroende gentemot lärosätet där man i svåra situationer i påverkansarbete valt att ifrågasätta, kommentera eller i värsta fall hotat med det ekonomiska bidrag som skolan betalar ut varje år.”

”Vi upplever att det fungerar bra men det är mycket snack och mindre verkstad från högskolans sida. Hade högskolan gjort slag i saken och genomfört det de säger sig jobba mot hade vi varit ”mycket nöjda” istället.”

”Studentinflytandet vid lärosätet fungerar idag inte tillräckligt bra. Från kårens perspektiv upplever vi att vi inte har resurser att samordna studentinflytandet till fullo i den breda studentgrupp som vi idag representerar. Vi har på många sätt ett bra samarbete med universitetet, men det till trots räcker våra insatser inte till. Studentinflytandet idag fungerar men brister i flera områden. Studentkåren har högre ambitioner än så och har därför svarat att vi inte är nöjda med hur det fungerar. Det finns strukturproblem i hur studentinflytandet organiseras på universitetet och det finns brist på personella resurser i studentkåren. Dessa problem har varit återkommande i flera år och vi upplever inte förbättring utan snarare att vi kämpar all mer i motvind för att klara vårt uppdrag. Vi går på knäna.”

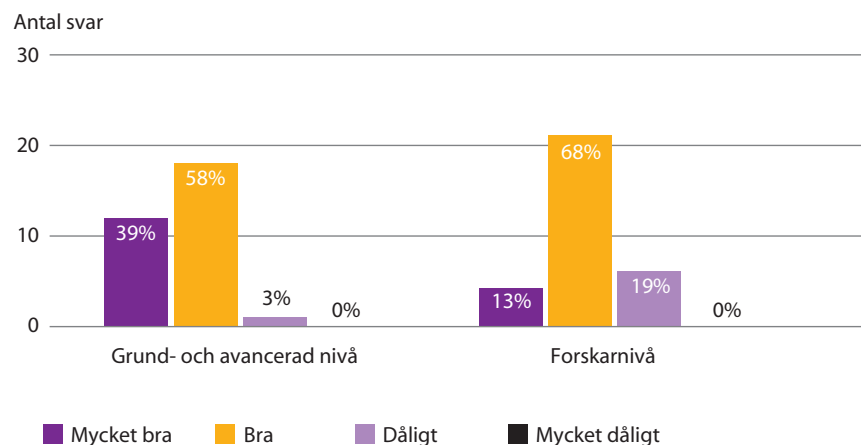
Studentinflytandet fungerar sämre på forskarnivå

Studenternas rätt till inflytande gäller alla nivåer av den högre utbildningen, det vill säga för utbildning på grundnivå, på avancerad nivå och på forskarnivå. I detta avsnitt redovisar vi svaren på enkätfrågan: ”Hur väl fungerar studentinflytandet på olika nivåer för utbildningen vid ert lärosäte?” Vi redovisar först hur universitet och högskolor svarar och därefter svaren från kårenkäten.

REDOVISNING AV SVAR FRÅN LÄROSÄTESENKÄTEN

Figur 3 visar antal lärosäten som svarat hur väl studentinflytandet fungerar på grundnivå och avancerad nivå samt på forskarnivå. Knappt något lärosäte anser att studentinflytandet fungerar dåligt varken på grund- och avancerad nivå eller på forskarnivå. De flesta lärosätena anser att det antingen fungerar bra eller mycket bra.

Figur 3. Hur väl fungerar studentinflytandet på olika nivåer för utbildningen vid ert lärosäte? Observera att y-axeln visar antalet svar och att siffrorna i figuren visar den procentuella fördelningen bland svaren för grund- och avancerad nivå respektive för forskarnivå.

Lärosätena uppger dock att studentinflytandet fungerar något bättre på de lägre nivåerna av utbildningen än på forskarnivån. Sex lärosäten, eller 19 procent, anser att studentinflytandet fungerar dåligt på forskarnivå, jämfört med hur inflytandet fungerar på grund- och avancerad nivå där endast ett lärosäte uppger att det fungerar dåligt.

Så svarar lärosätena – ur fritextsvaren

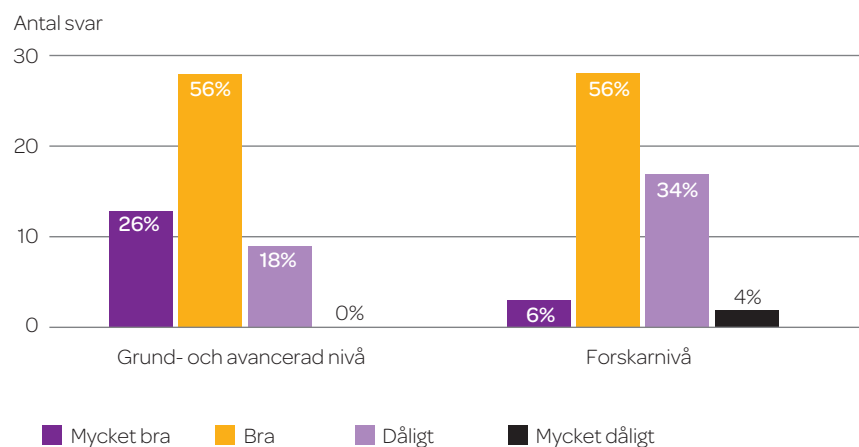
I anslutning till frågan om studentrepresentation på olika nivåer av utbildningen (fråga 39 i lärosätelsenkäten) kunde lärosätet lämna en motivering i form av ett fritextsvar. 19 universitet och högskolor väljer att utveckla sina svar. I nedan stycke redovisar vi sammanfattande från lärosätenas fritextsvar.

Flera lärosäten ser de forskarstuderandes (doktorandernas) speciella situation – som student och som anställd – som en förklaring till att det är svårt att rekrytera doktorander till påverkansarbetet. *Mittuniversitetet* skriver att doktorander har ena foten i studiemiljön och andra foten som arbetstagare och *Göteborgs universitet* formulerar det så här: Doktoranderna har en anställning och är därför mer benägna att vara med i facket än anslutna till en studentkår. Också *Linköpings universitet* tar upp doktorandernas dubbla tillhörigheter. Universitetet skriver att doktorander har fler vägar att utöva inflytande genom sina anställningar och påminner om att doktorander också är i en beroendeställning till de institutioner där de har sin anställning. Om vi tolkar det rätt, menar *Linköpings universitet* att detta beroendeförhållande kan försvåra ett fungerande studentinflytande på forskarnivå. En annan försvårande omständighet anförs av *Blekinge tekniska högskola* som berättar att doktoranderna inte visar något större intresse för frågor som rör studentinflytande och att de flesta doktorander vid högskolan inte talar svenska, vilket försvårar deras deltagande. *Karolinska institutet* lyfter vidare problemet med att upprätthålla ett studentinflytande utanför terminstid, särskilt under sommaren. Det pågår också utvecklingsarbeten vid några lärosäten för att skapa bättre förutsättningar för forskarstuderande att utöva inflytande över utbildningen. Vid *Högskolan Dalarna* pågår ett arbete för att skapa ett samlat forum för samtliga doktorander som är aktiva vid högskolan, detta även om de är antagna vid ett annat lärosäte. En sådan organisation saknas för närvarande. Också vid *Högskolan i Skövde* byggs det upp ett mer strukturerat arbetssätt för att säkra doktorandernas representation i olika organ. Enligt högskolan är det tack vare ett stort engagemang från doktoranderna som det nu arbetas för att få till stånd ett doktorandråd.

REDOVISNING AV SVAR FRÅN KÅRENKÄTEN

Svaren från kårenkäten visar att studenterna i högre utsträckning än lärosätena anser att studentinflytandet fungerar dåligt eller mycket dåligt. Detta gäller både de lägre nivåerna av utbildningen (sammantaget 18 procent) och på forskarnivå (sammantaget 38 procent).

Figur 4. Hur väl fungerade studentinflytandet på olika nivåer för utbildningen vid ert lärosäte 2015? Observera att y-axeln visar antalet svar och att siffrorna i figuren visar den procentuella fördelningen bland svaren för grund- och avancerad nivå respektive för forskarnivå.

Två studentkårer uppger att studentinflytandet fungerar mycket dåligt på forskarnivå. Majoriteten av studentkårerna uppger dock att studentinflytandet fungerar mycket bra eller bra på de olika utbildningsnivåerna.

Så svarar studentkårerna – ur fritextsvaren

I anslutning till frågan om studentrepresentation på olika nivåer av utbildningen (fråga 42 i kårenkäten) kunde studentkårer lämna en motivering i form av ett fritextsvar. 38 kårer väljer att utveckla sina svar. Ett antal studentkårer skriver att de inte företräder några forskarstuderande eller att de överlåter åt doktorandkåren vid lärosätet att svara på frågan om studentinflytande på forskarutbildningsnivå.

Studentkårernas svar ger en bild av ett studentinflytande som fungerar olika väl beroende på om den utövas på de två lägre nivåerna av utbildningen eller på forskarnivå. Medan det på grund- och avancerad nivå överlag verkar finnas fungerande strukturer för att ge studenterna möjlighet att medverka och att påverka utbildningen ser det sämre ut på forskarnivå. Detta gäller både de strukturer som universitet och högskolor sätter på plats genom sin inre organisation och studentkårernas sätt att arbeta. Studentinflytandet fungerar i de flesta fallen – även om problem uppstår ibland som oftast handlar om den praktiska tillämpningen av studenternas rättigheter. En studentkår nämner kursvärderingar som det främsta sättet att involvera alla studenter i utvecklingen av sin utbildning. Denna kår menar också att arbetet med kursvärderingar har förbättringspotential vid deras lärosäte.

Studentkårerna vittnar dock om svårigheter på forskarutbildningsnivå. Många rapporterar att det är svårt att rekrytera och engagera doktorander till att bli studentrepresentanter på forskarnivå. Exempelvis skriver kårerna att "på forskarnivå är det markant sämre", "antalet engagerade på forskarnivå är färre", och att det är "svårt att hitta forskarstuderande som vill engagera sig". Som förklaring anges att doktorander har ont om tid. De kan undervisa en del, resa till konferenser utomlands eller tillbringa längre perioder som gästforskare vid utländska lärosäten. Doktorandernas dubbla ställning som både forskarstuderande och anställd nämns också som ett hinder av flera kårer.

En kår beskriver att det finns praktiska problem med att få prolongation eller annan ersättning vid förlorad arbetstid i samband med studentrepresentant-uppdrag. En annan tar upp den beroendeställning som doktorander befinner sig i relation till handledaren och till institutionen. På de utbildningar som drar till sig utländska studenter finns även ett språkligt hinder eftersom doktoranderna talar engelska medan möten och handlingar är på svenska. ”De måste få bättre möjligheter att organisera sig och påverka”, kräver en kår. För att ge en bild av de olika problem som beskrivs för studentinflytandet särskilt på forskarnivå följer ett urval längre citat:

”På grundnivå är representationen bra. Det är något sämre på avancerad nivå, speciellt då på programnivå. På forskarnivå fungerar det bra universitetscentralt, men sämre på fakultetsnivå.”

”Det finns en problematik i att universitetet inte alltid instinktivt vid inrättande av en ny arbetsgrupp eller universitetsorgan tillfrågar studentkårerna om intresse finns att delta, även om kårerna i de allra flesta fall tillfrågas. Det bör vara upp till studentkårerna att avgöra huruvida ett universitetsorgan är av relevans för studenternas utbildning eller förutsättningar för studier vid lärosätet.”

”Det finns några institutioner som vi upplever månar om relationen med studentkåren och tar sig tid till att skapa förutsättningar för studentinflytande. Medans vi upplevt att andra institutioner har sett förbi och ignorerat studenternas åsikter när det kommer till revidering av utbildningar och övrigt inflytande. Huruvida det finns bra eller mindre bra förutsättningar till ett välfungerande studentinflytande på institutionsnivå upplever vi beror på prefektens egen inställning till studentinflytande, något som vi tycker är problematiskt.”

”På grundnivå är det ofta dålig kunskap och svårarbetad organisation inom lärosätet. Doktorander har liten eller ingen kunskap om varför de skall vara representerade och vilka de representerar och varför. Studentkåren försöker nå dem men det är en splittrad grupp och de är väldigt beroende av sina kollegor. Lärosätet ger dem litet eller inget stöd i att förstå deras rättigheter avseende inflytande vilket i kombination med att studentkåren har svårt att nå dem får förödande konsekvenser. Notera att det inte nödvändigtvis innebär att studenter inte blir hörda när de väl kan komma till tals utan att det också kan vara att de ens kommer till bordet.”

Sammanfattande analys av hur väl studentinflytandet fungerar

När vi väger samman lärosätenas syn och studentkårernas syn framträder bilden av ett studentinflytande som generellt sett fungerar väl. Universitet och högskolor är i de flesta fallen mycket nöjda eller nöjda, medan studentkårerna är lite mindre nöjda och i något fall är kåren mycket missnöjd med hur studentinflytandet fungerar vid lärosätet.

När det gäller inflytandet på forskarnivån anser studentkårerna i högre grad än lärosätena att det fungerar dåligt. I allt väsentligt ger dock lärosätena och kårerna en samstämmig bild av de problem som trots allt rapporteras. Framst handlar det om svårigheten att i praktiken engagera tillräckligt många studenter för att kunna fylla posten som studentrepresentant på alla nivåer av verksamheten. Andra problem som nämns är en bristande representation av distansstudenter, hinder för utländska studenter att aktivt delta, bristande kunskaper hos högskolans personal (lärare, prefekt, dekan) vad gäller studenternas rättigheter enligt högskolelagen, och för små resurser för kårerna att kunna bedriva ett organiserat och strukturerat påverkansarbete.

Resultaten från uppföljningens kartläggning överensstämmer med vad som iakttagits i UKÄ:s tillsynsverksamhet (UKÄ, *Högskolans regler i praktiken – erfarenheter från Högskoleverkets tillsynsbesök 1998–2012*, Rapport 2014:16). Tillsynsbesöken visar att studentinflytandet vid universitet och högskolor ofta fungerar bättre på central nivå och på fakultetsnivå än på institutionsnivå, men att det inte sällan saknas rutiner för att genomföra samråd med studenterna då en person fattar beslut som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. UKÄ påpekar i rapporten att det är angeläget att universitet och högskolor arbetar för att genomföra studentinflytande på alla nivåer av respektive lärosäte.

Erfarenheter från tidigare tillsynsbesök vid konstnärliga högskolor
Inom ramen för myndighetens tillsynsverksamhet har UKÄ (och tidigare Högskoleverket) mellan åren 2008 och 2016 träffat studentkårerna vid de konstnärliga högskolorna i Stockholmsregionen, alltså många av just de studentkårer som inte besvarat UKÄ:s enkätundersökning. Rapporterna från dessa tillsynsbesök visar ett i allt väsentligt fungerande studentinflytande. I vissa fall och i vissa avseenden konstaterades brister vad gäller studentrepresentation i beredande och beslutande organ och vad gäller samråd vid andra nivåer än de centrala i högskolans organisation. UKÄ har i några fall rekommenderat vissa konstnärliga högskolor att träffa en överenskommelse med kåren om vilka typer av ärenden som studenterna vill samråda om, eller vilka organ som studentrepresentanterna bör vara representerade i. Av UKÄ:s rapport *Tillsynsbesöket vid Stockholms konstnärliga högskola 2016* (2016:13) framgår att UKÄ vid besöket träffade representanter för högskolans tre studentkårer. Ämbetet fick då bland annat information om att det är svårt att hinna med att vara studentrepresentant med så mycket schemalagd utbildning. Det skulle kunna vara en förklaring till varför UKÄ inte lyckats få kontakt med många av kårerna vid de konstnärliga högskolorna. Studenterna vid SKH tycker att det skulle underlätta om två–tre studenter kunde dela på ett uppdrag som studentrepresentant, men har inte fått gehör för detta önskemål. Vidare lyfte studenterna att det är svårt för internationella studenter att kunna vara studentrepresentanter när alla möten och handlingar är på svenska.

ORGANISERINGEN AV STUDENT- INFLYTANDET PÅ LÄROSÄTESNIVÅ

Sedan autonomireformens genomförande 2011 beslutar lärosätena själva om sin interna organisation. Sedan dess har det skapats lärosätesspecifika organisationsstrukturer, och det är inom dessa skiftande strukturer som studentinflytandet organiseras idag. UKÄ har i enkäterna försökt att belysa komplexiteten genom att ställa ett antal frågor till både lärosätena och studentkårerna om hur studentinflytandet organiseras på lärosätetsnivå efter kårobligatoriets avskaffande (fråga 1 och fråga 8–10 i lärosätesenkäten).

Ett lärosäte – en studentkår den vanligaste modellen

Tabell 1 visar att samtliga statliga universitet och högskolor 2015 har minst en studentkår. Det vanligaste är att endast en studentsammanslutning beviljats ställning som studentkår vid lärosätet. Så är det vid 19 av de statliga universiteten och högskolorna. Fem av lärosätena har tre studentsammanslutningar som beviljats ställning som studentkår och vid fyra av lärosätena har fyra eller fler studentsammanslutningar beviljats ställning som studentkår.

Tabell 1. Hur många studentsammanslutningar har status som studentkår vid ert lärosäte 2015?

Antal studentkårer	Antal lärosäten	Andel lärosäten (%)
0	0	0
1	19	61
2	3	10
3	5	16
4 eller fler	4	13
Summa	31	100

Vid högskolor (12 av 13), vid konstnärligt inriktade högskolor (3 av 4) och vid nya universitet (3 av 4) är det vanligt med *en* studentkår. Vid de breda etablerade lärosätena finns det alltid flera studentkårer. Så har exempelvis *Uppsala universitet* och *Göteborgs universitet* fyra studentkårer, *Sveriges lantbruksuniversitet* sju och *Lunds universitet* nio studentkårer.

Verksamhetsområden för studentkårer

Studentkårer ansöker vart tredje år om kårstatus inom ett visst verksamhetsområde. Som tidigare nämndes regleras inte innehållet i ett verksamhetsområde i författningstexterna. Däremot bestämmer 4 kap. 10 § högskolelagen (1992:1434) att verksamhetsområdet för en studentkår inte får täcka mer än en högskola och ska sammanfalla med minst en organisatorisk eller geografiskt avgränsad del av högskolan.

I slutändan är det alltså varje lärosäte själv som bestämmer vad som utgör en organisatorisk del eller en geografiskt avgränsad del av lärosätets verksamhet. Regelverket tillåter principiellt ett antal olika möjligheter att inrätta områden för en studentkårs verksamhet. Dessa är:

- hela högskolan,

- en organisatorisk del av högskolan,
- flera organisatoriska delar av högskolan,
- en geografiskt avgränsad del av högskolan,
- flera geografiskt avgränsade delar av högskolan, och
- en eller flera organisatoriskt avgränsade delar i kombination med en eller fler geografiskt avgränsade delar av högskolan.

I enkäten till studentkårer har UKÄ bland annat frågat för vilket verksamhetsområde kåren har fått ställning som studentkår (fråga 2 i kårenkäten). Enkätsvaren visar tydligt hur olika det kan se ut i praktiken beroende på om det finns en eller flera studentkårer vid lärosätet.

Vid "enkärlärosätena" utgör "högskolan" verksamhetsområdet för studentkåren. Ibland förekommer det att studentkåren utgör en överordnad enhet som samlar ett antal sektioner under sig. Så är fallet vid *Högskolan i Borås*, *Försvvarshögskolan*, *Blekinge tekniska högskola*, *Örebro universitet* och vid *Kungl. Tekniska högskolan*. Kungl. Tekniska högskolan utmärker sig i sammanhanget: *Tekniska Högskolans Studentkår (THS)* har hela Kungl. Tekniska högskolan som sitt verksamhetsområde, men kåren organiserar under sig ett 20-tal sektioner (så kallade *chapters*).

Vissa lärosäten har en intern organisation som möjliggör för flera student-sammanslutningar att få ställning som studentkår. Verksamhetsområdena fyller då en viktig funktion för att kunna avgränsa ansvarsområden för de olika kårerna från varandra, och för att kunna bestämma vilka studenter som representeras av respektive kår. Ett exempel är *Göteborgs universitet* där det 2015 fanns fyra studentkårer: *Göta studentkår*, *Konstkåren (Valand)*, *Sahlgrenska Akademiens Studentkår* och *Handelshögskolan i Göteborgs studentkår*. De verksamhetsområden som lärosätet beviljat för kårernas verksamhet följer de organisatoriska enheterna vid universitetet; det vill säga fyra fakulteter – fyra studentkårer.

Mittuniversitetet är ett exempel på ett lärosäte med flera geografiskt avgränsade delar av högskolan. Lärosätet har två campus, ett i Sundsvall och ett i Östersund, och det fanns 2015 två studentkårer; *Studentkåren i Sundsvall* och *Studentkåren i Östersund*. En så renodlad geografisk indelning av kårverksamheten är ovanlig och förekommer inte vid exempelvis Linnéuniversitetet, Högskolan Dalarna eller vid Mälardalens högskola trots att också dessa lärosäten har flera campus. I dessa fall har lärosätena valt en annan inre organisation.

Vid enstaka lärosäten finns verksamhetsområden för studentkårer som baserar sig dels på organisatoriska delar av högskolan, dels på en geografiskt avgränsad del av högskolan. Så är det bland annat vid *Sveriges lantbruksuniversitet* och vid *Uppsala universitet*. Vid Uppsala universitet fanns 2015 fyra studentkårer: *Uppsala studentkår*, *Farmaceutiska Studentkåren (Farmis)*, *Uppsala teknolog och naturvetarkår (UTN)*, och *Gotlands studentkår Rindi*. Efter sammanslagningen av Högskolan på Gotland med Uppsala universitet 2013 har studentkåren Rindi fått kårstatus för Campus Gotland som en geografiskt avgränsad del av Uppsala universitet.

Samarbetsorgan för studentinflytande

Av propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (prop. 2008/09:154, s. 31) framgår att det bör finnas samarbetsorgan vid lärosäten med två eller fler kårer för att ge lärosätets ledning en naturlig och representativ samtalspartner i frågor av övergripande karaktär och för att underlätta utseendet av ledamöter i högskolestyrelsen och andra organ på lärosätetsnivå. Inget statsbidrag utgår till stöd för denna verksamhet.

UKÄ:s uppföljning visar att samarbetsorganen fokuserar på utbildningsbevakning på universitetscentral nivå i råd och organ som inte är knutna till någon fakultet utan som behandlar frågor av mer strategisk karaktär och som rör hela universitetet. Sådana samarbetsorgan är:

- Göteborgs universitets studentkårer (GUS),
- Lunds universitets studentkårer (LUS) och
- SLU:s samlade studentkårer (SLUSS).

I viss mån hör även Uppsalakårens gemensamma samverkansorgan (Kårsamverkan) till denna grupp. Detta eftersom Kårsamverkan håller i en kårgemensam ansökningssida på webben. Där annonseras lediga uppdrag som studentrepresentant och studenter kan anmäla sitt intresse att utses till olika uppdrag. Det är dock svårt att få en klar bild av Kårsamverkans verksamhet och i UKÄ:s kontakter med organisationen har Kårsamverkan beskrivit sig själv som ett samverkansorgan snarare än ett samarbetsorgan.

Därutöver finns det två sammanslutningar som främst arbetar utåtriktat med frågor på det studiesociala området. Dessa är Göteborgs Förenade Studentkårer (GFS) och Stockholms studentkårers centralorganisation (SSCO). Enligt beskrivningen på organisationens webbplats arbetar GFS med påverkansarbete som rör Göteborg som studentstad och bevakar aktuella studiesociala frågor inom utbildningspolitiken. Vidare utgör GFS en plattform för erfarenhetsutbyte inom det studiesociala området. Även SSCO bedriver utåtriktad verksamhet inom huvudsakligen det studiesociala området. Enligt organisationens webbplats har SSCO tre huvuduppgifter: att värna om och utveckla Stockholm som Sveriges ledande utbildningsort, att erbjuda mötesplatser för Stockholmsregionens studenter och studentkårer, samt att tillhandahålla gemensam service för studenter i form av studentbostäder och andrahandförmedling av bostäder.

Naturligtvis bör också Sveriges förenade studentkårer nämnas i detta sammanhang som den nationella studentorganisationen i Sverige. SFS är en sammanslutning av studentkårer vid Sveriges universitet och högskolor och samlar idag ett femtiotal medlemskårer under sig. SFS företräder medlemmarnas intressen och bevakar och sprider information om utbildnings-, forsknings- och studiesociala frågor som rör studenternas situation på det nationella och internationella planet.

Många ansvariga för studentinflytande på lärosätetsnivå

I autonomireformens spår har olika organisationsstrukturer skapats vid lärosätena. Det kan i praktiken leda till olika förutsättningar och olika villkor för hur studenter kan utöva sin rätt till inflytande över utbildningen. I enkäten till lärosätena har UKÄ därför ställt ett antal frågor om hur respektive universitet och högskola ordnar arbetet med studentinflytandet (lärosätesenkäten, frågorna 8–10). Vilka strukturer finns? Vem är ansvarig? Och vem fattar beslut i frågor som rör studenternas rätt till inflytande?

Av tabell 2 framgår att det vid åtta lärosäten har utsetts någon ansvarig för frågor som rör studentinflytandet. Vid 23 lärosäten har ingen ansvarig person har utsetts, vilket motsvarar tre fjärdedelar av lärosätena.

Tabell 2. Har ert lärosäte utsett en ansvarig person för frågor som rör studentinflytandet?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	8	26
Nej	23	74
Summa	31	100

I sina svar om vem som beslutar i frågor som rör studentinflytandet nämner lärosätena ett stort antal beslutsfattare på olika nivåer av verksamheten. Många respondenter nämner mer än en, och ett lärosäte nämner så många som åtta olika beslutsfattare. Uppenbarligen är det vanligt att många olika personer är inblandade i frågor som har med studentinflytande att göra. Många nämner rektor (26) och lärosätets styrelse (14) som de som beslutar i frågor som rör studentinflytandet. Mindre ofta nämns universitets- eller högskoledirektör (4), förvaltningschef (3), prorektor (3) och prefekt (3). Enkätsvaren visar att studentinflytandet berör flera olika nivåer på lärosätet, och att vilken befattningshavare som beslutar beror på vilken nivå den aktuella frågan relaterar till.

Lärosätenas kommentarer – ur fritextsvaren

Mittuniversitetet skriver att det sällan fattas beslut som rör studentinflytandet och någon särskild beslutsfattare finns inte utsedd. Rätten att företräda studenterna i beslutande och beredande organ framgår av förordningstexten och ligger därför utanför lärosätets beslutskompetens. Rektor tecknar avtal med kårerna om kårernas uppdrag och ersättningsnivåer för genomförandet av uppdraget vilket är av stor betydelse för kårernas verksamhet. Vid *Mittuniversitetet* diskuteras eventuella brister i studentinflytandet mellan kårerna och den verksamhetsdel där problemet uppkommit eller i möten med rektor. *Linnéuniversitetet* säger att universitetsstyrelsen beslutar om studentkårsstatus efter ansökan från studentorganisation. Universitetsledningen har återkommande möten med studentkårens ledamöter. Chefen för studerandeavdelningen har ansvar för avtal med studentkåren. *Göteborgs universitet* uppger att universitetsstyrelsen beslutar om arbetsordningen där studentrepresentationen fastställs, därutöver beslutar rektor om handläggningsordningen för val av studentrepresentation på gemensam nivå. Utöver det som regleras i handläggningsordningen och universitets arbetsordning vad gäller studentinflytande kan fakulteterna bestämma formerna för studentinflytande inom fakulteten.

Sammanfattande analys av den formella organiseringen på lärosätetsnivå

Lärosätenas interna organisation återspeglas i de verksamhetsområden för vilka status som studentkår har beviljats. Sammanställningen av enkätsvaren visar på en variation vad gäller den inre organisationen av universitet och högskolor. Exempelvis har inte alla lärosäten en ansvarig person utsett för frågor som rör studentinflytandet. Utifrån detta kan man dock inte dra slutsatser om kvaliteten med vilken studentinflytandet organiseras vid respektive lärosäte, endast att det är organiserat på olika vis. UKÄ menar dock att denna variation leder till olika förutsättningar för studentkårerna beroende på om de är den enda kåren vid lärosätet eller om fler andra kårer finns, och beroende på hur lärosätet tar sig an frågan.

Det är vid de lärosätena som har flera kårer som behov finns för samarbeten som kan ge synergieffekter mellan studentkårerna. Samtidigt är det också vid dessa lärosäten som konkurrenssituationer och tvister mellan studentkårer kan uppstå. Ett exempel på en sådan situation är när två studentsammanslutningar ansöker om ställning som studentkår inom samma eller överlappande verksamhetsområden. Ett sådant fall uppkom 2013 vid Uppsala universitet och avgjordes slutligen av Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH:s beslut, 2013-06-14, reg.nr 25-242-13).

Idag utgår inget statsbidrag till stöd för den verksamhet för studentinflytande som bedrivs av samarbetsorgan för kårer vid ett och samma lärosäte. För att kunna samordna studentinflytandet är dock samarbetsorgan nödvändiga vid lärosäten med flera studentkårer. UKÄ bedömer att det finns ett behov av att se över finansieringen för samarbetsorgan.

TIDSRAMEN FÖR KÅRSTATUS

En grundläggande förutsättning för studentkårerna är den tidsperiod för vilken kårstatus beviljas. Idag föreskriver 4 § studentkårsförordningen (2009:769) en tidsperiod på tre år. Det innebär att ansökningsprocessen om kårstatus upprepas med jämna mellanrum med åtföljande arbete för både nya och befintliga studentsammanslutningar som ansöker, och för lärosätena som måste pröva ansökningarna. *Sveriges förenade studentkårer (SFS)* har i en skrivelse till utbildningsdepartementet framfört förslag om att förlänga perioden för kårstatus från de nuvarande tre åren för att skapa större organisatorisk långsiktighet och stabilitet i organisationerna (SFS, dnr PA1-2/1415). Mot denna bakgrund frågade UKÄ både lärosäten och studentkårer om gällande tidsram är väl anpassad ur ett studentinflytandeperspektiv (fråga 5 och 6 i lärosätelsenkäten samt fråga 12 i kårenkäten).

Av enkätsvaren framgår att 90 procent av lärosätena och 86 procent av studentkårerna anser att tidsramen tre år för ställning som studentkår är väl anpassad ur ett studentinflytandeperspektiv.

Tabell 3. Beslut om ställning som studentkår gäller i tre år. Anser ni att denna tidsram är väl avpassad ur ett studentinflytandeperspektiv?

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	28	90	43	86
Nej	3	10	7	14
Summa	31	100	50	100

Lärosätenas kommentarer – ur fritextsvaren

Nästan alla lärosäten svarar att gällande tidsram om tre år är väl avpassad. Tre lärosäten svarar dock nej på frågan och motiverar sitt svar genom fritextsvar. *Mälardalens högskola* svarar att fyra år skulle möjliggöra att kåren kan fullfölja ett utbildningsprogram på grundnivå. *Högskolan i Dalarna* svarar att tidsramen bör vara längre än fem år för att ge ökad stabilitet och långsiktighet. *Gymnastik- och idrottshögskolan* svarar att tidsramen för ställning som studentkår bör vara längre än fem år då studentkåren behöver en längre planeringshorisont eftersom relationer tar lång tid att bygga upp.

Studentkårernas kommentarer – ur fritextsvaren

De allra flesta studentkårer svarar att tre år är en bra tidsram för att bedriva studentinflytande. Av de femton fritextsvar som lämnades framgår att många studentkårer i grunden är tillfreds med en tidsram på tre år, men att de inte skulle motsätta sig en utökning till fyra eller fem år. *Ultuna studentkår* uppger att en tidsram på fyra år skulle ge mer kontinuitet i arbetet med studentinflytandet. *Studentkåren i Östersund* anser att fem år vore lämpligt och *Dalarnas studentkår* svarar att perioden bör överstiga fem år. Kåren anger att ansökningsprocessen är komplicerad och svår och att Dalarnas studentkår är den enda kåren vid lärosätet och att det därmed inte finns någon konkurrens vid lärosätet om att få ställning som studentkår.

Synpunkter från samarbetsorganen – i särskild skrivelse

Två samarbetsorgan har kommit med synpunkter som rör tidsramen för ställning som studentkår. *Lunds Universitets Studentkårer (LUS)* poängterar vikten av en rimligt lång minimiperiod. De är i grunden positiva till nuvarande ordning, men lyfter fram att det rent hypotetiskt skulle kunna förekomma fall då det vore bättre med en tidsram om fyra eller fem år; nämligen då något lärosäte utnyttjar ansökningsprocessen som ett förhandlingsmedel. Oavsett hur lång tidsperioden för kårstatus än är – tre, fyra eller fem år – kommer den enligt LUS att utgöra ett riktmärke i processen att bilda nya studentkårer. *SLU:s samlade studentkårer (SLUSS)* förordar att tidsramen utökas till fyra år. Vid SLU är ansökningsprocessen i dagsläget en formalitet eftersom kårerna vid SLU har en god relation till varandra och till lärosätet. En ansökningsprocess vart tredje år skapar extra arbete och oro för kårerna vid SLU.

Sammanfattande analys om tidsramen för kårstatus

De flesta lärosäten och studentkårer är eniga om att tre år är en tillräckligt lång tidsperiod för ställning som studentkår. Det finns dock ett antal röster som gärna ser en utökning av tidsperioden till fyra eller fem år, vilket motiveras med ökad stabilitet och långsiktighet, längre planeringshorisonter, kontinuitet i arbetet med studentinflytandet samt andra positiva effekter som medföljer när prövningar sker i längre tidsintervaller. Många studentkårer är i grunden nöjda med tre års intervall, men skulle inte motsätta sig en längre tidsperiod.

UKÄ bedömer att det inte föreligger något behov av åtgärd i denna fråga och rekommenderar därför regeringen att bibehålla nuvarande ordning.

PRÖVNING AV STÄLLNING SOM STUDENTKÅR

Dagens regelverk föreskriver genom 4 kap. 8 § HL att en högskola efter ansökan ska besluta att en sammanslutning av studenter vid högskolan får ställning som studentkår om sammanslutningen uppfyller de krav som ställs i 4 kap. 9–14 §§ HL. *Sveriges förenade studentkårer (SFS)* har i en skrivelse till utbildningsdepartementet framfört förslag om att se över denna bestämmelse, och att undersöka om en annan (oberoende) instans kan pröva ansökningar om ställning som studentkår (SFS, dnr PA1-2/1415). SFS anför bland annat i skrivelsen att kårernas beroendeställning till lärosätet ökar genom denna ordning:

”Att kårernas kårstatus prövas av lärosätet är ytterligare en faktor som många kårer menar ökar beroendeställningen, och som kårerna tvingas ta hänsyn till i sitt påverkansarbete. Kårstatusprövningen beaktar i princip bara hur representativ kåren är för representationsområdet och om kåren bedriver utbildningsbevakning. Däremot tas inte hänsyn till kvaliteten i kårens verksamhet. Det leder till en instabilitet och brist på långsiktighet, och styr kårernas arbete till rekrytering snarare än till kärnverksamheten. Det stärks av att det är svårt att rekrytera medlemmar genom att ”erbjuda” tjänsten studentinflytande och representation till potentiella medlemmar, eftersom studentkåren måste representera alla studenter, oavsett medlemskap.”

SFS pekar på två problem. Det ena är kopplat till universitetets och högskolors uppgift att pröva ställning som studentkår, vilket innebär att lärosätet beslutar om studentkårens existens – och fortsatta existens. Ur SFS:s perspektiv ger denna ordning ett övertag för lärosätet och försätter studentkårer i beroendeställning. Det andra problemet är att de befintliga kriterierna för att erhålla kårstatus likställer representativitet med antalet kårmedlemmar, utan att ta hänsyn till någon kvalitetsaspekt vad gäller kårens kärnområde utbildningsbevakning och studentrepresentation.

Mot bakgrund av SFS:s skrivelse ställer UKÄ följande fråga i båda enkäterna: Anser ni att det vore bra om någon annan instans än lärosätet prövade studentsammanslutningars ansökningar om ställning som studentkår? (Fråga 7 i lärosätesenkäten och fråga 13 i kårenkäten).

Av enkätsvaren framgår att lärosätena och de flesta studentkårerna är överens om att det är lärosätet som bör vara den instans som prövar en student-sammanslutnings ställning som studentkår.

Tabell 4. Bör annan instans pröva ställning som studentkår?

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	0	0	12	24
Nej	31	100	38	76
Summa	31	100	50	100

Som framgår av tabell 4 svarar samtliga lärosäten att det inte vore bra med en ordning där någon annan instans prövar ansökningar om kårstatus. Majoriteten bland studentkårerna håller med. Det ska dock betonas att det i UKÄ:s enkätundersökning finns tolv studentkårer som anser att en annan instans borde ersätta lärosätet i prövningen av kårstatus.

Lärosätenas kommentarer – ur fritextsvaren

Av de sexton lärosäten som lämnat in ett fritextsvar svarar de flesta att de har bäst insyn i studentsammanslutningarnas organisation och att det därför är bäst att beslutet om ställning som studentkår fattas av lärosätet. *Lunds universitet* svarar att de har mycket god insyn i studentkårernas funktion och betydelse och att de därmed har goda förutsättningar att hantera ansökningarna och att fatta beslut om ställning som studentkår. *Lunds universitet* framhåller att kriterierna för besluten är noggrant reglerade i högskolelagen så att det inte finns någon möjlighet för universitetet att missbruka situationen. *Linnéuniversitetet* skriver att en studentkår ger ett viktigt bidrag till universitetets arbete, och att det är berikande att ta del av studenternas perspektiv. *Linnéuniversitetet* räknar upp ett antal områden där studenternas synpunkter är betydelsefulla för lärosätet; exempelvis utbildningsfrågor och frågor som rör universitetets koppling till samhället, utbildningarnas användbarhet och synpunkter om universitetets strategiska satsningar. Sammantaget anser därför *Linnéuniversitetet* att det är bra om beslutet om ställning som studentkår fattas av universitetet.

Högskolan i Gävle anger att de har en nära dialog med studentkåren och anser att högskolan är rätt instans att fatta beslut om ställning som studentkår. *Högskolan i Gävle* befarar att enkelheten i processen och närheten till kåren skulle gå förlorad om prövning av ställning som studentkår gjordes av en annan instans. *Högskolan i Kristianstad* ser det som ett problem att en oberoende organisation som kåren är så ekonomiskt beroende av högskolan som fallet är idag. *Högskolan i Kristianstad* nämner att de lämnar ett avsevärt ekonomiskt bidrag till kåren. *Högskolan* tycker därför att en rimlig ordning är att det är högskolan som genom sin styrelse fattar beslut om att ge ställning som studentkår. Också *Linköpings universitet* för ett liknande resonemang. Universitetet anser att det är en lokal angelägenhet att välja verksamhetsområde och att sätta upp ramarna för studentkårernas uppdrag inom de ramar som finns i lag och förordning. Universitetet känner till de lokala verksamhetsförutsättningarna och vilka organisationer som bäst företräder deras

studenter. Dessutom skjuter Linköpings universitet till mer pengar till kårens verksamhet än den finansiering som kommer från statsbidraget. Mot denna bakgrund anser Linköpings universitet att de bör ha inflytande över tillsättningsprocessen.

Studentkårernas kommentarer – ur fritextsvaren

Sammanlagt 44 studentkårer har lämnat in motiveringar genom fritextsvar. De flesta studentkårer anser att ställning som studentkår provas bäst lokalt av lärosätet eftersom lärosätet har insyn i aktiva studentsammanslutningars organisation, och därmed kan avgöra vilken sammanslutning som är mest lämpad att få ställning som studentkår. *Stockholms universitets studentkår* är ett exempel på denna grundläggande syn och deras erfarenhet är att det är en administrativ och odramatisk process att ansöka om ställning som studentkår. Däremot ser de en potentiell risk med nuvarande system om en studentkår ofta ligger i konflikt med sitt lärosäte. Kåren poängterar dock att detta är ett område som är tydligt reglerat i högskolelagen. *Karlstad Studentkår* anser att det är problematiskt att lärosätets styrelse beslutar om vilken studentsammanslutning som ska ha ställning som studentkår vid lärosätet, eftersom detta förstärker studentkårens beroendeställning gentemot lärosätet. Därför vore det lämpligare om någon annan myndighet än lärosätet prövade ansökningar om ställning som studentkår. *Karlstad Studentkår* menar att detta skulle leda till mer objektiva prövningar av kårstatusansökningar.

Handelshögskolans i Göteborg studentkår och *Örebro studentkår* framhåller att beslutet går att överklaga och att beroendeställningen mellan kåren och lärosätet därmed inte kan bli alltför stark i denna fråga. *Örebro studentkår* anser att Överklagandenämnden fyller en viktig funktion genom att säkerställa att lärosäten inte väljer bort studentsammanslutningar baserat på tvivelaktiga grunder. *Blekinge studentkår* efterlyser bland annat föreskrifter för hur en ansökan om ställning som studentkår ska vara utformad, exempelvis vad gäller innehåll och bedömningskriterier som tillämpas vid en konkurrenssituation. Sammantaget tolv studentkårer anser att det vore bättre om en opartisk myndighet prövade dessa ansökningar med hjälp av underlag från lärosätet för att säkerställa att bedömningarna är oberoende/opartiska/neutrala eller objektiva. En av dessa kårer anser att eftersom kåren granskar högskolan i deras arbete så kan det uppstå en jävsituation där högskolan kan utse den studentkår som granskar högskolan på ett mildare sätt. Detta är inget som vi själva upplevt men det är en risk som finns när det kommer till att en instans kan utse sin egen granskare. En extern instans är neutral och fattar sina beslut utifrån underlag som tilldelas dem. En annan kår skriver att de hellre ser en opartisk prövning då det förekommer att lärosätets ledning framför åsikter om hur studentkåren ska bedriva sin verksamhet och att ledningens åsikter inte alltid stämmer överens med vad studenterna tycker.

Synpunkter från samarbetsorganen – i särskild skrivelse

Lunds Universitets Studentkårer (LUS) anser att förfarandet kan bli ett problem för kårer som har en svag ställning gentemot sitt lärosäte. LUS ser en risk att prövning av ställning som studentkår kan bli en förhandling om rätten till de enskilda kårernas existens. LUS menar att ett avgörande om kårernas vara eller inte vara bör vila på tydliga och specificerade kriterier och att prövningen bör vara fri från ytterligare krav från lärosätet. LUS förtydligar dock att detta inte är ett problem vid Lunds universitet, och att det finns en fördel med den befintliga ordningen som innebär att den instans som prövar ställning som studentkår känner till omständigheter och sammanhang vid det egna lärosätet. Samtidigt är denna kännedom, enligt Lunds Universitets Studentkårer, inte omöjlig för en extern instans att tillskansa sig.

Sammanfattande analys om prövning av ställning som studentkår

Samtliga universitet och högskolor och de flesta studentkårer vill fortsätta med den befintliga ordningen och ser inget behov av att låta en extern instans överta prövningen av ställning som studentkår. De flesta anser att lärosätet bäst känner till verksamheten och därför bäst kan bedöma ansökningar om kårstatus. Några enstaka lärosäten uppger även ekonomiska skäl. De ger ett avsevärt ekonomiskt bidrag till kårverksamheten vid lärosätet och menar att de därför bör ha inflytande över processen. Tolv studentkårer ser dock risker med dagens system. Ofta handlar det om en rädsla att lärosätet under vissa omständigheter kan missbruka sin ställning för att göra sig av med en alltför kritisk studentkår eller för att ersätta en kritisk kår med en mer inställsam. En studentkår ser risken för att en jävssituation kan uppkomma vid prövning av ställning som studentkår eftersom det kan vara till högskolans fördel att utse en studentkår som inte bevakar utbildningen vid lärosätet så hårt.

UKÄ har förstått att ansökningsprocessen om kårstatus eller förnyad ställning som studentkår innebär en påfrestning för en del kårer, och att den upplevs som arbetskrävande och förknippad med en period av ovisshet för den egna kårens existens. Enstaka kårer verkar också vara osäkra om vilka kriterier som ligger till grund för bedömningen och att beslut kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH). Eftersom kriterierna för beslut om kårstatus tydligt framgår av 4 kap. 9–14 §§ högskolelagen (1992:1443) och eftersom lärosätets beslut kan överklagas anser dock UKÄ att systemet är rättssäkert.

UKÄ ser därmed inget behov av åtgärd i denna fråga och rekommenderar att nuvarande ordning bibehålls. UKÄ rekommenderar också insatser för att öka kunskapen om regelverket så att alla studentkårer är väl förtrodda med vilka kriterier som tillämpas i ansökningsprocessen och hur systemet fungerar på ett generellt plan.

UPPSLUTNINGEN BAKOM STUDENTKÅRERNA

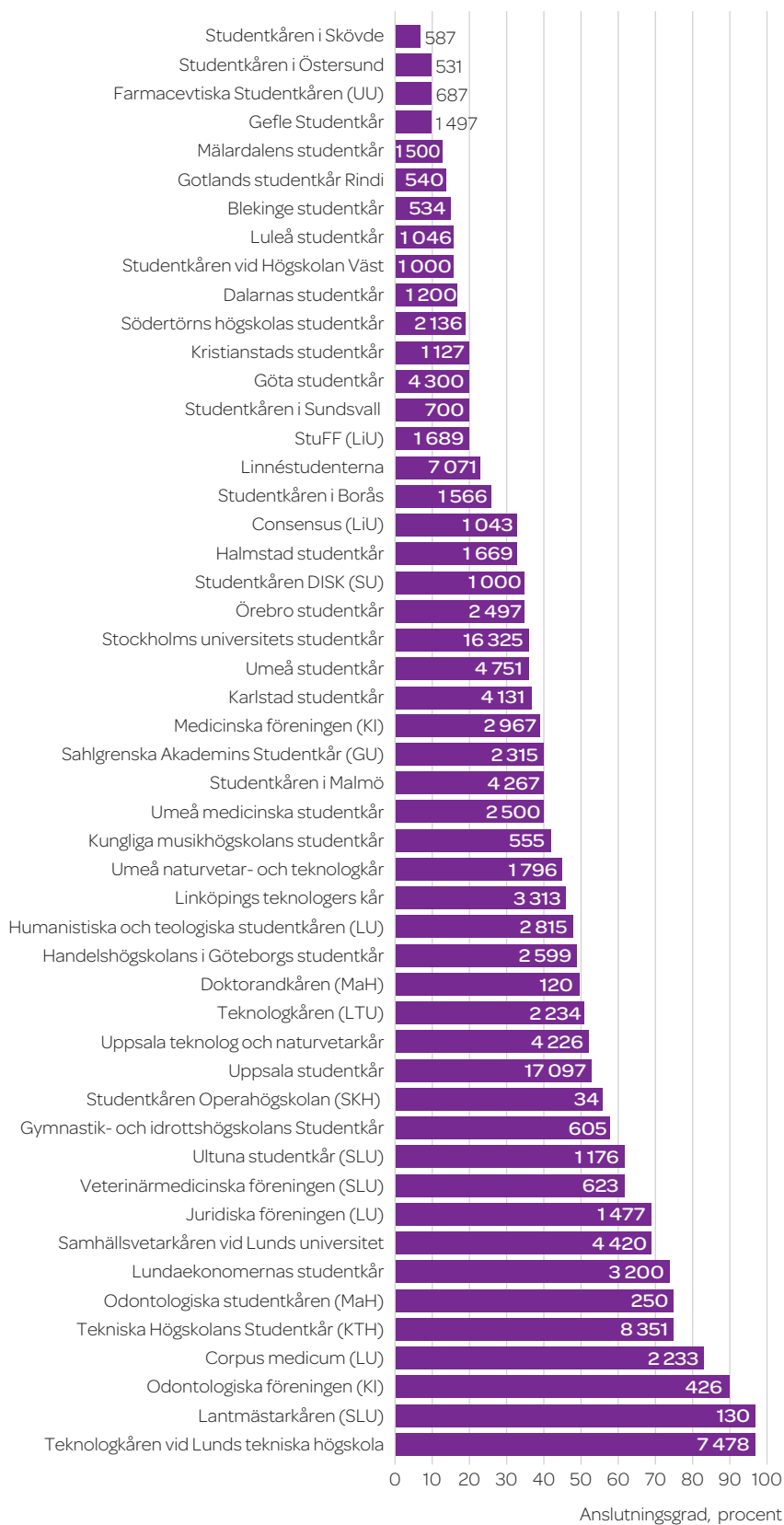
Dagens studentinflytande bygger framför allt på den enskilda studentens vilja att engagera sig i frågor som rör den egna utbildningen och på dennas vilja att aktivt delta. Studenternas engagemang kan bland annat ta sig uttryck genom medlemskap i den lokala studentkåren vars huvudsakliga uppgift är att bevaka utbildningsfrågor.

Uppslutningen bakom landets studentkårer kan mätas genom medlemsantal och anslutningsgrad. Medlemsantalet mäter hur många studenter inom ett visst verksamhetsområde som valt att ansluta sig till en studentkår. I propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (prop. 2008/09:154, s. 31) kopplas antalet medlemmar i en studentkår till dess förmåga att kunna representera studenter inom området för kårens verksamhet. I regel är antalet medlemmar den avgörande faktorn vid prövning av en studentsammanslutnings ställning som studentkår (vid konkurrens mellan två sökande), och även när beslut om ställning som studentkår överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Anslutningsgraden mäter andelen studenter inom ett visst område som valt att ansluta sig till en studentkår. Anslutningsgrad som mått kan användas för att jämföra olika verksamhetsområden eller olika lärosäten med varandra.

Anslutningsgraden är 42 procent i genomsnitt

Som framgår av figur 5 ligger anslutningsgraden 2015 mellan 7 procent och 97 procent för de 50 studentkårer som har besvarat kårenkäten. Den genomsnittliga anslutningsgraden för dessa är 42 procent och medianen är 40 procent.

Figur 5. Anslutningsgrad i procent för de 50 studentkårer som svarat på enkäten. Siffrorna i figuren visar antalet studenter som är medlemmar i respektive studentkår.

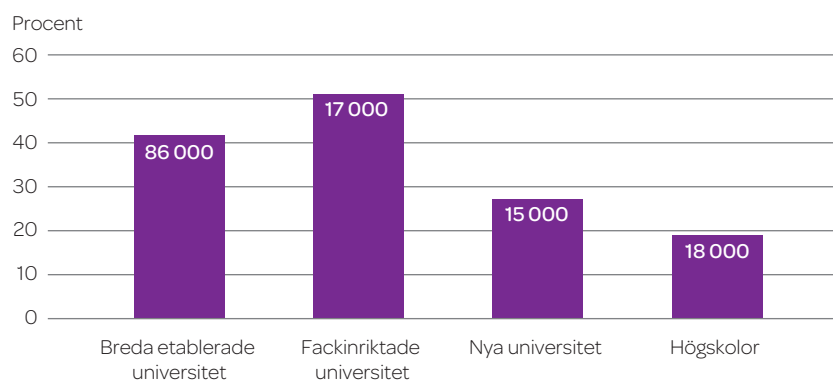

Anslutningsgraden som högst vid fackinriktade universitet

Anslutningsgraden skiljer sig för olika kategorier av lärosäten, vilket framgår av figur 6. Inom kategorin fackinriktade universitet är anslutningsgraden drygt 50 procent, inom kategorin breda etablerade universitet är den drygt 40 procent, inom kategorin nya universitet knappt 30 procent och inom kategorin högskolor är anslutningsgraden knappt 20 procent. Som tidigare nämnt, är bortfallet inom kategorin konstnärliga högskolor alltför stort för att kunna göra en meningsfull sammanställning. Därför redovisas dessa inte i figuren.

Kategorin breda etablerade universitet samlar inom sig knappt 86 000 kårmedlemmar. Inom kategorin fackinriktade universitet finns det drygt 17 000 kårmedlemmar, alltså betydligt färre än i föregående grupp. Kategorin nya universitet har knappt 15 000 kårmedlemmar och högskolor och inom kategorin högskolor finns det nästan 18 000 kåranslutna studenter.

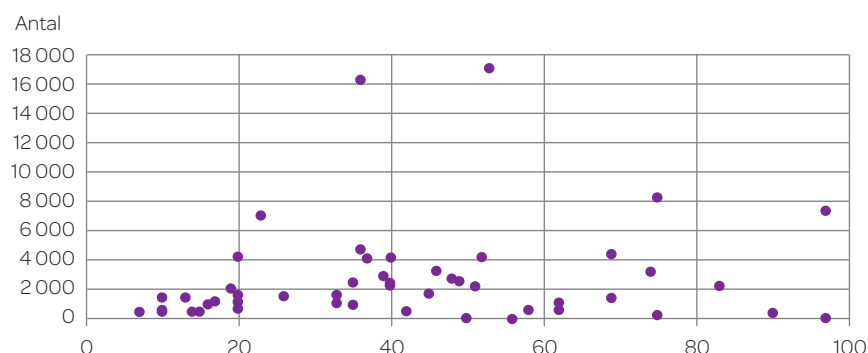
Figur 6. Anslutningsgrad i procent för de 50 studentkårer som svarat på enkäten, fördelat efter lärosäteskategori. Siffrorna i figuren visar antalet kårmedlemmar i respektive kategori.

Inget samband mellan kårens storlek och anslutningsgrad

UKÄ har undersökt om antalsmässigt små kårer har en högre eller lägre anslutningsgrad jämfört med studentkårer med många medlemmar. Av figur 7 framgår att något sådant samband inte finns. Till exempel finns det två kårer med en anslutningsgrad på 97 procent. Den ena kåren har 130 medlemmar, och den andra nästan 7 500 medlemmar.

Figur 7. Anslutningsgrad i procent i relation till antal medlemmar för de 50 studentkårer som svarat på enkäten.

Män ansluter sig i större utsträckning än kvinnor

Studentinflytandet vilar på studenternas engagemang och kan ta sig uttryck på olika sätt, exempelvis genom ett aktivt deltagande i kursutvärderingar eller genom att ställa upp som studentrepresentant. Ett uttryck för engagemang är också den enskilda studentens val att ansluta sig till en studentkår och att genom kåren medverka i och påverka den högre utbildningen. Väljer då kvinnor och män att ansluta sig i liknande utsträckning?

Det finns inga föreskrifter som säger att kön bör framgå av studentkårernas medlemsregister. I ett försök att belysa studentinflytandet ur ett jämställdhetsperspektiv har UKÄ bitt universitet och högskolor om kompletterande underlag för hösttermin 2015. Vi har bitt om:

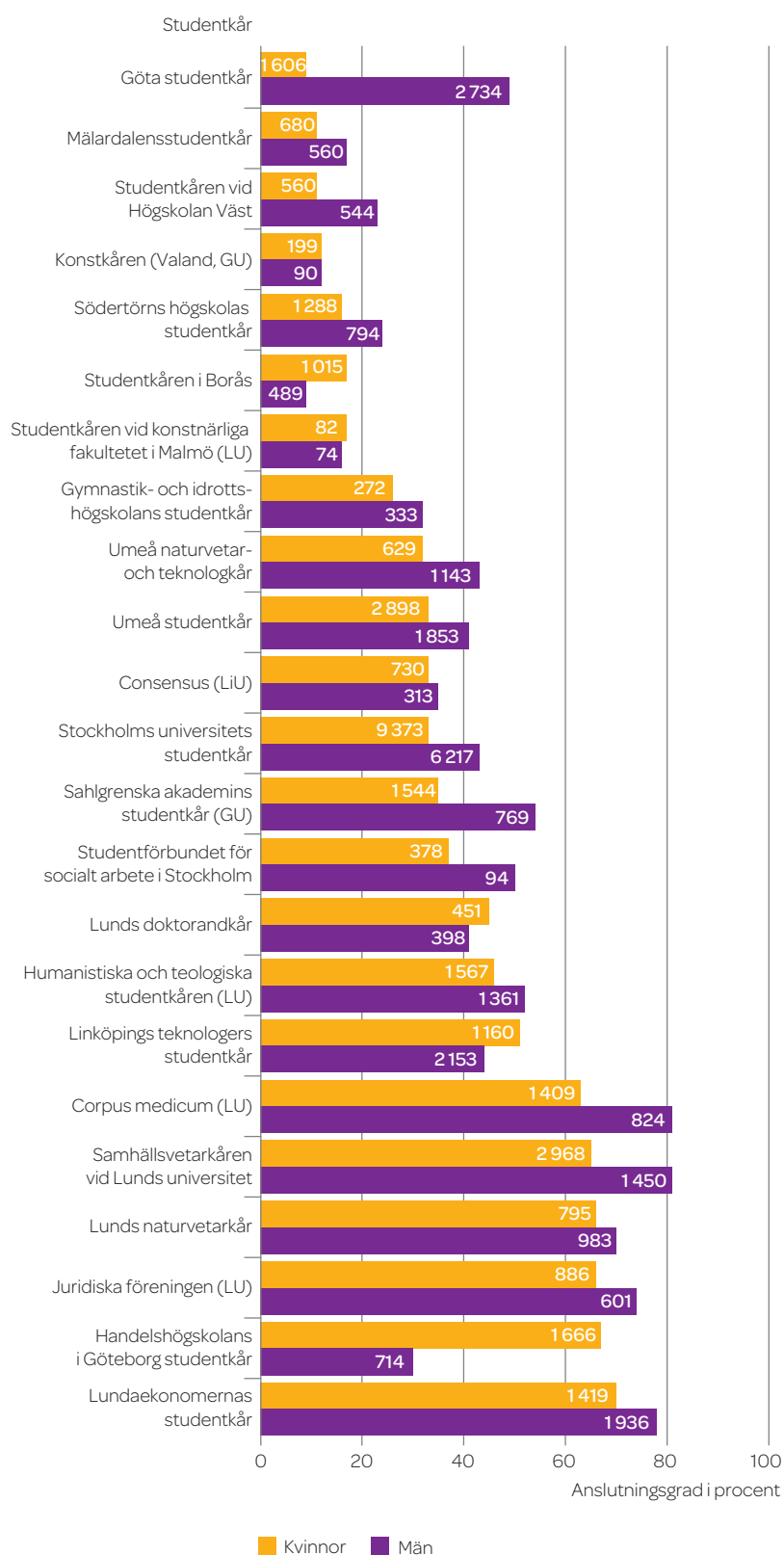
1. antal studenter per verksamhetsområde, fördelat på kvinnor och män,
2. antal kårmedlemmar per verksamhetsområde, fördelat på kvinnor och män (medlemsantal),
3. andel kårmedlemmar per verksamhetsområde, fördelat på kvinnor och män (anslutningsgrad).

10 lärosäten har redovisat ett utförligare underlag om anslutningsgraden fördelat efter kvinnor och män och per verksamhetsområde. Redovisningarna gäller 23 studentkårer kopplade till dessa 10 lärosäten. Eftersom inte alla 31 lärosäten kunde redovisa könsuppdelad data är det inte möjligt att sammanställa anslutningsgraden för kvinnor och män för riket. Underlaget säger endast någonting om könsfördelningen för 23 av totalt 64 studentkårer.

Som framgår av figur 8 har män i högre grad än kvinnor anslutit sig till 17 av de 23 studentkårerna. För fem kårer redovisas att kvinnor anslutit sig i högre utsträckning, och i ett fall redovisas en jämn anslutningsgrad för kvin-

nor och män. Detta resultat väcker självfallet en hel del följdfrågor om vad skillnaden mellan könen kan bero på. Underlaget är dock för litet för att medge en fördjupad analys.

Figur 8. Anslutningsgrad i procent och fördelat på kvinnor och män för 23 studentkårer. Siffrorna i figuren visar antalet kvinnor och män som är medlem i respektive studentkår.

Sammanfattande analys av uppslutningen bakom studentkårerna

UKÄ:s kartläggning visar att anslutningsgraden under höstterminen 2015 var 42 procent i genomsnitt för de 50 studentkårer som besvarat enkäten och medianen var 40 procent. De enskilda kårernas anslutningsgrad varierar mellan 7 procent och 97 procent. Anslutningsgraden skiljer sig också för olika kategorier av lärosäten; vid fackinriktade universitet har drygt 50 procent av studenterna anslutit sig till någon studentkår och drygt 40 procent vid de breda etablerade universiteten. Vid nya universitet och vid högskolor var anslutningsgraden bland studenterna lägre; knappt 30 procent respektive knappt 20 procent. Det finns inget samband mellan kårens storlek och anslutningsgraden.

UKÄ:s kartläggning visar att kvinnor anslutit sig i mindre utsträckning än män till kårerna. Det går dock inte att analysera materialet mer djupgående eftersom data bara fanns för 23 av 64 studentkårer. En förklaring kan vara att endast ett mindre antal studentkårer för register över sina medlemmar utifrån kön och att lärosätena därmed inte heller har tillgång till denna information. Bristen på jämförbar och könsuppdelad statistik försvårar en uppföljning av studentinflytandet utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

UKÄ anser att det är viktigt att kunna följa upp studentinflytandet ur ett jämställdhetsperspektiv, men har inga konkreta förslag på åtgärder. Eventuellt kan detta bli ett utvecklingsarbete för högskolan och ingå i uppdraget om jämställdhetsintegrering vid myndigheter (JiM).

LIKA VILLKOR FÖR STUDENTKÅRERNA?

I UKÄ:s uppdrag specificerades att frågor om kårernas jämlika villkor särskilt skulle uppmärksammas. För att kunna besvara dessa frågor inkluderades frågor om skillnader i villkor mellan kårerna i de enkäter som skickades till lärosäten respektive kårer. Nedan redovisas, i tur och ordning, skillnader i förutsättningar mellan olika kårer vid samma lärosäte samt skillnader i förutsättningar mellan kårer vid olika lärosäten.

Skillnader i förutsättningar mellan kårer vid samma lärosäte

Följande fråga ställdes till lärosäten och kårer: "Anser ni att det finns skillnader mellan studentkårerna vid ert lärosäte vad gäller förutsättningar att utöva inflytande?" (Frågorna 12–14 i lärosätesenkäten och frågorna 14–15 i kårenkäten.) Endast de lärosäten där det finns mer än en kår, och endast de kårer som hör till dessa lärosäten, har besvarat frågan. Svaren framgår i tabell 5.

Tabell 5. Anser ni att det finns skillnader mellan studentkårerna vid ert lärosäte vad gäller förutsättningar att utöva inflytande?

Svarsalternativ	Lärosäten (antal)	Lärosäten (andel %)	Kårer (antal)	Kårer (andel %)
Ja	8	67	24	71
Nej	4	33	10	29
Summa	12	100	34	100

Bland både lärosäten och kårer anser en majoritet – omkring två tredjedelar i båda fallen – att det finns skillnader mellan kårerna vid det aktuella lärosätet vad gäller förutsättningar att utöva inflytande. Det har också funnit möjlighet för respondenterna att motivera sitt ställningstagande i ett fritextsvar.

En sammanfattning av fritextsvaren följer nedan.

Lärosätenas kommentarer – ur fritextsvaren

Samtliga tolv lärosäten som besvarat frågan, har valt att motivera sitt svar. De åtta lärosäten som anser att det finns skillnader i förutsättningar att utöva inflytande bland kårerna vid det aktuella lärosätet lyfter bland annat fram storlek (i termer av medlemsantal) som en viktig faktor som skapar olika förutsättningar. Större kårer har större intäkter genom medlemsavgifter. *Lunds universitet* lyfter fram att inte bara medlemsantalet påverkar de ekonomiska villkoren, utan att kårerna också har olika förutsättningar att få ekonomiskt stöd från potentiella framtida arbetsgivare. *Sveriges Lantbruksuniversitet* påpekar att verksamhetsområdet för respektive kår är olika brett, och att det har betydelse om en kår är särskilt nära knuten till en utbildning och en ort. *Uppsala universitet* framför att det finns stora skillnader i förutsättningar för studentkårens arbete beroende på om de i första hand företräder studenter på (långa) program eller studenter som studerar fristående kurser. *Luleå tekniska universitet* hör till de fyra respondenter som anser att förutsättningarna är lika för kårerna vid lärosätet, och framhåller bland annat att den ekonomiska ersättningen till kårerna är lika.

Studentkårernas kommentarer – ur fritextsvaren

De 24 kårer som svarade ja på frågan ovan, det vill säga att det finns skillnader mellan kårerna vid det aktuella lärosätet vad gäller förutsättningarna att utöva studentinflytande, ombads beskriva dessa skillnader. Samtliga 24 gjorde detta. Kårerna nämner ett stort antal faktorer som bidrar till att förutsättningarna inte är lika. De två, av varandra delvis beroende, faktorer som klart flest kårer framhåller är storlek och ekonomi: Större kårer får mer statsbidrag och intäkter via medlemsavgifter och har därmed bättre ekonomiska förutsättningar. Några kårer, till exempel *Samhällsvetarkåren vid Lunds universitet*, framhåller att graden av arbetsmarknadsanknytning hos utbildningarna inom kårens verksamhetsområde har betydelse för möjligheterna till extern finansiering. Bland övriga faktorer som påverkar finns geografi: *Gotlands studentkår Rindi* skriver till exempel att de "upplever att det finns en skillnad främst vad gäller förutsättningar för samordning mellan oss och övriga kårer (som alla befinner sig i Uppsala)". *Juridiska föreningen* vid Lunds universitet hör till dem som framhåller att kårerna har olika goda relationer till sin respektive fakultet eller motsvarande, vilket bidrar till att skapa olikhe-

ter i förutsättningar. Slutligen framhåller några kårer, bland dem *Umeå studentkår*, att vissa kårer har en större andel medlemmar som studerar på distans och/eller på fristående kurser, vilket innebär en större utmaning.

Skillnader i förutsättningar mellan kårer vid olika lärosäten

Både lärosäten och kårer tillfrågades också om eventuella skillnader mellan studentkårer *vid det aktuella lärosätet* och studentkårer *vid andra lärosäten* vad gäller förutsättningar att utöva inflytandet (frågorna 15–17 i lärosätens-enkäten, frågorna 16–17 i kårenkäten). Deras svar framgår av tabell 6.

Tabell 6. Anser ni att det finns skillnader mellan studentkårer vid ert lärosäte och studentkårer vid andra lärosäten vad gäller förutsättningar att utöva inflytande?

Svarsalternativ	Lärosäten (antal)	Lärosäten (andel %)	Kårer (antal)	Kårer (andel %)
Ja	14	45	34	68
Nej	17	55	2	4
Vet ej	-	-	14	28
Summa	31	100	50	100

Bland lärosätena är det alltså en knapp majoritet som svarar nej, det vill säga att det inte finns några skillnader mellan kårer vid det aktuella lärosätet och vid andra lärosäten vad gäller förutsättningar att utöva inflytande, medan övriga svarar att det finns sådana skillnader. Av de som svarar nej anger dock fem i sina fritextkommentarer (se vidare nedan) att de inte har tillräcklig inblick i förhållandena vid andra lärosäten för att kunna ge ett välgrundat svar. Räknar man bort dessa fem är det fler som svarar ja på frågan om skillnader finns än som svarar nej (14 respektive 12 lärosäten). Ser vi till kårernas svar är det en ganska klar majoritet (34 av 50) som svarar att det finns skillnader i förutsättningar att utöva studentinflytande, medan ett fåtal svarar att det inte finns några skillnader. Övriga svarar "vet ej" (ett alternativ som inte fanns i den enkät som riktades till lärosätena).

Lärosätenas kommentarer – ur fritextsvaren

Samtliga 31 lärosäten har valt att motivera sitt svar i fritext. Några lärosäten (bland dem *Försvarshögskolan* och *Högskolan i Skövde*) lyfter fram sin begränsade storlek i termer av antal studenter, och att deras kår/kårer därför på grund av ett lågt medlemsantal har större utmaningar i att utöva studentinflytande. *Gymnastik- och idrotthögskolan* hävdar att förutsättningarna på ett litet lärosäte tvärtom kan vara bättre, då kårens representanter har närmare till studenterna och personalen, och att det därmed blir enklare att lösa uppkomna problem. *Lunds universitet* och *Uppsala universitet* lyfter fram att de har en lång tradition och erfarenhet av studentinflytande, något som utgör en gynnsam faktor för kårerna. Bland de lärosäten som svarat "nej" på frågan om det finns skillnader i förutsättningarna, framför några (bland dem *Mälardalens högskola*) att det formella regelverket för studentinflytande är det samma. *Högskolan i Halmstad* framhåller som en jämkande faktor det utbyte som sker mellan högskolornas företrädare inom ramen för SUHF (Sveriges universitets- och högskoleförbund) samt nätverk av olika slag.

Studentkårernas kommentarer – ur fritextsvaren

Som framgår av tabell 6 ovan var det 34 kårer som svarade ja på frågan om förutsättningarna skiljer sig för deras respektive kår jämfört med kårer vid andra lärosäten. Dessa 34 kårer ombads beskriva dessa skillnader i förutsättningar. Samtliga 34 svarade. Mer än hälften av dessa lyfte fram relationen med lärosätet som en faktor av stor betydelse för att goda förutsättningar för studentinflytande ska råda. *Halmstad studentkår* skriver till exempel: "Vissa lärosäten uppmuntrar till åsikter, medverkan och egna initiativ medan andra driver frågorna på egen hand och bortser ifrån att involvera studentkåren." Olika förutsättningar vad gäller finansiering nämns av ungefär hälften av de svarande, bland dem *Stockholms universitets studentkår*, som påpekar att olika lärosäten har olika modeller för att ge ekonomiskt stöd till kåren/kårer. Kårens storlek nämns av många respondenter; större medlemsantal leder (allt annat lika) till större intäkter, men *Studentkåren Operahögskolan* framhåller att de genom att de är en liten kår på en liten högskola har lätt att föra dialog med högskolans ledning på regelbunden basis. Några kårer diskuterar betydelsen av antalet studentkårer vid lärosätet: *Linnéstudenterna* hävdar att det är en fördel att det bara finns en studentkår och att en samlad röst från studenterna är en starkare studentröst. Andra framhåller att ett större antal kårer kan leda till en specialisering som kan vara positiv. *Juridiska föreningen* vid Lunds universitet skriver till exempel: "I Lund har vi fakultetskårer, vilket gör att vi kan bedriva utbildningsbevakning nära "hemmet", det gör att vi har väldigt god kännedom om den fakulteten vi utbildningsbevakar. Den kännedomen finns inte vid de lärosäten som har storkårer."

Sammanfattande analys om lika villkor för studentkårerna

Enkätsvaren ger en relativt tydlig bild av att det finns många och stora skillnader vad gäller förutsättningarna för olika studentkårer att bedriva studentinflytande. Detta gäller såväl kårer vid olika lärosäten som kårer vid ett och samma lärosäte. Kårer är ganska samstämmiga i sina svar att förutsättningarna skiljer sig åt, såväl mellan lärosäten som mellan kårer vid samma lärosäte. Lärosätenas svar ger en något mer splittrad bild, åtminstone vad gäller skillnader i förutsättningar mellan kårer vid olika lärosäten, men dock anser en knapp majoritet att det finns sådana skillnader i förutsättningar mellan studentkårerna (om man tar hänsyn till preciseringar som framförs i fritextdelen av frågan).

Två av de faktorer som enligt både lärosäten och kårer kan ha betydelse är skillnader i finansiella förutsättningar, kopplat bland annat till kårens medlemsantal, samt skillnader beroende på utbildningsutbudets karaktär (många studerande på fristående kurser – vilka kan förväntas vara svårare att engagera i studentinflytandefrågor – kontra många programstuderande). Kårer lyfter dessutom fram att det finns skillnader i hur god relation kårer har till sitt respektive lärosäte och att detta kan skapa olikheter i förutsättningar.

REPRESENTATIVITET OCH LEGITIMITET

En viktig fråga för uppföljningen av studentinflytandet är hur representativt, och i förlängningen hur legitimt, dagens system är. För att undersöka detta område har UKÄ ställt olika frågor om studentrepresentation. I detta avsnitt presenterar vi resultaten från enkätsvaren. Vi redovisar först svar som getts av studentkårerna angående studentrepresentanter och därefter svar ur lärosätesenkäten om underrepresenterade grupper och om vad som gör en studentkår representativ.

Kåren utser representanter för studenterna

Det är studentkåren som enligt 7 § studentkårsförordningen (2009:769) får utse studentrepresentanter. En studentrepresentants främsta uppgift är att företräda studenterna i alla de sammanhang som studenterna har rätt att vara representerade. Studentrepresentanten har i uppgift att företräda även studenter som inte är medlemmar i en kår. I praktiken innebär det ett brett uppdrag som inkluderar alla grupper av studenter, och oavsett om dessa är betalande medlemmar eller inte. Hur utser då landets studentkårer representanter till olika beredande och beslutsfattande grupper på högskolan, och vilka krav ställer kårerna på personer som vill bli studentrepresentanter?

Hur utser kårerna studentrepresentanter?

Kårerna tillfrågades hur de utser studentrepresentanter till olika nivåer av lärosätets verksamhet (fråga 52, kårenkäten). Av kårernas svar framgår att processen är mycket olikartad. Nedan följer ett urval av de principer som tillämpas. Bilden kompliceras ytterligare av att många kårer har olika processer beroende på vilket uppdrag det handlar om.

Hos en del kårer väljs representanterna direkt av kårmedlemmarna. Så sker till exempel hos *Lantmästarkåren* vid Sveriges lantbruksuniversitet. En direktdemokratisk modell har också *Studentkåren Operahögskolan*, som svarar: "Det bestäms på årsmötet i början av varje läsår." Vanligare är dock att representanterna utses av ett organ inom kåren. Ofta är det kårfullmäktige som utser representanter. *Corpus medicum* vid Lunds universitet svarar: "På de flesta nivåer över direkt programnivå väljs studentrepresentanter via [de olika kårernas] respektive fullmäktige. Detta för att det ska bli en demokratisk process genom valberedning och utfrågning där studentpopulationen känner trygghet att studenten kan representera populationens åsikter."

I andra fall är det styrelsen som utser representanter, till exempel hos *Odontologiska studentkåren* vid Malmö högskola: "Kårval en gång om året där poster till kårstyrelsen väljs. Inom kårstyrelsen väljs vem som ska vara studentrepresentant i vilka nämnder, organ och arbetsgrupper."

Ibland är det en enskild funktionär som väljer. *Studentkåren i Sundsvall* skriver: "Via nominering som kårordförande godkänner." Det förekommer också att vissa representantposter är vikta för specifika funktionärer i kåren. *Tekniska Högskolans Studentkår* rapporterar följande: "I universitetsstyrelsen finns tre representanter, valda av kårfullmäktige. Av hävd är detta så gott som alltid kårordförande, förra årets kårordförande samt ordförande för doktorandsektionen."

Hos en del kårer är utseendemakten, åtminstone delvis, decentraliserad. *Medicinska föreningen* vid Karolinska Institutet skriver: "I de fall sektion finns så utser sektionen (sektionsstyrelsen) representanter." Mycket vanligt är att studentrepresentanter på olika nivåer inom lärosätet utses genom skilda processer: "Örebro studentkår utser studentrepresentanter både centralt och på kårsektionsnivå. På central nivå väljs studentrepresentanterna av Örebro studentkårs fullmäktige enligt fastställd valordning. [...] På kårsektionsnivå väljs studentrepresentanterna av kårsektionens medlemsmöte."

Vissa kårer har ingen formell process. En kår svarar: "Vi har idag ingen process för detta. En process bör tas fram tillsammans med högskolan."

Vilka krav ställer kårerna för att en person ska kunna utses till studentrepresentant?

Kårerna tillfrågades också vilka krav de ställer på en person som utses till studentrepresentant (fråga 52, kårenkäten). Av de kårer som svarar anger många att det inte finns några formella kriterier utöver att vara student vid lärosätet. Ibland preciseras det till att representanten bör bedriva sina studier inom det aktuella verksamhetsområdet. Ett flertal kårer nämner att medlemskap i kåren är ett krav eller ett starkt önskemål för att få bli studentrepresentant.

Några kårer beskriver lite utförligare vilka kriterier en studentrepresentant bör uppfylla, exempelvis *Teknologkåren vid Lunds tekniska högskola*: "Beroende på nivå ställs olika krav. På lägre nivåer är det viktigare att man har en koppling till utbildningen som organet tillhör än lång erfarenhet. På dessa nivåer väljs ofta studenter som är aktiva i utbildningsbevakningen vid programmet. På högre nivåer krävs mötesvana, förståelse för lärosätet och kåren, erfarenhet från tidigare studentrepresentantuppdrag och en förståelse att man inte representerar sin egen utbildning utan ska jobba för vad som är bäst för lärosätet/studenterna som helhet." *Tekniska Högskolans Studentkår* skriver: "Det finns inga fastslagna krav på vad en studentrepresentant ska ha för egenskaper. En tilltänkt representant måste ha intresse och vilja att engagera sig, sedan sker en samlad bedömning om personen har kapacitet och föredömlighet att ta uppdraget. Det finns inga krav på särskild utbildning."

Ett par kårer poängterar att det är ett problem att överhuvudtaget hitta kandidater till studentrepresentantsuppdrag. En kår skriver till exempel: "Kriterierna är egentligen bara två, studenten skall vara medlem i kåren och läsa inom berörd utbildning/ämne/fakultet (det senare kriteriet gäller givetvis bara platser där det är tillämpligt). Konkurrens om platser drömmar vi om och det är snarare en jakt på studentrepresentanter."

Karlstads studentkår poängterar att kåren följer upp hur representanten agerar: Kåren skriver att representanterna är skyldiga att:

- närvara vid uppdragets sammanträden,
- meddela eventuell frånvaro till studentkåren samt berörd instans,
- återrapportera diskussioner och beslut till studentkåren samt att
- efterfölja studentkårens styrdokument och driva frågor som prioriteras av studentkåren under året.

Är det lätt eller svårt att rekrytera studentrepresentanter?

UKÄ ställde följande fråga till kårerna (fråga 45 i kårenkäten): "Är det lätt att engagera tillräckligt många studentrepresentanter vid ert lärosäte?" Fyra alternativ fanns (från "Det är mycket svårt" till "Det är mycket lätt") och det fanns även möjlighet att utveckla svaret i en fritextkommentar. Svaren sammanfattas i tabell 7.

Tabell 7. Är det lätt att engagera tillräckligt många studentrepresentanter vid ert lärosäte?

Svarsalternativ	Antal kårer	Andel kårer (%)
Det är mycket svårt	11	22
Det är ganska svårt	28	56
Det är ganska lätt	10	20
Det är mycket lätt	1	2
Summa	50	100

En klar majoritet (78 %) svarar alltså att det är ganska svårt eller mycket svårt att engagera tillräckligt antal studentrepresentanter, medan en minoritet (22 %) svarar att det är ganska lätt eller mycket lätt. En rad olika faktorer bidrar till svårigheten att rekrytera studenter till representantuppdrag, enligt kårernas fritextsvar. *Studentkåren i Borås* skriver att det är svårt att få studenterna att förstå varför man ska vara med och påverka sin utbildning eller sitt lärosäte. *Consensus* vid Linköpings universitet konstaterar att de flesta möten äger rum under arbetstid vilket gör att många studenter inte vill riskera att missa schemalagd undervisning. En kår menar att lärosätet skulle kunna ta ett större ansvar för att informera om studentrepresentanternas uppdrag och detta i alltför stor utsträckning faller på kåren. En liknande synpunkt framförs av en annan kår, som tillägger att kåren inte har resurser att informera tillräckligt om de studentrepresentantposter som finns.

Könsfördelning hos studentrepresentanter

UKÄ har bitt studentkårerna att beskriva könsfördelningen bland studentrepresentanter som utsetts av kåren, och hur väl denna motsvarar könsfördelningen bland studenterna inom kårens verksamhetsområde (fråga 7 i kårenkäten). Runt hälften av studentkårerna rapporterar att kårstyrelsen har en balanserad fördelning mellan kvinnor och män relativt sammansättningen i studentpopulationen inom kårens verksamhetsområde när en fördelning inom spannet 40–60 procent av endera kön räknas som jämn. Fem kårer uppger att de har en ojämn könsfördelning i kårens styrelse relativt sammansättningen i studentpopulationen. Tio kårer har inte lämnat något svar på frågan.

Enkätsvaren ger en bild av att många kårer arbetar för en jämn könsfördelning i kårens styrelse och när studentrepresentanter utses. Samtidigt finns det ett relativt stort antal kårer som av olika anledningar inte kan beskriva könsammansättningen bland studentrepresentanter. Det är svårt att få en uppfattning om vad detta betyder och frågan förtjänar att beaktas i UKÄ:s kommande utvärderingar, i eventuella uppföljningar i frågan och vid tillsynsbesök.

Kan kårerna beskriva sammansättningen bland studenterna de företräder?

UKÄ har bett studentkårerna att beskriva sammansättningen av studenter som är medlemmar i studentkåren utifrån olika kännemärken som kön, ålder, distans- eller campusstudier, heltids- eller deltidstudier, studenter med barn, utländska studenter, studenter på olika nivåer av utbildningen och så vidare (fråga 6 i kårenkäten). Tyvärr är svaren på den frågan av alltför dålig kvalitet för att kunna sammanställas på ett meningsfullt sätt. Om vi tolkar det rätt förfogar många studentkårer helt enkelt inte över tillräckliga uppgifter om medlemmarna – och kanske även om den totala studentpopulationen inom verksamhetsområdet.

UKÄ menar att detta är oroväckande. Om många studentkårer inte kan beskriva sammansättningen av kårmedlemmarna, och därtill möjligtvis även har otillräcklig kännedom om hela studentpopulationen inom verksamhetsområdet, hur ska det då vara möjligt att avgöra hur väl kåren återspeglar studenterna?

Lågt valdeltagande i kårval

UKÄ har fått muntliga uppgifter från SFS om att valdeltagandet bland landets studentkårer ligger runt 10 procent. En kompletterande webbsökning för resultaten från de senaste kårvalen visar på ett spann mellan 2–14 procent. Det mest extrema exemplet kommer från Linnéuniversitetet där kårval hölls i april 2016. Tidningen Smålandsposten (SMP) bevakade kårvalet. I artikeln *Rekordlångt valdeltagande i kårvalet* (14 april 2016) rapporterade SMP att endast 2 procent av drygt 6 000 kårmedlemmarna deltog när Linnéstudenterna skulle rösta fram en ny styrelse, det vill säga 120 studenter. Totalt läste nästan 19 000 studenter vid Linnéuniversitet höstterminen 2015. Med tanke på det låga valdeltagandet restes i artikeln också frågor om huruvida den nya ordföranden har någon legitimitet.

Lärosätena om underrepresenterade studentgrupper

Studenternas rätt till representation gäller på alla nivåer av högskolans utbildning och omfattar därmed studenter på grund- och avancerad nivå likväl som studenter på forskarnivå (doktorander). Rätten gäller också alla grupper av studenter oavsett studieform (campus/distans), studietakt (heltid/deltid), ålder och funktionshinder. UKÄ tillfrågade universitet och högskolor om de har skäl att anta att vissa studenter inte företräds (fråga 45 med följdfrågor i lärosätessenkäten).

Tabell 8. Har ert lärosäte skäl att anta att vissa studenter inte företräds?

Svarsalternativ	Antal svar	Andel svar (%)
Ja	11	35
Nej	20	65
Summa	31	100

Som framgår av tabell 8 svarar en tredjedel av lärosätena att de har skäl att anta att inte alla studenter företräds. I följdfrågor har UKÄ bett om förklaringar antingen om vilka grupper som är underrepresenterade eller om hur lärosätet vet att hela studentpopulationen företräds. Svaren lyfter fram distansstudenter, utländska studenter, äldre studenter, studenter på forskarnivå samt studenter på kortare utbildningar eller som läser på fristående kurser som underrepresenterade grupper eller som grupper som själva engagerar sig mindre i sin utbildning. När det gäller utländska studenter nämner lärosätena språket som ett hinder. Myndighetsspråket är svenska vilket försvårar för dessa studenter att medverka.

De flesta lärosätena är emellertid säkra på att alla studenter representeras. Vissa lärosäten hänvisar till de avtal som skrivits med kårerna. *Linnéuniversitetet* svarar att det framgår av avtalet mellan universitetet och studentkåren att kåren ska "bedriva verksamhet för samtliga inskrivna studenter vid Linnéuniversitetet". Vidare anges i avtalet att alla studenter ska ha "samma möjligheter till inflytande och stöd oavsett studieort och studieform". Andra lärosäten, som *Södertörns högskola*, framhåller att man arbetar proaktivt för att alla studentgrupper ska finnas representerade i de beredande och beslutande organen, samt att man för en aktiv dialog med kåren kring dessa frågor. Ytterligare andra lärosäten hänvisar till att grupper som annars kanske skulle vara underrepresenterade företräds genom särskilda sektioner eller organ. *Mälardalens högskola* skriver till exempel om doktorandråd som arbetar nära kåren. *Konstfack*, slutligen, skriver: "Vi menar att det är studentkårens uppgift att se till att alla studenter företräds på bästa tänkbara sätt."

Utbytesstudenters bristande rättssäkerhet

UKÄ:s förgångarmyndighet, Högskoleverket, konstaterade 2002 att det finns problem vad gäller utbytesstudenters rättssäkerhet eftersom dessa inte är inskrivna vid det svenska lärosätet under sin vistelse i Sverige. I tillsynsrapporten *Utbytesstudenter inom Erasmus och deras rättssäkerhet* (Rapport 2002:42 R) konstaterades att vissa lärosäten ifrågasätter om Erasmusstudenter (utbytesstudenter) verkligen har status som en student enligt högskoleförordningens definition. Enligt 1 kap. 4 § högskoleförordningen (1993:100) avses med student den som är antagen och bedriver högskoleutbildning, och med doktorand en student som är antagen till och bedriver utbildning på forskarnivå. Till statusen som student knyts många rättigheter. Högskoleverkets rapport lyfte fram rätten att få utbildningen tillgodoräknad, rätten att överklaga vissa av högskolans beslut och rätten att få kurs- och utbildningsbevis. Verket föreslog att ett förtydligande görs i tillträdesreglerna. I propositionen *Ny värld – ny högskola* (2004/05:162, s. 68) hänvisar regeringen till rapporten och säger sig dela Högskoleverkets åsikt att det är viktigt att säkra utbytesstudenters rättssäkerhet oavsett om dessa kommer genom Erasmusutbyte eller ett annat utbytesprogram. Regeringen skriver:

"För alla studenters rättssäkerhet är det viktigt att samma regelverk blir tillämpligt på så många som möjligt. Det får inte råda någon tvekan om vilka rättigheter och skyldigheter olika studenter har. Dessa bör vara lika, oberoende av vilken form av överenskommelse som styr eventuella utbyten med utländska

lärosäten. (...) Med denna anledning kommer regeringen att se över utbytesstudenters ställning i förhållande till högskolan och till övriga studenter.”

En sådan översyn har ännu inte kommit till stånd. Att utbytesstudenternas situation behöver åtgärdas har 2016 uppmärksammats av SUHF. I en skrivelse till regeringen om förslag till förändringar i lagar och förordningar ligger inresande utbytesstudenters formella status som nummer ett på en längre lista över hinder för en ökad internationalisering (SUHF, Dnr 0040-16). SUHF uppmanar i denna skrivelse regeringen (utbildningsdepartementet) att vidta åtgärder till förändringar med syfte att underlätta internationaliseringen vid Sveriges universitet och högskolor.

Utöver de problem och hinder som Högskoleverket och SUHF beskriver för studenternas rättssäkerhet och internationalisering av den svenska högre utbildningen och forskningen menar UKÄ att det finns ytterligare problem för utbytesstudenter som bottnar i deras otydliga status som student. Detta eftersom rätten enligt 1 kap. 4 § högskolelagen (1992:1434) att utöva inflytande över utbildningen är kopplad till den formella statusen som student. Utbytesstudenter saknar därmed formellt rätten att utöva inflytande och även rätten till representation genom studentkåren enligt 4 kap. 11 § högskolelagen samt 8 § studentkårsförordningen (2009:769).

Av det senaste statistiska meddelandet om internationell mobilitet, *Universitet och högskolor: Internationell studentmobilitet i högskolan 2015/16* (UKÄ och SCB, UF 20 SM 1603) framgår att utbytesstudenterna utgjorde 3,8 procent av samtliga studenter i Sverige läsåret 2015/16, eller nästan 14 000 personer. Utbytesstudenter är personer som deltar i utbytesprogram vid universitet och högskolor, det vill säga personer som deltar i olika EU-program som till exempel Erasmusprogrammet, personer som deltar i bilaterala program som ordnas inom ramen för samverkansavtal mellan enskilda svenska och utländska universitet och högskolor, samt personer som deltar i Nordiska ministerrådets ramprogram för samarbete mellan de nordiska och baltiska länderna, Nordplus.

Vad gör en studentkår representativ?

UKÄ har bett universitet och högskolor att resonera kring studentkårers representativitet; alltså kring vad som gör en studentkår representativ (fråga 49 i lärosätensenkäten). Av svaren framgår att det finns ganska olikartade uppfattningar om studentkårers representativitet.

Många resonerar kring anslutningsgrad och valdeltagande. Ett lärosäte skriver: ”En studentkår är representativ om det exempelvis är ett högt deltagande i kårvalet och om det är många studenter som är medlemmar i kåren och engagerar sig i kårens verksamhet. En hög andel av studenterna vid lärosätet är anslutna till kåren. Det låga valdeltagandet ser vi emellertid som problematiskt.” Här tycks resonemanget utgå från en *demokratisk* uppfattning om representativitet, där representativiteten uppnås genom att (idealiskt sett) alla studenter inom ett verksamhetsområde utövar inflytande genom att rösta fram sina representanter.

Enligt en annan uppfattning kan representativiteten vara god om alla olika grupper av studenter finns *proportionellt företrädda* inom kåren. Då spelar det strängt taget ingen roll att långt ifrån alla studenter inom verksamhets-

området är med i kåren (och än mindre deltar i kårvalet), eftersom kåren utgör en grupp som genom att den är proportionellt sammansatt kan agera på ett sätt som hela studentpopulationen kunde förväntas göra – om den deltog aktivt. Ett lärosäte tycks inta denna ståndpunkt när de svarar på frågan om representativitet: "Att en studentkår täcker hela bredden av studenter gör den representativ."

Enligt en tredje uppfattning är representativiteten god om kåren företräder studenterna inom ett verksamhetsområde, deras åsikter och intressen, på ett klokt och väl avvägt sätt – alltså genom att den *agerar representativt*. Ett lärosäte kan sägas ge uttryck för detta när de skriver: "Studentkårerna är representativa om de har förutsättningar att föra ut information till sina medlemmar och hämta synpunkter från studenterna inom sitt verksamhetsområde." Lärosätet uttrycker dock en mer renodlad "demokratisk" uppfattning om representativitet i följande mening: "Sedan kårobligatoriet upphörde är det av största vikt att kårerna aktivt arbetar med att få många medlemmar och att medlemmarna röstar i kårvalen."

En fjärde uppfattning kan beskrivas som *formalistisk*. Ett lärosäte skriver att en kår är representativ när den "är demokratiskt uppbyggd och öppen för alla studenter". Utgår man från dessa rent formella kriterier spelar varken anslutningsgrad eller deltagande i kårvalet någon roll för representativiteten, inte heller kårens sammansättning i förhållande till hela studentpopulationen eller om kåren agerar på ett klokt (representativt) sätt eller inte.

En femte uppfattning utgår snarare från *vad studentrepresentanternas perspektiv tillför* i lärosätets arbete, exempelvis svarar ett lärosäte: "Det är mycket viktigt och värdefullt att ha studentperspektivet representerat vid olika beslut och beredningar inför beslut. Det tillför många gånger ett annat perspektiv på frågan. [E]n studentkår är representativ när den kan utse representanter i högskolans olika organ och arbetsgrupper." Här är det inte relationen mellan kår och studentkollektiv som är det centrala för representativiteten, utan fokus förskjuts mot högskolans arbete.

Många lärosäten har inte någon renodlad definition av representativitet, utan menar att en kombination av olika faktorer leder till representativitet. Ett lärosäte svarar: "Antal anslutna och största möjliga bredd i fråga om bland annat studieform, nivå, studentgrupper, bakgrund med mera".

Sammanfattande analys av representativitet och legitimitet

Genomgången av enkätsvaren visar att lärosätena ser helt olika på vad som gör en studentkår representativ. Hur ska man egentligen tänka sig studentinflytandet som system?

Om studentinflytandet först och främst vilar på demokratiska principer där representativiteten uppnås genom att (idealt sett) alla studenter inom ett verksamhetsområde utövar inflytande genom att rösta fram sina representanter måste man dra slutsatsen att dagens studentinflytande varken är demokratiskt (eftersom röstberättigande begränsas till kårmedlemmarna) eller representativt (eftersom endast få studenter gör bruk av sin rösträtt). Höstterminen 2015 var uppskattningsvis 140 000 studenter medlemmar i en studentkår och därmed röstberättigade. Om endast 10 procent av kårmed-

lemmarna använder sig av sin rösträtt (vilket är SFS uppskattning), innebär detta att studentinflytandet i verksamhetsområdena för de 50 kårerna vilar på engagemanget och deltagandet från omkring 14 000 studenter.

Om istället kårerna skulle företräda studenterna proportionellt spelar det ingen roll att inte alla studenter är kårmedlemmar eller deltar i kårval. Så länge kårens medlemmar utgör ett representativt urval som är likt den population ur vilken urvalet valts i alla viktiga avseenden, till exempel bakgrundsvariabler som ålder och kön, kan kåren agera på ett sätt som man kan förvänta sig att samtliga studenter skulle göra – om de deltog. Enkät-svaren tyder dock på att det finns både över- och underrepresenterade grupper av studenter bland kårmedlemmarna vad gäller kön och andra bakgrundsvariabler. Slutsatsen är att studentinflytandet inte fungerar optimalt eftersom inte alla studentgrupper representeras.

Slutligen, om vi utgår ifrån att god representativitet kan uppnås genom att agera representativt, det vill säga genom att kåren företräder studenternas åsikter och intressen på ett klokt och väl avvägt sätt så spelar inte anslutningsgraden eller valdeltagandet eller kårmedlemmarnas sammansättning så stor roll. Det viktiga är kårens förmåga att föra ut information till sina medlemmar och att hämta synpunkter från studenterna inom sitt verksamhetsområde. I detta sammanhang är det oroande att enkätsvaren låter ana att några kårer har en otillräcklig kännedom om hela studentpopulationen inom sitt verksamhetsområde.

UKÄ menar att ett lågt valdeltagande är skadligt inte bara för de enskilda kårernas legitimitet, utan att det även kastar en skugga över hela systemet för studentinflytande. Det är kårernas uppgift att utse representanter för studenterna som ska medverka i olika beslutande och beredande organ vid högskolan. När valdeltagandet är så lågt försvåras representanternas arbete eftersom deras legitimitet lätt kan ifrågasättas. Fortgår detta under de kommande åren kan man ifrågasätta om studenterna som kollektiv är intresserade av att aktivt delta och engagera sig i olika frågor som rör den egna utbildningen. Detta väcker tvivel om och minskar tilltron till gällande ordning och hela systemets legitimitet.

Mot denna bakgrund anser UKÄ att det nationella systemet för studentinflytande behöver utvärderas på nytt om ett antal år för att bland annat följa upp hur anslutningsgraden till kårerna och deltagandet i kårvalen utvecklas.

UKÄ bedömer också att det föreligger ett åtgärdsbehov vad gäller utbytesstudenters rättssäkerhet och rekommenderar regeringen att se över utbytesstudenternas rättsliga ställning och formella status som student under sin vistelse i Sverige.

Slutligen bedömer UKÄ att det behövs förbättringar som möjliggör en uppföljning av studentinflytandet ur ett jämställdhetsperspektiv. Detta också mot bakgrunden att Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) nyligen i en rapport visat att inträdet på arbetsmarknaden underlättas väsentligt av att väljas till studentkårsfullmäktige och att även sannolikheten ökar för den som varit fullmäktige att kandidera i allmänna val (IFAU, *Kåren och karriären: studentpolitiken som språngbräda*, Rapport 2016:3).

STUDENTINFLYTANDETS FINANSIERING

I detta avsnitt avhandlas finansieringen av studentinflytandet. Inledningsvis presenteras en kort översikt över studentkårernas intäkter. Därefter diskuteras, med utgångspunkt i lärosätenas och studentkårernas enkätsvar, kårernas olika intäkter i tur och ordning: statsbidraget för studentinflytandet, lärosätenas köp av tjänster, lärosätenas bidrag, studentkårernas sponsringsintäkter, stöd från kommun till studentkårerna, intäkter från medlemsavgifter samt övriga intäkter. Även studentkårernas samarbetsorgan har lämnat synpunkter på studentinflytandets finansiering. Avslutningsvis presenteras UKÄ:s analys av finansieringssituationen för studentinflytandet samt UKÄ:s rekommendationer.

Vilka är kårernas största intäktskällor?

UKÄ bad kårerna att beskriva sina olika intäktskällor, och att redovisa dessa som andelar av de totala intäkterna (fråga 20, kårenkäten). Uppgifterna avser 2015 (ett undantag är *Studentkåren i Borås*, som redovisar uppgifter för 2014). Svaren har lämnats i fritextform, utan förvalda alternativ. Vissa kårer har svarat i procentform, medan andra endast angivit de olika intäktskällorna i storleksordning. I tabell 9 presenteras endast studentkårernas respektive största intäktskällor.

Tabell 9. De olika kårernas största intäktskälla

Största intäkt	Antal kårer
Medel från lärosätet, statsbidrag inräknat	15
Intäkter från verksamhet, ex. restaurang, försäljning	11
Medel från lärosätet, statsbidrag ej inräknat	10
Sponsorintäkter	6
Statsbidrag	3
Medlemsavgifter	2
Bidrag från kommun	1
Bidrag från kommun & Medlemsavgifter *	1
Uppgift saknas	1
Summa	50

* INDIKERAR ATT KÅREN UPPGIVIT ATT DESSA TVÅ INTÄKTSPOSTER ÄR DE STÖRSTA OCH ATT DE ÄR LIKA STORA.

Svaren visar att majoriteten av kårer får sina största intäkter genom lärosätet, inklusive det statsbidrag för studentinflytande som betalas ut till kårerna via lärosätet. Som framgår av tabellen har kårerna redovisat svaren på olika sätt: En del har inkluderat statsbidraget i medlen från lärosätet, medan andra har redovisat dessa båda poster separat. Genom svaren på andra frågor i enkäten framgår att många kårer inte har full inblick i hur stor andel av de medel de får från lärosätet som utgörs av statsbidrag, respektive andra former av bidrag eller stöd från lärosätet. Detta kommer att beskrivas närmare senare i kapitlet.

I kategorin "Intäkter från verksamhet, ex. restaurang, försäljning" har inkluderats, utöver restaurang- och caféverksamhet, andra studiesociala arrangemang, intäkter från arbetsmarknadsmässor samt olika former av försäljning. Även intäkter från uthyrning av kårhus har räknats in i denna kategori. En grupp studentkårer anger att de har sponsring som huvudsaklig intäkt. Det är främst studentkårer vars verksamhetsområde utgörs av utbildningar i odontologi, farmaci, juridik, ingenjörsvetenskaper och ekonomi. Endast ett fåtal kårer har uppgivit att medlemsavgifter respektive bidrag från kommunen är de största intäktsposterna.

Statsbidraget för studentinflytande

Som beskrevs tidigare får studentkårerna ett statligt bidrag för sitt arbete med studentinflytande. Bidraget betalas ut till kårerna av respektive lärosäte. Frågor kring statsbidraget för studentinflytande inkluderades i såväl enkäten till lärosäten som enkäten till studentkårerna. Nedan redovisas lärosätenas och kårernas uppfattning angående statsbidragets nivå samt eventuella villkor för statsbidraget.

Statsbidragets nivå

Följande fråga ställdes till såväl lärosäten som studentkårer: "Anser ni att statsbidraget till stöd för studentinflytandet är rimligt till sin omfattning?" (fråga 20 i lärosätesenkäten och fråga 21 i kårenkäten samt följdfrågor). Svaren sammanställs i tabell 10.

Tabell 10. Anser ni att statsbidraget till stöd för studentinflytandet är rimligt till sin omfattning?

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	8	26	8	16
Nej	23	74	38	76
Vet ej	-	-	4	8
Summa	31	100	50	100

Både bland lärosäten och kårer anser en klar majoritet (omkring tre fjärdedelar) att statsbidraget *inte* är rimligt till sin omfattning. Av lärosätena svarade omkring en fjärdedel att bidraget är rimligt till sin omfattning. En ännu mindre andel av kårerna svarade att så är fallet, medan en handfull kårer svarade "vet ej" (ett alternativ som inte fanns i enkäten som ställdes till lärosätena).

I såväl lärosätesenkäten som kårenkäten ställdes en följdfråga till de respondenter som svarat "nej" på föregående fråga (det vill säga uppgett att de inte anser att statsbidraget är rimligt till sin omfattning): "Hur stort borde statsbidraget till stöd för studentinflytandet vara för att vara rimligt?" Det innebär att 23 lärosäten och 38 kårer fått frågan. Av dessa är det dock 8 lärosäten och 7 kårer som ger ett svårtolkat svar alternativt svarar i allmänna termer utan att ange något belopp. Siffrorna i tabell 11 utgår från de 15 respektive 31 respondenter som uppgett ett belopp. Många lärosäten formulerar

svaret utifrån nuvarande bidragsnivå; exempelvis "Det borde ökas med 50 procent". I de fallen har vi utgått från det bidrag lärosätet mottog 2015. I kårenkäten uppmanades respondenterna att ange beloppet per helårsstudent, vilket inte preciserades i lärosätesenkäten. Svaren från lärosätesenkäten har räknats om i termer av bidragsbelopp per HST. Observera att framställningen baseras på uppskattningar från lärosätena och studentkårer.

Tabell 11. Hur stort borde statsbidraget till stöd för studentinflytandet vara för att vara rimligt? (Föreslaget bidrag per HST i kr)

Föreslaget bidrag per HST (kr)	Lärosäte	Studentkår
Medelvärde	318	298
Median	302	300
Högsta värde	842	607
Lägst värde	137	130

Så svarar lärosätena

Spridningen bland förslagen är relativt stor, men i genomsnitt föreslår lärosätena en höjning som ungefärligen skulle innebära ett trefaldigande av statsbidraget (bidraget år 2015 var ungefär 110 kronor per helårsstudent). Många lärosäten poängterar att statsbidraget är otillräckligt för att studentkårerna ska kunna utföra sitt uppdrag med avseende på studentinflytandet. Som ett bland flera exempel på dessa svar kan nämnas *Högskolan Väst*, som skriver att statsbidraget i dag är för lågt för att finansiera studentkårens verksamhet, och att detta innebär att högskolan är tvingad att "köpa" tjänster etc. av studentkåren för att den skall ha möjlighet att kunna genomföra en meningsfull studiebevakning. En del lärosäten anser att det belopp som föreslogs i utredningen *Frihet för studenter* (SOU 2008:11), alltså 310 kronor per helårsstudent, är en bra utgångspunkt. Till dem hör *Luleå tekniska universitet* och *Linköpings universitet*. Många andra har utgått från de faktiska kostnader som kårerna har för studentinflytande, vilka i dag täcks upp av bidrag från lärosätena, köp av tjänster etc., och förespråkar att statsbidraget bör höjas så att det täcker dessa kostnader, vilket i flera fall innebär att man förespråkar en mångdubbel höjning av statsbidraget. Till denna grupp hör bl.a. *Högskolan i Borås*, *Karolinska institutet*, *Linnéuniversitetet*, *Lunds universitet*, *Malmö högskola* och *Uppsala universitet*. *Stockholms universitet*, *Lunds universitet* samt *Linköpings universitet* anser att oberoendet från lärosätet åtminstone i princip kan ifrågasättas om lärosätet står för en stor del av studentkårens finansiering. *Mittuniversitetet* hävdar att en fördel med den nu rådande ordningen, det vill säga att praktiskt taget alla lärosäten bidrar till kårernas finansiering utöver det stöd som statsbidraget innebär, är att diskussionerna om avtal kring lärosätets stöd till kårerna ger ett bra tillfälle till dialog om gemensamma utvecklingsområden, vilket inte sker genom överföring av ett statsbidrag. *Mittuniversitetet* hävdar vidare att om ett ökat statsbidrag skulle finansieras från lärosätenas anslag och det således blev kostnadsneutralt för lärosätena vore den nuvarande ordningen av ovannämnt skäl bättre.

Så svarar studentkårerna

Liksom bland lärosätena är spridningen i kårernas uppfattning om en rimlig bidragsnivå ganska hög, men överlag ligger svaren i ungefär samma spann som lärosätenas förslag. I genomsnitt förespråkar kårerna liksom lärosätena en höjning som skulle innebära att statsbidraget nästan trefaldigades. Ett antal kårer hänvisar till det belopp som föreslogs i utredningen *Frihet för studenter* (SOU 2008:11), alltså 310 kronor per helårsstudent, som ett bra riktmärke. Till dem hör *Studentkåren i Borås*, *Umeå studentkår* och *Karlstad studentkår*. Ett stort antal kårer redovisar de kostnader de har för att utföra sitt uppdrag med avseende på studentinflytande, och framhåller att statsbidraget för studentinflytandet är otillräckligt för att täcka dessa kostnader, så att kåren blir beroende av andra inkomstkällor. *Kristianstads studentkår* och *Örebro studentkår* anser att de bidrag de nu får från universitetet skapar en beroendeställning, och att statsbidraget borde höjas i den grad som är tillräcklig för att undvika detta förhållande. *Studentkåren i Malmö* förespråkar också en höjning av statsbidraget då man anser att det är essentiellt att kunna ha tillräckligt med arvoderade studentrepresentanter, inte minst då, efter kårobligatoriets avskaffande, en stor del av kårens tid läggs på medlemsrekrytering. *Teknologkåren vid Lunds tekniska högskola* framhåller, utöver medlemsrekrytering, att en stor del av kårens tid och resurser med nuvarande ordning ägnas åt sponsringskontrakt med företag och avtalsförhandling med lärosätena. *Juridiska föreningen* vid Lunds universitet hävdar att statsbidraget från deras perspektiv är tillräckligt endast tack vare att man även har intäkter från näringslivet, och att kårer med sämre möjlighet till näringslivskontakter samt mindre social verksamhet har en betydligt sämre ekonomi.

Villkor för statsbidraget

Till både lärosäten och kårer ställdes en fråga om huruvida lärosätet kopplat någon form av villkor till statsbidraget (fråga 23 i lärosätelsenkäten, fråga 23 i kårenkäten). Anledningen till att frågan ställdes var att sådana villkor eventuellt kan ha betydelse för kårernas självständighet.

Tabell 12. Har ert lärosäte kopplat villkor till statsbidraget till stöd för studentinflytandet, exempelvis återrapporteringskrav eller andra villkor? Motivera gärna ert svar. (Fråga 23 i lärosätelsenkäten.) Har ert lärosäte kopplat villkor till statsbidraget, till exempel återrapporteringskrav eller andra villkor? Om ja, redogör kortfattat för de krav som ställdes 2015. (Fråga 23 i kårenkäten.)

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	14	45	18	36
Nej	17	55	23	46
Vet ej	-	-	9	18
Summa	31	100	50	100

Observera att följande förbehåll gäller: 1. I den fråga som ställdes till kårerna preciserades att det handlar om förhållandena 2015. I den fråga som ställdes till lärosätena saknades tidsangivelse. 2. Kårerna hade ett "vet ej"-alternativ. Lärosätena kunde bara välja "ja" eller "nej".

Så svarar lärosätena

Något färre än hälften av lärosätena svarar man kopplat någon form av villkor, till exempel återrapporteringskrav, till statsbidraget. De återrapporteringskrav som nämns gäller ett eller flera av följande: verksamhetsberättelse, årsredovisning, revisionsberättelse, stadgar, uppgifter om medlemsantal, lista över vilka studeranderepresentantplatser som kåren har tillsatt samt verksamhetsplan och budget för kommande verksamhetsår. *Sveriges Lantbruksuniversitet* skriver till exempel: "Ja, i ansökan om nytt årligt bidrag efterfrågar vi en uppföljning av hur bidraget använts i en verksamhetsberättelse och ett årsbokslut, och hur kommande års bidrag ska användas enligt en verksamhetsplan och budget. Studentinflytandedelen av medlen ska framgå då även andra kostnader kan ingå [...]" Ett antal nämner att återrapporteringskraven utgår från de avtal som träffats mellan lärosäte och kår. Det framgår i några fall att uppföljningen av statsbidraget och uppföljningen av annat stöd från lärosätet sker i ett sammanhang. *Kungl. Tekniska högskolan* skriver till exempel: "Alla medel överförs i ett sammanhang till kåren. Varje år inför möte med förvaltningschefen lämnas kårens årsredovisning samt verksamhetsplan in samt muntlig rapport vid mötet." Flera lärosäten poängterar å andra sidan att de inte ställer några villkor för statsbidraget, till exempel *Mälardalens högskola*: "Statsbidraget villkoras ej. Separat avtal finns som reglerar förhållandet mellan högskolan och studentkåren. I avtalet framgår vilka tjänster/funktioner som kåren ska utföra inklusive bland annat återrapportering."

Så svarar studentkårerna

Drygt en tredjedel av kårerna svarar att lärosätet kopplat villkor, exempelvis återrapporteringskrav, till statsbidraget, medan en knapp femtedel svarar att de inte vet om sådana villkor finns. Övriga svarar att lärosätet ej ställt upp några sådana villkor.

22 av kårerna har svarat på fritextdelen av frågan. Endast de som svarade "Ja" på frågan om statsbidraget kopplats till villkor, har uppmanats att svara på fritextdelen. De återrapporteringskrav som studentkårerna nämner gäller bl.a. verksamhetsberättelse, årsredovisning, revisionsberättelse, verksamhetsplan, budget, stadgar, redovisning av medlemsantal samt rapportering om hur kåren arbetat för studentinflytande, till exempel genom avrapportering av vilka studierepresentantplatser som fyllts. Det är värt att notera att det av några kårers svar framgår att statsbidraget inte på något tydligt sätt hålls isär från övriga bidrag. En kår skriver till exempel: "Åtaganden finns ej kopplade ordagrant till statsbidraget. Dock så är statsbidraget inbakat i bidraget från universitetet och de särskiljs alltså inte från varandra, vilket i praktiken gör att villkoren gäller för både statsbidraget och universitetets bidrag. För [kårens] åtaganden finns återrapporteringskrav, krav på ökning av medlemsanslutning och krav på viss studiesocial verksamhet så som introduktion av nya studenter." En annan kår skriver: "Vi skickar i juni varje år in en lista inför nästa verksamhetsår på alla studentrepresentanter till högskolans råd och nämnder. Har vi inte när hösten startar fyllt alla platser måste vi skicka en motivering om varför." Vissa kårer nämner återrapporteringskrav, men tillägger att de inte är säkra på om dessa är kopplade till statsbidraget eller ej. En kår skriver till exempel: "Vi har ett avtal som inkluderar både statsbidraget, och ytterligare ett bidrag för utbildningsbevakning. Där har vi

kraven att bevaka utbildningen för samtliga heltidsstudenter, samt att vi ska ha studentombudstjänst(er) hos oss. Oklart om det är kopplat till just statsbidraget eller det andra.” En annan kår skriver: ”Det är svårt för oss att särskilja vilket som är statsbidrag och vad som kommer från universitetet. Vid årsskiftet varje år ska en sammanfattning av verksamhetsåret, verksamhetsberättelse, budget, verksamhetsplan, förteckning över våra tillsatta studentrepresentanter och en lista på medlemsanslutning skickas till universitetet. Dock har det förmodligen inte med statsbidraget att göra utan är kopplat till vårt uppdrag från universitetet.”

Tjänsteköp från lärosätena

Det är vanligt förekommande att lärosätena köper tjänster av studentkårerna vid respektive lärosäte. Detta innebär en viktig inkomstkälla för många studentkårer. I regeringens proposition *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande* (2008/09:154, s. 49) anges följande angående sådana tjänsteköp: ”Om lärosätena beslutar att köpa tjänster av studentkårerna eller nationerna, måste naturligtvis lagen (2007:1091) om offentlig upphandling efterföljas i den mån lagen är tillämplig”. Direktupphandlingsgränsen för statliga myndigheter är (från 1 januari 2016) 534 890 kronor och tröskelvärdet för offentlig upphandling för statliga myndigheter är (från samma tidpunkt) 1 233 940 kronor. Nedan diskuteras lärosätenas köp av tjänster från studentkårerna utifrån de enkätsvar lärosäten och studentkårer lämnat till UKÄ.

Övergripande om tjänsteköp

UKÄ frågade lärosäten och kårer om huruvida tjänsteköp förekommit under 2015 (fråga 27 i lärosätesenkäten, fråga 27 i kårenkäten). Resultatet sammanfattas i tabell 13.

Tabell 13. Har det under 2015 förekommit att ert lärosäte betalat studentkåren eller studentkårerna för att utföra tjänster? (Fråga 27, lärosätesenkäten.) Har lärosätet köpt några tjänster från er studentkår under 2015? (Fråga 27, kårenkäten.)

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	18	58	30	60
Nej	13	42	17	34
Vet ej	-	-	3	6
Summa	31	100	50	100

En majoritet av lärosätena (18 av 31) svarar att de köpt tjänster från studentkåren under 2015. Likaså svarar en majoritet av studentkårerna (30 av 50) att lärosätena har köpt tjänster av dem under 2015. 13 lärosäten har inte köpt tjänster av studentkåren under 2015, och 17 studentkårer svarar att deras lärosäten inte köpt några tjänster av dem under 2015. 3 studentkårer svarar att de är osäkra på om lärosätet köpt några tjänster av dem under 2015.

Kostnad för tjänsteköp

De 18 lärosäten som svarat att de under 2015 köpt tjänster från lärosätena, tillfrågades om den totala kostnaden för dessa tjänsteköp (lärosätelsenkäten, fråga 31). Det totala beloppet för vilka lärosätena köpt tjänster, enligt enkätsvaren, uppgår till cirka 15 miljoner kronor. Beloppen varierar kraftigt bland de lärosäten som svarat att de köpt tjänster från kåren. Sju lärosäten har köpt tjänster för 1 miljon kronor eller mer. *Kungl. Tekniska högskolan* anger att man köpt tjänster för drygt 3,6 miljoner kronor, vilket är det högsta beloppet som något lärosäte anger. Därefter följer *Lunds universitet* (2,9 miljoner kronor) och *Uppsala universitet* (2 miljoner kronor). Fyra lärosäten svarar å andra sidan att man köpt tjänster för belopp som understiger 100 000 kronor, och sex lärosäten anger belopp högre än 100 000 kronor men under 1 miljon kronor. 13 lärosäten svarar, som framgår ovan, att man inte köpt några tjänster från kåren/kårerna under 2015.

Vilka tjänster köpte lärosätena av kårerna?

Så svarar lärosätena

De 18 lärosäten som svarat att de under 2015 köpt tjänster ombads att lista de avtal om tjänsteköp det rört sig om (lärosätelsenkäten, fråga 28). De tjänster som lärosätena uppger att de slutit avtal om redovisas i tabell 14. Vissa lärosäten uppger flera typer av tjänster medan andra lärosäten inte preciserar vilka tjänster de köpt – därför summerar tabellen inte till 18. De tjänster som bara nämns av ett lärosäte har sorterats under kategorin Övriga tjänster.

Tabell 14. Vilka tjänster köpte lärosätena av kårerna 2015? (Lärosätenas svar)

Typ av tjänst	Antal lärosäten
Studiesocial verksamhet (exkl. stöd till internationella studenter)	9
Bostadsförmedling	6
Student- / doktorandombud	3
Arbetsmarknadsdag	3
Försäljning av studiematerial	2
Stöd till internationella studenter	2
Hantering av kursvärderingar	2
Övriga tjänster	8

Som framgår av tabellen är den vanligaste formen av tjänsteköp att lärosätet betalar kåren för att genomföra olika former av studiesocial verksamhet. Det rör sig bland annat om fester, introduktionsdagar för nya studenter och föreningsverksamhet (såsom Utrikespolitiska föreningen vid *Malmö högskola*). Relativt vanligt är också att kårerna får i uppdrag att sköta förmedling av studentbostäder, och det förekommer också att de uppdras att utse student- och/eller doktorandombud, arrangera arbetsmarknadsdagar, sälja kursmaterial, hantera kursvärderingar samt stå för stöd till internationella studenter. I enstaka fall har lärosätet av studenterna köpt tjänster som att ordna utbildning i alkoholhantering, arbeta för breddad rekrytering genom läxläsning vid skolorna i kommunen, driva en artistförmedling (*Kungl. Musikhögskolan i Stockholm*) med mera – dessa tjänster har i tabellen räknats in i kategorin

Övriga tjänster. Ett par lärosäten nämner studentinflytande och utbildningsbevakning, men dessa har inte inkluderats i sammanställningen ovan då de inte utgör tjänsteköp i egentlig mening.

Så svarar studentkårerna

Även studentkårerna tillfrågades om vilka tjänster lärosätet köpt av respektive kår under 2015 (kårenkäten, fråga 27). 32 av kårerna har lämnat ett fritextsvar på denna fråga (samtliga 30 som svarade ja på frågan om lärosätet köpt tjänster av dem under 2015, samt en vardera av dem som svarat nej respektive vet ej). De tjänster som kårerna nämner redovisas i tabellen nedan. Vissa kårer uppger flera typer av tjänster medan andra kårer inte preciserar vilka tjänster lärosätet köpt av dem. De tjänster som bara nämns av en studentkår har sorterats under kategorin Övriga tjänster.

Tabell 15. Vilka tjänster köpte lärosätena av kårerna 2015? (Kårernas svar)

Typ av tjänst	Antal kårer
Studiesocial verksamhet (exkl. stöd till internationella studenter)	17
Stöd till internationella studenter	5
Bostadsförmedling	4
Student - / doktorandombud	3
Arbetsmarknadsdag o. likn.	3
Försäljning av studiematerial	3
Verksamhet inom likabehandling, mångfald, jämfällighet och breddad rekrytering	3
Catering o. likn.	3
Mentorskapsprogram	2
Studieplatser, matplats o. likn.	2
Internationaliseringsverksamhet	2
Övriga tjänster	9

Den klart vanligast förekommande formen av tjänsteköp enligt svaren från studentkårerna är att lärosätet betalar kåren för att anordna studiesocial verksamhet. I denna kategori har bl.a. fester, mottagning av nya studenter samt avslutnings- och examensceremonier räknats. En typ av tjänst som särskild redovisas i tabellen, men också kan sägas höra till studiesocial verksamhet, utgörs av olika former av stöd till internationella studenter. I övrigt finns det en stor variation i de typer av tjänster som lärosätet köper av kårerna, enligt kårernas svar. Bland annat handlar det om bostadsförmedling, att anordna arbetsmarknadsdagar och liknande events, försäljning av studiematerial, samt studentmentorskapsprogram. Ett mindre antal kårer nämner studentinflytande och utbildningsbevakning, men dessa har inte inkluderats i sammanställningen ovan då de inte utgör tjänsteköp i egentlig mening.

Som framgår av en jämförelse med tabell 14 skiljer sig kårernas svar något från lärosätenas. En förklaring till detta kan vara att lärosätena främst redovisat tjänster som köpts in på central nivå medan kårerna även tagit upp tjänsteköp som äger rum på lägre nivåer i universitets organisation. Lärosätena och kårerna är dock samstämmiga i att den vanligaste formen av tjänster som lärosätena köper av kårerna är tjänster kopplade till studiesocial verksamhet.

Tjänsteköp och självständighet

Det faktum att ett lärosäte köper en tjänst av studentkåren kan eventuellt ha betydelse för studentkårens självständighet. Därför ställdes en fråga om förekomsten av villkor kopplade till avtal om tjänsteköp (fråga 29–30 i lärosätelsenkäten, fråga 28 i kårenkäten). Lärosätenas respektive studentkårens svar sammanfattas i tabell 16. Frågan ställdes bara till de lärosäten och kårer som tidigare i enkäten svarat att de köpt respektive sålt tjänster under 2015.

Tabell 16. Har det 2015 kopplats villkor till avtal om tjänsteköp, exempelvis återrapporteringskrav eller andra villkor? (Lärosätelsenkäten, fråga 29.) Har lärosätet under 2015 kopplat villkor till de ingångna avtalen om tjänsteköp, till exempel återrapporteringskrav eller andra villkor? (Kårenkäten, fråga 28.)

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	14	78	16	53
Nej	4	22	11	37
Vet ej	-	-	3	10
Summa	18	100	30	100

En stor majoritet av de lärosäten som köpt tjänster under 2015 uppger att de har kopplat någon form av villkor till de ingångna avtalen om tjänsteköp. Bland studentkåren anger lite mer än hälften att lärosätet kopplat villkor till ingångna avtal om tjänsteköp. En tredjedel av studentkåren svarar att lärosätet inte kopplat några villkor till avtalen om tjänsteköp, medan ett fåtal studentkårer uppger att de inte vet om det finns några villkor kopplade till deras avtal om tjänsteköp med lärosätet.

Ytterligare en följdfråga ställdes till de lärosäten som gjort tjänsteköp: "Anser ni att de tjänsteköp som ert lärosäte gör eller de avtal som har ingåtts med studentkåren eller studentkåren på något sätt påverkar kårens/kårernas självständighet?" Till kårerna ställdes frågan: "Anser ni att de ingångna avtalen om tjänsteköp mellan er kår och lärosätet på något sätt påverkar kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande?"

Tabell 17. Anser ni att de tjänsteköp som ert lärosäte gör eller de avtal som har ingåtts med studentkåren eller studentkårerna på något sätt påverkar kårens/kårens självständighet? (Lärosätelsenkäten, fråga 32.) Anser ni att de ingångna avtalen om tjänsteköp mellan er kår och lärosätet på något sätt påverkar kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande? (Kårenkäten, fråga 29.)

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	4	22	7	23
Nej	14	78	9	30
Vet ej (inget svar)	-	-	14	47
Summa	18	100	30	100

Lärosätenas kommentarer – ur fritextsvaren

Samtliga fyra lärosäten som svarat ja på frågan om tjänsteköp eller avtal påverkar studentkårernas självständighet har lämnat en kommentar (fråga 33 i lärosätelsenkäten). *Mälardalens högskola* skriver att det självklart finns ett beroende när högskolan och studentkåren är parter i ett avtalsförhållande. Detta förstärks av att ersättningen enligt det avtal som högskolan och studentkåren har är en betydande del av studentkårens totala finansiering. Högskolan försöker väga upp detta genom att inte detaljreglera hur studentkåren ska utföra sina uppgifter eller vilka funktioner kåren ska bestå av. Trots detta är det oundvikligt att en beroendeställning mellan studentkåren och högskolan ändå uppkommer. *Lunds universitet* uttrycker att det är oundvikligt att tjänsteköp i någon mån påverkar studentkårernas oberoende, och att man av den anledningen försöker hålla tjänsteköpen på en minimal nivå och i stället betala ut ett generellt stöd utan några krav. *Örebro universitet* konstaterar att ett ekonomiskt beroende av universitetet är lika med att vara osjälvständig. *Mittuniversitetet* menar att förhållandet mellan lärosäte och kår snarare är ett ömsesidigt beroende. Kåren behöver extra finansiering vid sidan av statsbidraget eftersom anslutningsgraden är förhållandevis låg, vilket innebär ett beroende från kåren i förhållande till lärosätet. Å andra sidan är lärosätet beroende av kåren eftersom det har ansvar för studentinflytandet enligt lag. I ett system utan studentkårer skulle representanterna definitivt inte vara fristående från universitetet, i synnerhet inte om de arvoderas.

Samtliga 14 lärosäten som har svarat nej på frågan om tjänsteköp eller avtal påverkar studentkårernas självständighet har lämnat en kommentar (fråga 34 i kårenkäten). Några lärosäten svarar att de köpt tjänster eller ingått avtal med studentkåren, men att tjänsteköpen eller avtalen är av sådan karaktär att de inte påverkar kårens förmåga att agera självständigt gentemot lärosätet. *Göteborgs universitet* uppger att de avtal som finns främst rör tjänster i samband med mottagande av nya studenter, och att de därmed inte berör studentkårens roll i utbildningsbevakning. *Uppsala universitet* svarar att det i deras fall handlar om specifika och riktade aktiviteter som inte är kopplade till frågan om studentinflytande, som till exempel förmedling av bostäder och läxläsningshjälp. Ett par lärosäten menar att eftersom relationen, inklusive lärosätets och studentkårens respektive åtaganden, är reglerad i avtalet så påverkas inte kårens förmåga att agera självständigt. *Linnéuniversitetet* anger att det i deras avtal med studentkåren fastslås att det är kårens uppgift att kontinuerligt kritiskt granska universitetets verksamhet, och att resulta-

tet av en sådan granskning eller kritik från kåren aldrig får leda till att avtalet äventyras. *Kungl. Musikhögskolan* menar att avtalet inte påverkar kårens självständighet menligt eftersom båda parterna har möjlighet att säga upp avtalet. De gör tillägget att villkoren i avtalet är fördelaktiga för studentkåren.

Studentkårernas kommentarer – ur fritextsvaren

9 av 16 studentkårer gav en kommentar till frågan "Anser ni att de ingångna avtalen om tjänsteköp mellan er kår och lärosätet på något sätt påverkar kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande?" (Fråga 29 i kårenkäten.) Några studentkårer tar upp att det finns en otydlighet kring vad som är avtal och bidrag och därmed vilka medel som ska gå till vad. Till exempel uppger en kår att nya villkor kan läggas på ett befintligt avtal för att studentkårer ska få behålla ersättningsnivån. Andra studentkårer menar att den svåra ekonomiska vardagen gör det svårt att tacka nej till ett erbjudande om avtal från lärosätet, vilket gör att det är svårt att på samma gång vara självständig och föra en rak och öppen dialog med lärosätet. En kår svarar att avtal med lärosätet underminerar deras möjlighet att bedriva studentinflytande och är ett stort hinder för kårens möjligheter att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande. En annan kår skriver att avtalen med lärosätet skapar ett beroende mot högskolan som gör att kåren inte kan formulera sig helt självständigt, som de vill kunna göra i till exempel studentkårens bilaga till lärosätets årsredovisning.

Bidrag från lärosätet

Det är vanligt att studentkårerna mottar olika former av bidrag från lärosätena, något som konstaterades bland annat i SUHF:s rapport Ökat beroende efter frihetsreformen? – Studentinflytandet två år efter kårobligatoriets avskaffande (SUHF 2012, s. 5f). Det kan handla om ett rent ekonomiskt bidrag, men också att lärosätena hjälper kårerna med exempelvis lokaler. För att få en tydligare bild av hur vanligt förekommande detta är, tillfrågades både lärosäten och kårer om huruvida lärosätet lämnat någon form av bidrag till kåren under 2015 (fråga 35 i lärosätelsenkäten och fråga 30 i kårenkäten). Svaren redovisas i tabell 18.

Tabell 18. Har ert lärosäte 2015 gett bidrag till studentkåren eller studentkårerna? Med bidrag menas exempelvis att tillhandahålla lokaler eller att ge ett allmänt finansieringsstöd. (Lärosätelsenkäten, fråga 35.) Har er studentkår fått bidrag från lärosätet under 2015? Bidrag från lärosätet kan se olika ut. Till exempel kan det handla om att lärosätet tillhandahåller lokaler eller ger ett allmänt finansieringsstöd. Observera att denna fråga inte avser statsbidraget. (Kårenkäten, fråga 30.)

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	30	97	49	98
Nej	1	3	0	0
Vet ej	-	-	1	2
Summa	31	100	50	100

Så svarar lärosätena

Nästan alla lärosäten uppges alltså att de under 2015 gett någon form av bidrag till kåren eller kårerna. Bland studentkårerna svarar nästan alla att de under 2015 mottagit någon form av bidrag till lärosätena. Bilden i stort är alltså samstämmig vad gäller dessa bidrag.

Lärosätena tillfrågades också om *vilka* bidrag de gett till kåren eller kårerna under 2015. Följande två frågor ställdes: "Ange vilka bidrag lärosätet gett kåren eller kårerna 2015. Notera att frågan avser bidrag utöver statsbidraget till stöd för studentinflytandet" samt "Hur stort var det sammantagna beloppet som lärosätet 2015 betalade till kåren eller kårerna, exklusive statsbidraget? UKÄ efterlyser uppgifter om den totala kostnaden av tjänsteköp plus eventuella bidrag som lärosätet skjuter till. Beroende på bidragets karaktär kan det vara nödvändigt att uppskatta värdet av bidraget i kronor." (Frågorna 36 och 37 i lärosätelsenkäten.) Bidragsbeloppen för varje lärosäte har kodats utifrån de svar som lämnades på dessa två frågor. Observera att lärosätena uppmanats att uppskatta belopp i de fall inga exakta uppgifter finns, vilket gör att svaren måste tolkas med viss försiktighet. En ytterligare kommentar är att UKÄ inte specifikt efterfrågat bidrag som använts till studentinflytande. Detta innebär att bidrag till (exempelvis) studiesociala ändamål också ingår. Det finns två anledningar till detta metodval. För det första räknar UKÄ med att det i många fall torde vara svårt för såväl lärosäte som studentkår att skilja mellan bidrag som utgår till stöd för studentinflytande och bidrag till andra ändamål. Detta gäller till exempel det stöd som utgår från vissa lärosäten för till exempel lokaler och IT-utrustning. För det andra förutsätter UKÄ att även bidrag som utgår för till exempel studiesociala aktiviteter, liksom lärosätens köp av tjänster från studentkårerna, kan vara ett medel att ekonomiskt hålla studentkårerna under armarna så att det blir praktiskt möjligt för kårerna att utföra även sina uppgifter med avseende på studentinflytande. Av dessa skäl bedömer UKÄ att det är relevant att få en helhetsbild av lärosätens ekonomiska stöd till studentkårerna, snarare än det stöd som kopplas specifikt till studentinflytande.

Enligt lärosätens svar har de under 2015 totalt gett cirka 97 miljoner kronor i bidrag till kårerna. (I sin rapport *Ökat beroende efter frihetsreformen? – Studentinflytandet två år efter kårobligatoriets avskaffande* från 2012, uppges SUHF på sida 6 att universitet och högskolor bidrar med 82 miljoner kronor till studentkårerna.) De klart högsta summorna – 20,1 respektive 16,7 miljoner kronor – uppges *Stockholms universitet* respektive *Kungl. Tekniska högskolan*. I det senare fallet utgörs merparten av bidraget (10 miljoner kronor) av kostnader för lokaler som disponeras av kåren, men också utnyttjas som uppehållslokaler av studenterna.⁷ 12 lärosäten anger belopp mellan 32 000 kronor och 900 000 kronor. *Försvarshögskolan* anger inget belopp men skriver att de tillhandahåller ett mötesrum för studentkåren.

7. UKÄ har valt en inklusiv princip och då det utifrån tillgängliga uppgifter inte varit möjligt att specificera vilken del av lokalkostnaderna som använts för lokaler specifikt för kåren, har hela beloppet (10 miljoner kronor) räknats med i bidraget. UKÄ vill dock betona att 10 miljoner kronor måste anses vara i överkant.

Så svarar studentkårerna

Nästan alla studentkårer uppger att de tar emot någon form av bidrag från lärosätet. Endast *Umeå medicinska studentkår* svarar "vet ej" på frågan. Övriga studentkårer svarar "ja".

En majoritet av kårerna anger att lärosätet kopplat någon form av villkor till de bidrag (utöver statsbidraget) som de mottagit från lärosätet under 2015 (kårenkäten, fråga 31). De villkor som nämns frekvent är bl.a. att kåren ska inkomma med verksamhetsberättelse, förteckning över studentrepresentantplatser som tillsatts, verksamhetsplan samt budget. Ett antal kårer nämner att villkoren är desamma som för statsbidraget. En kår nämner att det ofta förekommer "ad-hoc villkor, med begäran om att utföra diverse uppgifter", vilka hänför sig till påstådda tidigare överenskommelser som kåren inte vill kännas vid. Kårerna tillfrågades också om huruvida de anser kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av de bidrag de fått av lärosätet under 2015. Flera kårer betonar bidragens avgörande betydelse för att kårens arbete med studentinflytande ska fungera. *Studentkåren i Östersund* skriver att bidragen möjliggör att det faktiskt bedrivs ett reellt studentinflytande, och att kårens verksamhet knappt skulle kunna existera utan dem. 11 kårer beskriver att kårens självständighet på olika sätt påverkas av de bidrag man får av lärosätet. En kår uppger till exempel att lärosätet genom att öronmärka bidrag kontrollerar hur mycket kåren kan satsa på olika delar av sin verksamhet. En annan kår framför att kåren måste lägga tid på förhandling om bidrag och att försöka få till en bra relation med lärosätet samt att man är lite mer försiktiga med att driva frågor som kan uppfattas som kontroversiella. En tredje kår skriver att särskilt de år då kåren ansöker om kårstatus är man mån om att hålla sig väl med personer man vet är inblandade i beslut om medel, samt att frågan om extra medel från lärosätet tar fokus från annat studentinflytandearbete.

Sponsring: En inkomstkälla för många kårer

I SUHF:s rapport *Ökat beroende efter frihetsreformen? – Studentinflytandet två år efter kårobligatoriets avskaffande* konstateras att många kårer söker bredda sin finansiering genom kontrakt med sponsorer. Sponsorererna kan vara företag eller organisationer med anknytning till kårmedlemmarnas framtida arbetsmarknad, men även andra typer av organisationer. I tabell 19 redovisas studentkårens svar på frågan: "Hade er studentkår sponsorer under 2015?" (Kårenkäten, fråga 33.)

Tabell 19. Hade er studentkår sponsorer under 2015?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	34	68
Nej	14	28
Vet ej	2	4
Summa	50	100

Tabellen visar att en majoritet av studentkårerna hade en sponsor under 2015. Lite mer än en fjärdedel av studentkårerna svarar att de inte haft en sponsor under 2015, och ett fåtal studentkårer är osäkra på om de haft en sponsor under detta år.

Sponsring och studentkårernas självständighet

I tabell 20 anges hur många studentkårer som uppger att deras sponsor/sponsorer under 2015 krävt någon typ av motprestation (kårenkäten, fråga 34).

Tabell 20. Krävde sponsorn/sponsorerna någon form av motprestation under 2015?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	31	91
Nej	3	9
Summa	34	100

Tabellen visar att nästan alla studentkårer bland dem som haft sponsorer under 2015 uppger att sponsringen var förknippad med någon form av motprestation till sponsorn eller sponsorerna. Ett fåtal studentkårer svarar att sponsringen inte var förknippad med någon motprestation under 2015. 30 av 50 studentkårer lämnade fritextkommentarer om motprestationer kring sponsring. De flesta studentkårer svarar att sponsorn som motprestation till sponsringen får exponering mot studentkårens medlemmar, alternativt att sponsorn når sin målgrupp bland studenter via studentkåren. En annan form av motprestation som nämns är att studentkåren står för lokaler och bjuder in studenter så sponsorn kan exponera sin produkt eller tjänst. En tredje form av motprestation innebär att sponsorn får kontakt med medlemmar i kåren samt andra studenter inom verksamhetsområdet, vilka utgör bas för rekrytering till sponsorföretaget, i samband med rekryteringsträffar eller arbetsmarknadsdagar.

Tabell 21. Anser ni att kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av den sponsring kåren har fått under 2015?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	7	23
Nej	24	77
Summa	31	100

Till de studentkårer som uppgett att deras sponsor(er) krävt en motprestation, ställdes frågan om huruvida kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av sponsringen (kårenkäten, fråga 35). Svaren redovisas i tabell 21. Bara ett fåtal studentkårer svarar att deras förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkas av den sponsring som kåren fått under 2015 – en stor majoritet svarar att självständigheten inte påverkats. De studentkårer som lämnat kommentarer kring frågan skriver att de uppfattar att sponsring är något som stärker studentkårens ekonomi och bidrar till verksamheten på ett positivt sätt.

Kommunernas bidrag till studentkårerna

Bidrag från kommunen är en annan inkomstkälla för vissa studentkårer. I tabell 22 redovisas hur många studentkårer som uppger att de fått stöd från sin kommun under 2015 (fråga 36, kårenkäten).

Tabell 22. Fick er kår någon form av stöd från kommunen 2015?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	25	50
Nej	24	48
Vet ej	1	2
Summa	50	100

I tabellen framgår att hälften av studentkårerna fått någon form av stöd från kommunen under 2015. Något mindre än hälften av studentkårerna svarar att de inte får något stöd från kommunen, medan en studentkår svarar att de inte vet om de fått stöd från kommunen under 2015. 27 studentkårer har lämnat kommentar till fråga 36 ("Om ja, ange vilken typ av stöd"). Av dessa har ungefär en tredjedel fått stöd från kommunen till hyra av lokaler, till exempel kårhus. En något mindre grupp har mottagit stöd som varit öronmärkt för studiesociala aktiviteter. En relativt stor grupp svarar att de har fått ett allmänt finansieringsstöd, eller anger bara att de fått bidrag från kommunen, utan att närmare precisera detta.

Tabell 23. Krävde kommunen någon form av motprestation under 2015?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	13	52
Nej	11	44
Vet ej	1	4
Summa	25	100

Drygt hälften av studentkårerna uppger att kommunen krävt någon form av motprestation kopplat till stödet (fråga 37, kårenkäten – se tabell 23). Mindre än hälften av studentkårerna svarar att kommunen inte krävde någon motprestation. En studentkår svarar att de inte vet om kommunen krävde någon motprestation. 13 studentkårer utvecklade sitt svar i fritext. Den vanligaste formen av motprestation är, enligt kårernas fritextsvar, att studentkåren ska exponera kommunen mot medlemmarna i studentkåren, till exempel att kommunens logotyp är exponerad i olika former av media, eller att information från kommuner exponeras vid olika evenemang, exempelvis arbetsmarknadsmässor. *Uppsala teknolog- och naturvetarkår*, exempelvis, svarar att kommunen vill att de bedriver alumnverksamhet som synliggör lokal arbetsmarknad, och att kåren hjälper dem att synas mot nya studenter. *Samhällsvetarkåren vid Lunds universitet* uppger att kommunen får som motprestation att deras logotyp exponeras i deras marknadsföringsmaterial.

Tabell 24. Anser ni att kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av det stöd kåren har fått av kommunen under 2015?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	4	31
Nej	9	69
Summa	13	100

De 13 studentkårer som svarat att kommunen krävt någon form av motpres- tation, fick en följdfråga: "Anser ni att kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av det stöd kåren har fått av kom- munen under 2015?" (Fråga 38, kårenkäten.) Svaren redovisas i tabell 24. Fem studentkårer utvecklade sina svar i fritext. En studentkår skriver att de får ett så stort stöd från kommunen att de måste fundera på vilka kommunalpolitiska frågor som studentkåren kan ta ställning i, och att studentkåren måste ta hänsyn till vad kommunen tycker i frågor som studentkåren driver. *Örebro studentkår* skriver att de är beroende av stödet från kommunen, vilket finan- sierar motsvarande en heltidstjänst på kåren. *Studentkåren i Östersund* upp- ger att då stödet från kommunen är riktat till studiesociala ändamål påverkas inte förutsättningarna för kåren att bedriva studentinflytande.

Intäkter från medlemsavgifter

UKÄ frågade studentkårerna vilken medlemsavgift som gällde hösttermi- nen 2015 (fråga 5, kårenkäten). Av svaren framgår att vissa kårer har differen- tierade medlemsavgifter, till exempel förekommer det att distansstudenter och halvtidsstudenter betalar ett reducerat belopp. Bilden kompliceras av att många kårer erbjuder en rabatt för den medlem som väljer att betala med- lemsavgiften för ett helt läsår i taget, jämfört med en termin. Utgår vi från en campusstudent som läser på heltid och inte har någon form av reducerad avgift, och betalar endast för en termin (utom i de fall där det endast är möj- ligt att betala för en längre period), varierar medlemsavgiften mellan 0 kronor (två studentkårer hade gratis medlemskap) och 330 kronor. Medelvärdet är mellan 160 och 165 kronor.

En uppskattning gjordes av studentkårernas totala intäkter från medlems- avgifterna genom kårernas svar på två frågor: frågan om medlemsavgift höst- terminen 2015 – se ovan – och frågan om antalet medlemmar i kåren höst- terminen 2015 (fråga 3, kårenkäten). En grov uppskattning ger vid handen att studentkårernas intäkter från medlemsavgifterna totalt var omkring 31 miljo- ner för kalenderåret 2015. Beloppet bör betraktas som högt räknat, eftersom det inte tar hänsyn till att en del studentkårer erbjuder vissa kategorier av studenter (exempelvis distansstuderande) en rabatterad medlemsavgift.⁸

8. Uträkningen skedde enligt följande principer: Alla kårmedlemmar antogs ha betalat medlemsavgift. Alla förutsattes vara campusstudenter på grundnivå och avancerad nivå, ej nyantagna studenter, ej internationella studenter, som studerade på heltid. Då det totala antalet studerande vårterminen 2015 var ungefär 93 procent av det totala antalet studerande höstterminen 2015, beräknades att antalet medlemmar i kårerna vårterminen 2015 var 93 procent av kårmedlemmarna höstterminen 2015. Gruppen som ingår i det beräknade antalet kårmedlemmar vårterminen 2015 antas ha betalat för ett år, medan gruppen som består av det överskjutande antalet kårmedlemmar (kårmedlemmar höstterminen 2015 minus det beräknade antalet kårmedlemmar vårterminen 2015) antas ha betalat endast för en termin.

Kårens övriga intäkter

Kårens tillfrågades om vilka ytterligare källor till finansiering de har, utöver de tidigare nämnda (fråga 39, kårenkäten). Svaren sammanfattas i tabell 25.

Tabell 25. Fick er studentkår finansiering på andra sätt än hittills nämnda under 2015?

Svarsalternativ	Antal	Andel (%)
Ja	22	44
Nej	28	56
Summa	50	100

Totalt lämnade 21 kårer en kommentar. I något mindre än hälften av svaren uppges att övriga intäkter kommer från försäljning vid studiesociala aktiviteter eller vid studentpubar. Andra intäkter som nämns är bland annat uthyrning av kårhus, försäljning av fonder eller värdepapper, bidrag från stiftelser samt bidrag från landsting/region.

Studentkårens övriga kommentarer angående finansiering

Studentkårens hade även möjligheten att i enkäten lämna övriga kommentarer med avseende på studentinflytandets finansiering (fråga 40, kårenkäten). 20 studentkårer lämnade en kommentar. Många tog upp frågor kring självständighet kopplat till ekonomiskt beroende av lärosätena. En kår uppger att självinsur och generellt minskad självständighet är en risk som följer med deras ekonomiska beroende av lärosätet. En annan kår understryker att statsbidraget bör höjas för att säkerställa oberoendet, och att kåren på så sätt skulle slippa lägga ner tid på förhandlingar med lärosätet, och att kårens arbete skulle på så sätt inte skulle behöva präglas av osäkerhet och oro för framtiden. *Veterinärmedicinska föreningen* anser att statsbidraget bör höjas för att undvika att kårens blir beroende av intäkter från studiesocial verksamhet, och att kårens ekonomiska villkor idag inte är likvärdiga, exempelvis beroende på huruvida kåren äger sitt kårhus eller inte.

Kårens samarbetsorgan om finansiering

Nedan sammanfattas de synpunkter samarbetsorganen framfört till UKÄ i fråga om studentinflytandets finansiering.

Lunds universitets studentkårer (LUS) ser ett problem i att det statliga stödet är så lågt att lärosätena måste skjuta till pengar för att nå upp till en nivå där meningsfullt inflytande kan bedrivas. LUS anser att detta beroende är något i grunden negativt och på lång sikt kan vara skadligt för såväl LUS som kårens verksamhet. Åtgärderna hos vissa kårer för att säkra medlemsantal och finansiering (exempelvis genom tjänsteköp) innebär att kårens rör sig allt längre från det ålagda huvudsyftet med verksamheten, det vill säga att bedriva studentinflytande. LUS framför vidare att den ekonomiska stödnivå som identifierades i SOU 2008:11, *Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas*, ligger mer i linje med kårens behov. *Göteborgs universitets studentkårer* anser att bristande finansiering generellt är ett stort hinder för medlemskårens att utöva studentinflytande och driva

verksamheten i övrigt. *Stockholms studentkårers centralorganisation* (SSCO) anser att organisationens möjligheter att bedriva ett oberoende studentinflytande begränsas av att organisationen är beroende av finansiering från samarbets- och tjänsteavtal av olika slag. Kårobligatoriets avskaffande har haft en negativ påverkan på SSCO:s ekonomi och organisation genom ett minskat underlag för medlemsintäkter. Utöver medlemsintäkterna saknas det finansieringsmodeller som garanterar ett oberoende studentinflytande gentemot lärosäten och andra aktörer. Idag får SSCO inget direkt statligt eller kommunalt bidrag. Den finansiering som idag sker genom olika avtal av tjänster påverkar på ett olyckligt sätt vilken verksamhet organisationen bedriver. Därför krävs en långsiktig finansieringsmodell för att säkerställa ett oberoende och väl fungerande studentinflytande.

Sammanfattande analys av finansieringen av studentinflytandet

Sammantaget ger studentkårer och lärosäten en bild av att statsbidraget är otillräckligt för att kårerna ska kunna fullgöra sitt uppdrag med avseende på studentinflytande. Det totala antalet medlemmar i kårerna har sedan kårobligatoriets avskaffande sjunkit från omkring 330 000⁹ till omkring 136 000¹⁰, och på grund av minskade intäkter från medlemsavgifter har kårerna tvingats att hitta andra finansiella lösningar för att få sin verksamhet att fungera. Här utgör lärosätet den viktigaste finansiären.

De allra flesta lärosäten ger olika former av ekonomiskt stöd till kåren eller kårerna, ett stöd som kan innebära ett monetärt bidrag men även att lärosätet tillhandahåller lokaler eller IT-utrustning med mera. Lärosätenas samlade bidrag till studentkårerna uppgår enligt lärosätenas uppskattningar till omkring 97 miljoner kronor.

Vanligt är också att lärosätet köper olika former av tjänster av kårerna, som kan avse till exempel studiesocial verksamhet, stöd till internationella studenter, bostadsförmedling och mycket annat. Summan av dessa tjänsteköp, som lärosätena genomför i ett vällovligt syfte och på grund av en svår finansieringssituation för studentkårerna, uppgår på nationell nivå till omkring 15 miljoner kronor enligt lärosätenas uppskattningar. UKÄ vill i detta sammanhang påminna om det regelverk för offentlig upphandling som finns i lagen (2007:1091) om offentlig upphandling.

Studentkårernas intäkter från medlemsavgifterna var uppskattningsvis omkring 31 miljoner för kalenderåret 2015.

Bristen på stabil och långsiktig finansiering leder, enligt flera kårer, till att de kåraktiva tvingas lägga alltför mycket tid på aktiviteter som på olika sätt syftar till att stärka finanserna, till exempel medlemsrekrytering, jakt på sponsorer och förhandlingar med lärosätet. Detta går ut över studentkårernas kärnverksamhet, studentinflytandet; exempelvis bidrar det till att kårerna har svårt att finna tid åt att engagera studentrepresentanter till lärosätets olika beredande och beslutande organ.

9. Uppgift om antal kårmedlemmar för 2006. Se SOU 2008:11, *Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas*, bilaga 4, s 135.

10. Uppgift enligt studentkårer i UKÄ:s enkät 2016.

Då studentkårerna de facto ofta är beroende av lärosätet för sin finansiering, uttrycker många kårer att deras förmåga att agera självständigt blir lidande. UKÄ finner alltså att det kan ifrågasättas om de ekonomiska förutsättningarna finns för studentkårerna att *självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande*.

Utöver lärosätet är externa sponsorer samt kommunen källor till finansiering för många kårer. Medan kårer som är nischade mot en specifik sektor inom arbetsmarknaden har lätt att finna sponsorer, är det betydligt svårare för andra kårer. Detta innebär att kårerna driver sin verksamhet med mycket olikartade förutsättningar. Till detta bidrar också det faktum att nivån och arten av det ekonomiska stöd de olika lärosätena ger till kåren eller kårerna, varierar i stor utsträckning. Därmed kan det även ifrågasättas om *jämlika villkor* råder för studentkårerna.

UKÄ finner sammantaget att det finns ett behov av åtgärder avseende studentinflytandets finansiering. En höjning av statsbidraget skulle kunna stärka studentkårernas självständighet gentemot lärosätena och tillåta studentkårerna att i högre grad fokusera tid och energi på att bedriva studentinflytande. En förstärkt statlig direktfinansiering skulle göra störst skillnad för de kårer som idag inte har tillgång till sponsring eller tillgång till olika bidrag från kommun och lärosäte. En del av de stora ekonomiska skillnaderna mellan kårerna kunde på så vis jämnas ut. Såväl lärosäten som kårer uttrycker att statsbidraget ungefär skulle behöva trefaldigas för att kårerna ska kunna bedriva studentinflytande under rimliga omständigheter.

UTBETALNING AV STATS BIDRAGET

I skrivelsen till utbildningsdepartementet beskriver SFS dagens ekonomiska sammanflätning av universitet och högskolor med deras studentkårer som ett potentiellt problem. SFS ser själva sättet som statsbidraget till stöd för studentinflytande kanaliseras till kårerna som en orsak till det ökande beroendet (SFS dnr PA 1-2/1415). Mot denna bakgrund ställde UKÄ en fråga i enkäterna om en annan ordning än den nu gällande. Idag betalar Kammarkollegiet ut statsbidraget till universitet och högskolor som sedan fördelar bidraget till sina respektive studentkår. Hur mycket pengar som utbetalas till lärosätena framgår årligen av regleringsbrev för särskilda utgifter inom universitet och högskolor¹¹. En möjlig lösning kunde vara att statsbidraget betalades ut direkt till de studentsammanslutningar som har ställning som studentkår.

I båda enkäterna ställde UKÄ frågan om det vore bättre om Kammarkollegiet betalar ut statsbidraget direkt till kårerna. I lärosätesenkäten frågar vi: Anser ni att det vore bättre om Kammarkollegiet betalade ut statsbidraget för studentinflytandet direkt till kåren eller kårerna istället för via lärosätet? Lärosätena kunde endast svara "Ja" eller "Nej", och de kunde lämna ett fritext-

11. En lista över de exakta beloppen som utbetalas till lärosätena framgår varje år av regleringsbrev om särskilda utgifter inom universitet och högskolor (Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende anslag 2:64 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, ap. 8). Regleringsbrevet för olika budgetår finns publicerade på Ekonomistyrningsverkets (ESV) webbplats.

Regleringsbrevet för budgetår 2017 finns på webbadressen: <http://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=17899>.

svar. Formuleringen för kårernas räkning var något annorlunda: "Idag betalar ert lärosäte ut statsbidraget till studentkåren. Skulle ni föredra en ordning där statsbidraget gick direkt från staten till studentkåren?" Vidare hade kårerna ytterligare ett alternativ utöver "Ja" och "Nej", nämligen "Spelar ingen roll för vår studentkår" (Fråga 26 i lärosätessenkäten samt fråga 25 i kårenkäten). Sammanställningen av enkätsvaren visar följande:

Tabell 26. Anser ni att det vore bättre om Kammarkollegiet betalade ut statsbidraget för studentinflytandet direkt till kåren eller kårerna istället för via lärosätet?

Svarsalternativ	Lärosäte		Studentkår	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	13	42	22	44
Nej	18	58	10	20
Spelar ingen roll för vår studentkår	-	-	18	36
Summa	31	100	50	100

Något färre än hälften av lärosätena anser att det vore bättre om Kammarkollegiet betalade ut statsbidraget för studentinflytandet direkt till kårerna i stället för via lärosätet, medan något fler än hälften anser att detta inte vore ett bättre alternativ. Något färre än hälften av respondenterna bland studentkårerna anser att det vore bättre om Kammarkollegiet betalade ut statsbidraget för studentinflytandet direkt till kårerna i stället för via lärosätet. En femtedel anser att nuvarande ordning är bättre, medan drygt en tredjedel svarar att det inte spelar någon roll för deras studentkår.

Så svarar lärosätena – ur fritextsvaren

Bland lärosätena väljer 25 att motivera sina svar i fritext. Ett mindre antal lärosäten nämner att kårernas oberoende skulle öka om det var Kammarkollegiet som betalade ut statsbidraget. *Örebro universitet* skriver till exempel att risken att kåren skulle hamna i beroendeställning skulle minska med en sådan ordning. Några lärosäten, bland dem *Malmö högskola*, hävdar att det skulle minska det administrativa arbetet för lärosätena om bidraget betalades ut av Kammarkollegiet direkt. Tio lärosäten nämner å andra sidan olika fördelar med nuvarande ordning. Ett exempel på detta är *Kungl. Tekniska högskolan*, som skriver att högskolan genom att utbetalningen av statsbidraget går via dem kan ta ett samlat grepp om bidragen till studentkåren och föra en dialog om verksamheten. *Konstfack* hävdar att högskolan måste kunna ställa krav på kårens verksamhet och kunna koppla dessa krav till ekonomiska incitament, samt att högskolan har bättre förutsättningar än Kammarkollegiet att ge undantag från vissa krav på grund av till exempel tillfälliga administrativa problem på en kår. Några lärosäten skriver att det administrativa arbetet inte skulle minska genom att bidraget betalades ut av Kammarkollegiet direkt. *Uppsala universitet* hävdar att då det är lärosätet som prövar ansökningar om status som studentkår, blir det enklare om lärosätet också betalar ut statsbidrag, och att administrationen skulle öka om en tredje part vore involverad.

Så svarar studentkårerna – ur fritextsvaren

40 av kårerna har svarat på fritextdelen av frågan, där respondenterna ombeds att motivera sina svar. Av dessa nämner ungefär en fjärdedel att kårernas oberoende skulle kunna stärkas genom att bidraget betalades ut direkt från staten. En studentkår skriver till exempel att bidraget bör gå direkt till studentkåren för att säkra studentinflytandets oberoende, ”då det idag inte är uteslutet att vårt uppdrag att bevaka utbildningar kan påverka storleken på summan vi får från lärosätet för att kunna genomföra det uppdraget”. Några kårer, bland dem *Gefle studentkår*, nämner att administrationen skulle kunna minska genom att bidraget inte gick via lärosätet. Ett antal kårer nämner å andra sidan olika fördelar med nuvarande ordning, till exempel att processen kring utbetalning av statsbidrag ger en möjlighet till dialog med lärosätet. *Tekniska Högskolans Studentkår* skriver att nuvarande utbetalningsform ”tvingar” kåren att föra en dialog med lärosätet, vilket leder till ett bättre samarbete och ett kompetensutbyte. Några kårer nämner att nuvarande system fungerar väl rent administrativt, bland dem *Ultuna studentkår* vid Sveriges lantbruksuniversitet, som skriver att det främst av administrativa skäl är lättare för kåren att arbeta endast med en intressent (lärosätet).

Inga administrativa avgifter för statsbidraget

SUHF framför i sin rapport *Ökat beroende efter frihetsreformen? – Studentinflytandet två år efter kårobligatoriets avskaffande* (SUHF 2012, s. 13) att det skapas transaktionskostnader i och med att lärosätena sköter utbetalningen av statsbidraget till studentinflytandet. Även SFS tar i sin skrivelse av 2015-06-05 (dnr: PA1-2/1415, s. 2f) upp farhågor kring att statsbidraget kanaliseras genom lärosätet och de transaktionskostnader som uppkommer i denna hantering. Mot bakgrund av detta ville UKÄ klargöra om lärosätena täcker upp sådana transaktionskostnader med avgifter som belastar studentkårerna.

Följande fråga ställdes till lärosätena: ”Tar ert lärosäte ut någon administrativ avgift när statsbidraget till stöd för studentinflytandet utbetalas till kåren eller kårerna?” Samtliga 31 lärosäten svarade nej på frågan. Till kårerna ställdes följande fråga: ”Tar ert lärosäte ut någon administrativ avgift när statsbidraget betalas ut till er studentkår?” En majoritet av kårerna svarade nej på frågan, medan något mindre än hälften svarade ”vet ej”. Ingen kår svarade ja.

UKÄ hittar således ingenting i underlaget som tyder på att lärosätena täcker de transaktionskostnader som följer av hanteringen av statsbidraget med en administrativ avgift.

Sammanfattande analys av utbetalningen av statsbidraget

Åsikterna om en eventuell utbetalning av statsbidraget genom Kammarkollegiet går isär. Både lärosätena och studentkårerna anför att nuvarande ordning har såväl fördelar som nackdelar. Den största fördelen som förs fram är att gällande ordning skapar tillfällen för dialog och kunskapsutbyte, vilket ses som positivt av många. De flesta lärosätena vill också bibehålla denna ordning. Å andra sidan anför några lärosäten och några studentkårer att en

annan ordning, där statsbidraget betalas ut direkt till kårerna, kunde vara ett sätt att öka kårernas självständighet och oberoende. Drygt 40 procent av universitet och högskolor och drygt 40 procent av studentkårerna anser att en ändring vore att föredra.

UKÄ har förstått att en del lärosäten och studentkårer anser att det sätt som statsbidraget kanaliseras till kårerna kan vara otydligt. Det beror till övervägande del på hur respektive lärosäte ordnar utbetalningen till kåren. Uppenbarligen sker det idag på ett sätt som gör att inte alla studentkårer kan skilja mellan statsbidraget och andra ekonomiska bidrag som erhålls från lärosätet. Eftersom det inte finns någon tydlig majoritet som vill överge dagens system menar UKÄ att det är för tidigt att föreslå omfattande förändringar på denna punkt. Istället vill UKÄ betona vikten av att en sådan sammanblandning av statsbidraget med lärosätets ekonomiska bidrag bör undvikas. Universitet och högskolor bör – i den mån det inte redan görs – arbeta för att så sker. Det är först när sådana åtgärder på lärosätetsnivå inte leder till en förbättring som UKÄ rekommenderar regeringen att överväga en annan modell för utbetalning av statsbidraget.

SEKTORNS BEDÖMNINGAR OCH FÖRÄNDRINGSFÖRSLAG

UKÄ uppmanade såväl lärosäten som kårer att ge en samlad bedömning av förutsättningarna för studentinflytande, det vill säga om förutsättningarna för kårerna är tillräckliga för att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande. Både lärosäten och kårer erbjöds också möjligheten att, med tanke på eventuella brister, föreslå åtgärder som kan förbättra förutsättningar för studentinflytande.

Är förutsättningarna tillräckliga – vad anser lärosätena?

Förutsättningarna vid det egna lärosätet

I enkäten till lärosätena ställdes frågan om de anser att tillräckliga förutsättningar finns för kåren eller kårerna vid det egna lärosätet att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande (fråga 18, lärosätesenkäten). Svaren sammanfattas i tabell 27.

Tabell 27. Anser ni att det finns tillräckliga förutsättningar för kåren eller kårerna vid ert lärosäte att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande?

Svarsalternativ	Lärosäten (antal)	Lärosäten (andel %)
Ja	27	87
Nej	4	13
Summa	31	100

En stor majoritet av lärosätena svarar att förutsättningarna är tillräckliga för studentkåren eller -kårerna vid det aktuella lärosätet att självständigt utöva ett meningsfullt studentinflytande. Av 31 lärosäten har 24 valt att svara på fritextdelen av frågan, där respondenterna ombads motivera sina svar. En grupp lärosäten understryker i sina svar sitt engagemang i studentinflytandefrågor och att de aktivt arbetar för att se till att organisatoriska och andra

förutsättningar finns tillhanda som möjliggör ett meningsfullt studentinflytande. Till exempel skriver *Karolinska institutet* att det finns välfungerande rutiner för kårernas medverkan i samtliga beredande och beslutande organ, och att man erbjuder nya studentrepresentanter en utbildning om lärosätets organisation och verksamhet, hur styrelsearbete fungerar med mera. Flera lärosäten, bland dem *Linköpings universitet*, lyfter också fram studentkårens eller -kårernas kompetens och engagemang som en viktig förutsättning för att studentinflytandet ska bedrivas på ett självständigt och meningsfullt sätt. Trots att en stor majoritet av lärosätena alltså svarar att förutsättningarna är tillräckliga (se tabell 27), lyfter relativt många av dem ändå fram problematiska faktorer. Några, till exempel *Mittuniversitetet*, nämner kårernas vikande medlemsantal, vilket bidrar till att kårerna kan ha svårt att hitta representanter till alla organ. *Högskolan i Skövde* framhåller att avskaffandet av kårobligatoriet för deras del påtagligt och negativt förändrat förutsättningarna för studenterna att medverka i organ och i beslutsfattande sammanhang. *Mälardalens högskola* kopplar den relativa bristen på studentrepresentanter till finansieringen, ”då studentkåren inte har möjlighet att exempelvis avsätta större andel av de anställda vid kåren som fokuserar på studentinflytandet”. Även *Stockholms universitet* tar upp de finansiella förutsättningarna och hävdar att om kårerna i stor utsträckning är beroende av medel från lärosätena kan detta uppfattas som negativt för självständigheten.

Ger regelverket tillräckliga förutsättningar?

Ovan redovisades lärosätenas uppfattning om förutsättningarna för kåren eller kårerna vid *det egna lärosätet* att utöva studentinflytande. Till lärosätena ställdes även frågan om huruvida *det nationella regelverket* ger tillräckliga förutsättningar för kåren eller kårerna att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande (lärosätensesnkäten, fråga 19). Svaren redovisas i tabell 28.

Tabell 28. Anser ni att rådande regelverk (högskolelagen, högskoleförordningen samt studentkårsförordningen) ger tillräckliga förutsättningar för kåren eller kårerna vid ert lärosäte att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande?

Svarsalternativ	Lärosäten (antal)	Lärosäten (andel %)
Ja	30	97
Nej	1	3
Summa	31	100

Det resultat som framgår av tabell 28 är mycket tydligt. Nästan alla lärosäten anser att rådande regelverk ger tillräckliga förutsättningar. Endast ett lärosäte, *Högskolan Väst*, anser att så inte är fallet. Lärosätena erbjöds även möjligheten att motivera sitt ställningstagande vad gäller regelverket. Av 31 lärosäten använde sig 13 av denna möjlighet. Det enda lärosäte som svarade att regelverket inte är tillräckligt, *Högskolan Väst*, skriver att de ekonomiska förutsättningarna är otillräckliga för studentkåren att kunna tillvarata samtliga studenters intresse. Ytterligare tre lärosäten, *Högskolan i Skövde*, *Linnéuniversitetet* och *Stockholms universitet*, kvalificerar sitt ställningstagande att regelverket är tillräckligt genom att tillfoga en formulering om att statsbidraget erbjuder kårerna alltför knappa ekonomiska villkor. *Mittuniversitetet* anser att det grundläggande problemet – att kårerna får mindre intäkter och att det finns

färre engagerade studenter – inte löses genom detaljregleringar. Lösningen är istället att kårerna ökar sin attraktionskraft och att de får finansiellt stöd på annat sätt, något som bäst uppnås på respektive lärosäte i samverkan med respektive kår. *Mälardalens högskola* betonar vikten av att lärosätena själva fastställer lokala regler som tydligt styr hur inflytandet ska fungera i praktiken, en linje som *Kungl. Tekniska högskolan* och *Uppsala universitet* ansluter sig till.

Är förutsättningarna tillräckliga – vad anser kårerna?

Till studentkårerna ställdes den generella frågan om tillräckliga förutsättningar finns för den egna kåren att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande (kårenkåten, fråga 18). Frågan innefattar förutsättningar med avseende på såväl det generella regelverket som kårens ekonomiska villkor och andra faktorer.

Tabell 29. Anser ni att det finns tillräckliga förutsättningar (till exempel vad gäller rådande regelverk, ekonomi, etc.) för er kår att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande?

Svarsalternativ	Kårer (antal)	Kårer (andel%)
Ja	22	44
Nej	28	56
Summa	50	100

Som framgår av tabell 29, anser en knapp majoritet av studentkårerna att förutsättningarna *inte* är tillräckliga. Studentkårerna ombads även att motivera sina svar. Av de 50 kårerna använde sig 37 av denna möjlighet. 22 kårer ansåg alltså att förutsättningarna är tillräckliga, och 28 att de inte är tillräckliga, men även i den förra gruppen har en del valt att uppmärksamma vissa problem som trots allt finns. Av de totalt 37 som lämnar fritextsvar tar en majoritet (drygt två tredjedelar) upp olika problem som har med kårernas finansiella förutsättningar att göra. Vanligt förekommande i svaren är att kårerna nämner det beroendeförhållande till lärosätet som uppkommer i och med att kåren behöver finansiering från lärosätet (antingen bidrag eller ersättning för utförda tjänster) för att kunna bedriva studentinflytande. *Stockholms universitets studentkår* skriver till exempel: "Vi är beroende av lärosätets bidrag, för vilket vi är tacksamma och vårt samarbete är gott, men det riskerar också oberoendet och föranleder återkommande förhandlingar." Några studentkårer, bland dem *Studentkåren i Skövde*, nämner att de tvingas lägga mycket tid på medlemsrekrytering för att få intäkterna att räcka till, och *Uppsala studentkår* skriver att de av samma skäl tvingas lägga tid på att jaga sponsorer.

Utöver finansiella faktorer tar några kårer även upp problem som har att göra med lärosätets organisering av studentinflytandet eller med relationen till lärosätet. En studentkår skriver till exempel att lärosätets lokala regelverk om hur utbildningsfrågor bereds och beslutas är otydliga och svåra att sätta sig in i. En annan studentkår skriver att lärosätet ibland lägger till egna tolkningar av bestämmelserna i lag och förordning, både vad gäller var studenterna ska vara representerade och hur ansökan om kårstatus ska gå till, och

att lärosätet har ett kunskapsövertag gentemot studenterna. Några studentkårer poängterar att de tycker att det övergripande regelverket är tillräckligt, men bland dessa påpekar en studentkår att lärosätet saknar tydliga tolkningar och tillämpningar av detta regelverk.

Det finns dock även några studentkårer som har övervägande positiva kommentarer vad gäller förutsättningarna att bedriva ett självständigt och meningsfullt studentinflytande. *Odontologiska föreningen* vid Karolinska institutet skriver till exempel: "Strukturen på Odontologiska Institutionen, som utgör ramen för vårt verksamhetsområde, är mycket välkommande för representanterna och gott samarbete föreligger."

Sektorns förslag på förbättringar

Nedan sammanfattas de förslag på förbättringar som framfördes av lärosäten respektive studentkårer.

Lärosätenas förslag

Lärosätena gavs möjligheten att föreslå förbättringar som borde genomföras vad gäller studentinflytandet ("Om ni har förslag på förbättringar som borde genomföras vad gäller studentinflytandet, ange dem" – lärosätensesenkäten, fråga 50). 16 lärosäten av 31 har använt sig av denna möjlighet.

Det klart vanligaste förslaget, som nämns av ungefär hälften av de som föreslår förändringar, är att stärka kårernas ekonomi genom en höjning av statsbidraget. *Örebro universitet* skriver till exempel: "Ett ökat statsanslag skulle leda till att resurser kan läggas på andra frågor än att värva medlemmar. Kårerna skulle kunna driva frågor på ett annorlunda sätt om de inte var ekonomiskt beroende av universitetet." *Luleå tekniska universitet* skriver: "Höj statsbidraget till det belopp som utredaren kom fram till, skulle ta bort misstankar om att de bidrag som vi och de flesta andra lärosäten ger skulle göra kårerna beroende och mindre fria." *Göteborgs universitet* framför att regeringen bör överväga starkare incitament för studenterna att bli medlemmar i kåren, och att ett återinförande av någon form av kårobligatorium skulle kunna vara en tänkbar åtgärd. *Högskolan i Gävle* understryker att det är ett problem att kårerna har svårt att få ihop aktiva studentrepresentanter, och att en lösning skulle kunna vara att studentrepresentanter skulle kunna utses på ett annat sätt än via kåren, till exempel genom studentföreningar (som skulle kunna få utgöra utskott till kåren).

Andra lärosäten nämner åtgärder som kan genomföras internt på respektive lärosäte. *Malmö högskola* understryker att studentkårerna behöver stöd från lärarkollegiet i att uppmuntra studentrepresentation i samtliga informella och semiformella organ. *Stockholms universitet* nämner som ett tänkbart förslag att det på varje institution bör finnas någon anställd som är ansvarig för kontakten med studentkåren och som följer upp att studentinflytandet fungerar. Samma lärosäte föreslår också att studentrepresentanterna utses för mer än ett år och/eller har överlappande mandatperioder så att inte alla representanter byts ut samtidigt, vilket skulle innebära en bättre kontinuitet.

Studentkårernas förslag

Även kårerna erbjöds möjligheten att framföra eventuella förslag på förbättringar när det gäller studentinflytandet ("Om ni har förslag på åtgärder som kan vidtas för att förbättra jämlikheten i kårernas villkor och kårernas förutsättningar att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande, ange dem. Förslagen kan gälla både de lokala och de nationella förhållandena." Kårenkäten, fråga 19.) 40 kårer har använt sig av denna möjlighet. Förslagen är många och olikartade. I tabell 30 har de fem förslag presenterats som framförs av minst tre olika studentkårer.

Tabell 30. Kårernas förslag angående förutsättningar för studentinflytande (endast de förslag som framförs av minst tre kårer visas).

Förslag	Antal kårer
Stärk kårernas finansiering	27
Tydligare nationella riktlinjer för arbetet med studentinflytande	6
Underlätta för studenter att delta i möten	4
Återinför kårobligatoriet (i någon form)	4
Utbildningsinsatser	3

Det överlägset vanligaste förslaget handlar om att stärka studentkårernas finansiering. Många, men inte alla, kårer preciserar att en höjning av statsbidraget efterfrågas. Ett exempel bland många är *Karlstad studentkår*, som formulerar sig på följande vis:

"Problemet vi ser kring studentkårernas förutsättningar för att bedriva meningsfullt studentinflytande är i primärt kopplade till resurser. Det statliga bidraget är otillräckligt, vilket skapar ett behov för kårerna att få bidrag från andra aktörer, primärt kommuner och universitetet."

Flera studentkårer uttrycker också att de önskar tydligare nationella riktlinjer (för lärosäten och/eller kårer) för att stärka jämlikheten i villkor vad gäller arbetet med studentinflytande. Bland dessa kårer finns *Stockholms universitets studentkår*, som efterlyser nationella riktlinjer för lärosätenas stöd till kårerna och studentinflytandet, till exempel föreskrifter som ålägger lärosätet ett tydligt ansvar att tillhandahålla studentrepresentanter med utbildning för sina uppdrag. *Studentkåren i Östersund* å sin sida efterfrågar nationella krav på tydliga lokala regelverk för studentinflytande.

Ett förslag som mer riktar sig till lärosätena på lokal nivå handlar om att förbättra möjligheterna för studenter att delta i möten utan att detta påverkar studierna på ett negativt sätt, till exempel genom att anpassa mötetiderna så att de inte kolliderar med undervisningstillfällen eller genom att stärka möjligheterna att ta igen obligatoriska moment i undervisningen.

Fyra kårer nämner ett återinförande av någon form av kårobligatorium som en tänkbar lösning.

Tre kårer, slutligen, nämner utbildningsinsatser i någon form, antingen i lärosätets regi eller någon form av nationell utbildning; förslaget från *Stockholms universitets studentkår* har nämnts ovan. *Blekinge studentkår* anser att det finns ett behov av nationella utbildningar i regelverken och dess praktiska tillämpning, där representanter för alla studentkårer har möjligheter att delta, medan *Uppsala teknolog- och naturvetarkår* menar att det är personalen vid lärosätena som bör utbildas i studentkårernas verksamhet.

Sammanfattande analys om sektorns bedömningar och förslag på förändringar

Medan en majoritet av lärosätena på en direkt fråga svarar att förutsättningarna för studentkårerna att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande är tillräckliga, svarar lite mindre än hälften av kårerna att förutsättningarna inte är tillräckliga. Av lärosätenas fritextkommentarer, och av deras förslag på förbättringar, framgår dock att även lärosätena uppfattar att det finns vissa brister och problem i systemet.

Den bild som framträder är därmed att förbättringsmöjligheter finns vad gäller förutsättningarna att bedriva studentinflytande. Ett dominerande tema i såväl lärosätenas som kårernas svar gäller kårernas ekonomi: Nivån på statsbidragen är för låg, vilket innebär att många kårer blir beroende av lärosätets tillskott, eller att de tvingas lägga åtskilligt med tid på till exempel medlemsrekrytering och jakt på sponsorer. Det gör det svårare för kårerna att utföra sitt uppdrag när det gäller studentinflytandet.

Ett annat tema som framträder i enkätsvaren gäller kunskaper om regelverken. Flera kårer efterlyser utbildningsinsatser om hur lag och förordning med avseende på studentinflytandet är utformade, vilka skulle kunna ställa kårerna på en mer jämlik fot i förhållande till lärosätena. I kårernas svar skyntar ibland också fram en bristande kunskap om dessa regelverk, till exempel avseende möjligheten att överklaga beslut om kårstatus till ÖNH samt de principer ÖNH tillämpar vid sina avgöranden. Även detta talar för att utbildningsinsatser kan vara motiverade.

UKÅ bedömer att det föreligger behov av åtgärder vad gäller finansiering av studentinflytandet och vad gäller utbildningsinsatser om regelverket.

Behov av åtgärder och UKÄ:s förslag

UKÄ:s kartläggning och analys visar att studentinflytandet i stort fungerar väl ur lärosätenas såväl som studentkårernas perspektiv. Universitet och högskolor uttrycker i de flesta fallen att de är nöjda, medan studentkårerna i vissa avseenden är missnöjda med hur studentinflytandet fungerar vid lärosätet. UKÄ vill ändå framhålla att det nuvarande systemet för studentinflytande har låg legitimitet.

UKÄ konstaterar att många kårer efter obligatoriets avskaffande har hamnat i en beroendeställning gentemot lärosätena, att de har olika förutsättningar att utföra sitt uppdrag och att de villkor under vilka de ska utföra detta uppdrag skiljer sig åt.

Dagens system för studentinflytande är väl utvecklat i både regelverket och i den praktiska verksamheten, men det bygger på frivillighet hos studenterna. Det vilar på de enskilda studenternas, kårernas och studentrepresentanternas engagemang och kunskaper. I och med detta skapas en stark efterfrågan på engagerade och kunniga studenter, som är villiga att bidra med tid och energi utöver den som de lägger på sin huvudsakliga sysselsättning – utbildningen. UKÄ kan konstatera att tillgången på engagerade studenters tid och energi idag inte fullt ut möter denna efterfrågan, något som både lärosäten och kårer kan vittna om. Ur studenternas perspektiv är studentinflytandet ofta en perifer fråga jämfört med målsättningen att framgångsrikt slutföra sina studier. Det är förståeligt att inte tillräckligt många studenter klarar av att vid sidan av sina studier ta på sig de tunga och förtroendefulla uppdrag en post som studentrepresentant ofta innebär.

Kårerna befinner sig i en svår sits, då de är satta att hitta representanter till det ofta mycket stora antalet beredande och beslutande organ inom lärosätet. Kårerna anstränger sig oerhört för att uppfylla detta uppdrag, till vilket resurserna i termer av finansiering och bemanning ofta är otillräckliga. För många kårer går det dessutom mycket tid åt till att värva nya medlemmar med syfte att få in mer resurser – tid som hade behövt användas bland annat för att rekrytera studentrepresentanter. Lärosätena har också ett starkt intresse av ett välfungerande studentinflytande, dels för att det gagnar dem, dels för att uppfylla de krav som ställs i lag och förordning.

Sammantaget ger studentkårer och lärosäten en bild av att statsbidraget är otillräckligt för att kårerna ska kunna fullgöra sitt uppdrag med avseende på studentinflytande. Det totala antalet medlemmar i kårerna har sedan kårobligatoriets avskaffande sjunkit från omkring 330 000¹² till omkring 140 000¹³, och på grund av minskade intäkter från medlemsavgifter har

12. Uppgift om antal kårmedlemmar för 2006. Se SOU 2008:11, *Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas*, bilaga 4, s 135.

13. Siffran 140 000 kårmedlemmar baseras på uppgifterna från de 50 studentkårer som besvarade UKÄ:s enkät 2016 samt en uppskattning av det antalet kårmedlemmar i de kårer som inte besvarat enkäten.

kårerna tvingats att hitta andra finansiella lösningar för att få sin verksamhet att fungera. I dagens system är det kårerna som utser studenternas representanter i olika beredande och beslutande organ vid högskolan. I demokratiskt hänseende är det därför ett problem att rösträtten i kårvalen begränsas till de studenter som valt att bli medlemmar. Idag är omkring 42 procent av studenterna anslutna till kårerna, och endast runt 10 procent av dessa väljer att utöva sin rösträtt. Det innebär att cirka 14 000 studenter av totalt 360 000 studenter idag aktivt deltar i kårval, vilket motsvarar ungefär 4 procent av samtliga studenter.

Sammanfattningsvis ser UKÄ att det idag finns demokratiska, ekonomiska och kunskapsmässiga brister i hur studentinflytandet bedrivs. UKÄ:s förslag syftar till att avhjälpa de mer akuta problemen.

Finansiering av studentinflytandet

Inom ramen för nuvarande system för studentinflytande är UKÄ:s bedömning att den viktigaste åtgärden är att finansiera studentinflytandet mera fullt ut och på ett mer jämlikt sätt. Många lärosäten och studentkårer förespråkar en höjning av statsbidraget från dagens nivå motsvarande en nivå som inkluderar de bidrag som lärosäten avsätter, vilket skulle innebära ett tre- eller fyrfaldigande av statsbidraget.

UKÄ föreslår en förstärkt statlig direktfinansiering till stöd för studentinflytande. UKÄ rekommenderar regeringen att överväga att tre- eller fyrfaldiga nuvarande statsbidrag för att täcka den faktiska kostnaden för att bedriva studentinflytandet. Därigenom kan kårernas oberoende från lärosätet stärkas och de ekonomiska förutsättningarna för studentkårerna utjämnas. I sammanhanget är det också viktigt att lärosätena när de betalar ut statsbidraget gör det på ett sådant sätt att kårerna förstår vilka medel som ställts till förfogande av statsmakten. Förslaget kan bli kostnadsneutralt eftersom beloppet motsvarar ungefär det belopp som universitet och högskolor nu tar från anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå för att finansiera detta.

En höjning av statsbidraget skulle indirekt kunna bidra till en förbättring av villkoren för kårernas samarbetsorgan på lärosätetsnivå. Samarbetsorgan är nödvändiga vid större universitet med flera kårer för att kunna samordna studentinflytandet. Idag finansieras samarbetsorganens verksamhet genom avgifter från de ingående kårerna. På den nationella nivån utgör SFS samarbetsorgan för många studentkårer. SFS finansieras delvis med avgifter från sina medlemskårer och kan sannolikt gynnas av en stärkt finansiering hos dessa.

Kunskapslyft behövs

I enkätsvaren och de kontakter som UKÄ har haft med lärosäten och studentkårer i anslutning till enkäterna har det framkommit att det finns kunskapsbrister om innebörden av begreppet studentinflytande, vilket ansvar universitet och högskolor har, vilket uppdrag studentkåren har, studentrepresentanternas roll och den enskilda studentens roll med mera.

Lagstiftningen kring studenternas rätt till inflytande, representation och kårernas verksamhet är komplicerad. Det har under arbetets gång visat sig

att kunskapsnivån hos studentkårerna är mycket olika. Mot bakgrund av studenternas betydelsefulla roll i kvalitetssäkringsarbetet och i utvecklingsarbetet av den högre utbildningen är kunskapsbrist ett hinder. Det ligger i allas intresse – i studenternas, i lärosätenas och i statsmaktens – att studenterna ges tillräckliga förutsättningar att axla rollen som medaktör i utvecklingen av högskolan och dess verksamhet.

UKÄ anser därför att det finns ett behov av fördjupad kunskap och klargöranden om hur systemet som styr studentinflytandet är tänkt att fungera. Det handlar främst om korrekt information om gällande lagstiftning, om hur den ska tolkas och om vad som har etablerats genom rättspraxis. Det handlar också om fördjupad kunskap om hur studentinflytandet finansieras genom statsbidrag och om vad det är som statsbidraget är avsett att finansiera. I detta fall behövs en tydlig kommunikation med studentkårerna om vilken verksamhet och vilka aktiviteter som är en del av studentinflytandet, och vilka som inte ingår.

UKÄ rekommenderar regeringen att hitta lämpliga former för att åtgärda denna kunskapsbrist och att därigenom säkerställa att studentkårer har tillfredställande kunskaper för att kunna bedriva ett framgångsrikt studentinflytande. Därutöver anser UKÄ att det är viktigt att universitet och högskolor säkerställer att relevanta personalgrupper är förtrodda med studenternas rättigheter och intentionerna bakom studentinflytandet.

Utreda utbytesstudenters rättigheter och formella status som student

Utbytesstudenter är personer som deltar i utbytesprogram vid universitet och högskolor. Under sin tid i Sverige saknar utbytesstudenter formell status som student eftersom de inte är antagna vid det svenska lärosätet utan vid ett lärosäte i hemlandet. Till statusen som student knyts dock många rättigheter, till exempel rätten att få utbildningen tillgodoräknad, rätten att överklaga vissa av högskolans beslut och rätten att få kurs- och utbildningsbevis. UKÄ menar att det därutöver finns problem för utbytesstudenter vad gäller rätten att utöva inflytande över utbildningen vid lärosätet och även rätten till representation.

UKÄ rekommenderar därför regeringen att se över utbytesstudenternas rättsliga ställning och formella status som student under sin vistelse i Sverige.

Uppföljning av utvecklingen

Den låga anslutningsgraden och det låga valdeltagandet visar på ett demokratiskt underskott i dagens system för studentinflytandet. För att avhjälpa de mer akuta problem föreslår UKÄ enligt ovan en förstärkt statlig direktfinansiering av studentinflytandet. Samtidigt bör regeringen uppmana universitet och högskolor samt studentkårerna att arbeta för att utveckla formerna för studenternas medverkan i den högre utbildningen.

Det är viktigt att noga följa utvecklingen av studentinflytandet de närmaste åren för att se om det finns ett behov av en ny nationell översyn.

Allmänna reflektioner

UKÄ:s uppföljning visar att det fortfarande finns problem med att involvera studenter på alla nivåer av utbildningen och myndigheten upprepar att det är angeläget att universitet och högskolor arbetar för ett aktivt studentinflytande på alla nivåer vid lärosätet, och att det ska omfatta alla studentgrupper. I lärosätenas arbete för ett tillfredställande studentinflytande bör doktorandernas specifika behov och deras särställning som studerande och som anställd beaktas särskilt. Det är också viktigt att följa upp studentinflytandet ur ett jämställdhetsperspektiv, möjligtvis som en del i lärosätenas uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering (JiM).

Det har förts fram förslag till UKÄ om att överväga att utöka tidsramen för ställning som studentkår från nuvarande tre år, om att låta Kammarkollegiet utbetala statsbidraget direkt till kårerna samt om att en annan instans än lärosätet skulle pröva ansökningar om kårstatus. UKÄ har övervägt dessa förslag, men kommit fram till att skälen för att bibehålla dagens ordning väger tyngre. Därför föreslår UKÄ inga förändringar inom dessa områden.

Många lärosäten tillskjuter extra resurser till kårerna för att dessa ska ha möjlighet att utföra sitt uppdrag – medel som tas från anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Av välvillighet skapas konstruktioner som nog rör sig i utkanten av vad lagen (2007:1091) om offentlig upphandling tillåter. UKÄ ser inga hinder för att universitet och högskolor även fortsatt köper olika tjänster av sina studentkårer, men då med hänsyn tagen till vad som anges i lagen om offentlig upphandling.

Referenser

Andrén, Carl-Gustaf (2013), *Visioner, vägval och verkligheter: Svenska universitet i utveckling efter 1940*.

ENQA (2015), *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*.

Högskoleverket (2002), *Utbytesstudenter inom Erasmus och deras rättssäkerhet*, Rapport 2002:42 R.

IFAU (2016), *Kåren och karriären: studentpolitiken som språngbräda*, Rapport 2016:3.

Regeringens proposition 1999/2000:28, *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan*.

Regeringens proposition 2004/05:162, *Ny värld – ny högskola*.

Regeringens proposition 2008/09:154, *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande*.

Regeringens proposition 2009/10:149, *En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor*.

Regeringens proposition 2015/16:131, *Styrelser för universitet och högskolor – ledamöternas tillsättning och ansvar*.

Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Universitetskanslersämbetet, finns på Ekonomistyrningsverkets hemsida www.esv.se.

Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende anslag 2:64 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, finns på Ekonomistyrningsverkets hemsida www.esv.se.

SFS (1974:152), *Regeringsformen*.

SFS (1977:218), *Högskolelagen* (upphävd den 1 juli 1993).

SFS (1992:1434), *Högskolelagen*.

SFS (1993:100), *Högskoleförordningen*.

SFS (1993:792), *Lag om tillstånd att utfärda vissa examina*.

SFS (2007:1091), *Lag om offentlig upphandling*.

SFS (2009:769), *Studentkårsförordningen*.

SFS, Sveriges förenade studentkårer (2015), *Underlag till utbildningsdepartementet – Studentinflytandets förutsättningar*, Skrivelse Dnr PA1-2/1415.

Smålandsposten (2016), *Rekordlångt valdeltagande i kårvalet*, artikel den 14 april 2016.

SOU 2008:11 (2008), *Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas*.

SUHF (2012), *Ökat beroende efter frihetsreformen? – Studentinflytandet två år efter kårobligatoriets avskaffande*, Rapport 2012.

SUHF (2016), *Förslag till förändringar i lagar och förordningar – bättre förutsättningar för internationalisering*, Skrivelse Dnr 0040-16.

UKÄ (2014), *Lärosätenas klagomålsrutiner – en kartläggning*, Rapport 2014:1.

UKÄ (2014), *Högskolans regler i praktiken – erfarenheter från Högskoleverkets tillsynsbesök 1998–2012*, Rapport 2014:16.

UKÄ (2016), *Årsrapport för universitet och högskolor*, Rapport 2016:10.

UKÄ (2016), *Tillsynsbesöket vid Stockholms konstnärliga högskola 2016*, Rapport 2016:13.

UKÄ (2016), *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetsarbete – pilotstudie*.

UKÄ (2016), *Vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå*.

UKÄ och SCB (2016), *Universitet och högskolor: Internationell studentmobilitet i högskolan 2015/16*, UF 20 SM 1603.

ÖNH (2010), Beslut 2010-07-02 (reg.nr 44-313-314-315-10).

ÖNH (2013), Beslut 2013-06-14 (reg.nr 25-242-13).

ÖNH (2013), Beslut 2013-06-14 (reg.nr 25-257-13).

Bilaga 1

Sammanställning över statliga lärosäten och deras studentkårer vårtermin 2016, indelat efter lärosäteskategorier.

Lärosäte	Studentkår	Enkät svar
Breda etablerade universitet		
Lunds universitet	Lundaekonomernas studentkår	Ja
	Humanistiska och teologiska studentkåren	Ja
	Juridiska föreningen	Ja
	Teknologkåren vid Lunds tekniska högskola	Ja
	Corpus medicum	Ja
	Samhällsvetarkåren vid Lunds universitet	Ja
	Studentkåren vid konstnärliga fakulteten i Malmö	Nej
	Lunds naturvetarkår	Nej
	Lunds doktorandkår	Nej
Umeå universitet	Umeå natur- och teknologkår	Ja
	Umeå medicinska studentkår	Ja
	Umeå studentkår	Ja
Stockholms universitet	Stockholms universitets studentkår	Ja
	Studentkåren DISK	Ja
	Studentförbundet för Socialt Arbete i Stockholm	Nej
Göteborgs universitet	Göta studentkår	Ja
	Handelshögskolans i Göteborg studentkår	Ja
	Sahlgrenska Akademiens Studentkår	Ja
	Konstkåren (Valand)	Nej
Uppsala universitet	Uppsala studentkår	Ja
	Farmaceutiska studentkåren	Ja
	Uppsala teknolog och naturvetarkår	Ja
	Gotlands studentkår RINDI	Ja
Linköpings universitet	Linköpings teknologers studentkår	Ja
	Consensus	Ja
	Stuff, Studentkåren för filosofisk fakultet och utbildningsvetenskap	Ja
Fackinriktade universitet		
Karolinska institutet	Medicinska föreningen	Ja
	Odontologiska föreningen	Ja
Sveriges Lantbruksuniversitet	Alnarps studentkår	Nej
	Hippologernas akademiska studentkår	Nej
	Lantmästarkåren	Ja
	Skogshögskolans studentkår	Nej
	Skogsmästarskolans studentkår	Nej
	Ultuna studentkår	Ja
	Veterinärmedicinska föreningen	Ja
Kungl. Tekniska Högskolan	Tekniska Högskolans Studentkår	Ja
Luleå tekniska universitet	Teknologkåren	Ja
	Luleå studentkår	Ja

Lärosäte	Studentkår	Enkät svar
Högskolor		
Högskolan Kristianstad	Kristianstads studentkår	Ja
Mälardalens högskola	Mälardalens studentkår	Ja
Högskolan Väst	Studentkåren vid Högskolan Väst	Ja
Södertörns högskola	Södertörns Högskolas studentkår	Ja
Högskolan Dalarna	Dalarnas studentkår	Ja
Malmö högskola	Studentkåren i Malmö	Ja
	Odontologiska studentkåren	Ja
	Doktorandkåren	Ja
Högskolan i Halmstad	Halmstad studentkår	Ja
Högskolan i Borås	Studentkåren i Borås	Ja
Högskolan i Skövde	Studentkåren i Skövde	Ja
Gymnastik - och idrottshögskolan	Gymnastik och idrottshögskolans studentkår	Ja
Försvarshögskolan	Försvarshögskolans studentkår	Nej
Blekinge tekniska högskola	Blekinge studentkår	Ja
Högskolan i Gävle	Gefle studentkår	Ja
Konstnärligt inriktade högskolor		
Stockholms konstnärliga högskola	Kåren STDH	Nej
	Studentkåren DOCH	Nej
	Studentkåren Operahögskolan	Ja
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Kungliga Musikhögskolans studentkår	Ja
Kungl. Konsthögskolan	Club Mejan	Nej
Konstfack	Studentkåren vid Konstfack	Nej
Nya Universitet		
Mittuniversitetet	Studentkåren i Sundsvall	Ja
	Studentkåren i Östersund	Ja
Linnéuniversitetet	Linnéstudenterna	Ja
Örebro universitet	Örebro studentkår	Ja
Karlstads universitet	Karlstads studentkår	Ja

Bilaga 2

Lärosäten som erhåller statsbidrag till stöd för studentinflytande

Lärosäte
Uppsala universitet
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Stockholms universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet
Karolinska institutet
Kungl. Tekniska högskolan
Luleå tekniska universitet
Karlstads universitet
Mittuniversitetet
Örebro universitet
Linnéuniversitetet
Sveriges lantbruksuniversitet
Blekinge tekniska högskola
Malmö högskola
Mälardalens högskola
Stockholms konstnärliga högskola
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Högskolan Dalarna
Högskolan Kristianstad
Högskolan Väst
Högskolan i Borås
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan i Skövde
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Södertörns högskola
Ericastiftelsen
Ersta Sköndal högskola
Handelshögskolan i Stockholm
Johannelunds teologiska högskola
Newmaninstitutet
Röda Korsets Högskola
Sophiahemmet Högskola
Stockholms musikpedagogiska institut

Bilaga 3. Lärosättesenkät

Uppföljning av förutsättningar för studentinflytandet

Syftet med denna webbenkät från Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är att kartlägga förutsättningarna för studentinflytandet efter kårobligatoriets avskaffande och att samla in synpunkter från universitet och högskolor om dagens situation.

En separat webbenkät i samma syfte kommer att skickas till studentkårerna.

Bakgrund

UKÄ gör enkäten med anledning av att regeringen uppdragit åt ämbetet att kartlägga och analysera studentinflytandets förutsättningar efter kårobligatoriets avskaffande.

Inom ramen för uppdraget ska frågor om kårernas jämlika villkor och deras förutsättningar att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande särskilt uppmärksammas. I uppdraget ingår också att överväga behov av åtgärder och att i förekommande fall lämna förslag till sådana. I de fall UKÄ bedömer att det behövs författningsändringar ska sådana förslag lämnas och kommenteras.

UKÄ ska inom ramen för uppdraget hämta in information och synpunkter från universitet och högskolor och från sådana studentkårer som avses i studentkårsförordningen (2009:769).

Vad menas med studentinflytande?

UKÄ:s uppföljning ska enligt regeringens uppdrag avse "studentinflytande". Med det avses en specifik del av kårernas samlade verksamhet, nämligen den delen för vilken det utgår ett statsbidrag och som regleras och preciseras i högskolelagen, högskoleförordningen och studentkårsförordningen. Enkelt uttryckt består studentinflytande av studenternas rätt att vara representerade i beredande och beslutande organ, samt studenternas rätt att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen, och deras rätt att bevaka förutsättningarna för studier vid högskolan.

Att fylla i webbenkäten

UKÄ:s enkät består av fyra delar. Del 1 handlar om studentinflytandets upplägg och organisering, i del 2 ställs frågor om förutsättningar för studentinflytandet idag, del 3 handlar om studentinflytandets finansiering och del 4 om studentrepresentation.

Det går att spara enkäten och komma tillbaka till den vid ett senare tillfälle. Ni kan också bläddra fram och tillbaka i enkäten och en förloppsindikator på varje sida visar hur långt ni har kommit. Frågorna är numrerade och ibland kan det se ut som att ni har hoppat över en fråga. Det beror på webbenkätens konstruktion. Följdfrågor visas endast i de fall då det är relevant att ställa ytterligare frågor. Annars hoppar man direkt över till nästa fråga.

Notera också att svarsutrymmet ofta är begränsat till ett visst antal tecken. Om antalet överskrids kan man inte gå vidare till nästa fråga förrän svaret har kortats ned.

Sista svarsdatum

Lärosätenas svar ska ha skickats till UKÄ **senast den 17 juni 2016**.

Dokumentation av era svar

När ert enkätsvar kommit in till UKÄ genererar systemet automatiskt ett kvitto som bekräftelse på att enkäten är inlämnad. Kvittot skickas med e-post till lärosätets registrator. Med e-postkvittot följer även en pdf-fil med de svar ni har uppgett.

Frågor

Om ni har frågor kan ni kontakta projektledaren Andrea Amft, andrea.amft@uka.se eller Per Helldahl, per.helldahl@uka.se. Telefonnummer till UKÄ:s växel är 08-563 085 00.

Tack för er medverkan!

Del 1 Studentinflytandets upplägg och organisering

Frågorna i detta avsnitt syftar till att belysa om landets studentsammanslutningar har likartade förutsättningar att bli erkända som studentkårer. En viktig fråga är också om den tidsperiod en sammanslutning uppbär kårstatus är väl avpassad eller om den borde ändras.

Enligt högskolelagen och studentkårsförordningen ska en högskola efter ansökan besluta att en sammanslutning av studenter får ställning som studentkår för tre år om den uppfyller de krav som ställs på en studentkår.

1. Hur många studentsammanslutningar har status som studentkår vid ert lärosäte 2015?

- 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
 10 fler

2. Vilka kriterier använder ert lärosäte när beslut senast fattades om ställning som studentkår?

Maximalt 1500 tecken.

3. Har det på ert lärosäte förekommit att en studentsammanslutning ansökt om ställning som studentkår och fått avslag?

- Ja
 Nej

4. Beskriv kortfattat skälen till att ansökan eller i förekommande fall ansökningarna om ställning som studentkår avslogs.

Maximalt 1500 tecken.

5. Beslut om ställning som studentkår gäller i tre år.

Anser ni att denna tidsram är väl avpassad ur ett studentinflytandeperspektiv?

- Ja
 Nej

6. Hur borde tidsramen ser ut?

Motivera gärna ert svar.

- Kortare än 3 år
 Längre än 3 år
 Längre än 5 år
 Tills vidare

Motivering

7. Anser ni att det vore bra om någon annan instans än lärosätet prövade studentsammanslutningars ansökningar om ställning som studentkår?

Motivera gärna ert svar.

- Ja
 Nej

Motivering

8. Beskriv kortfattat hur arbetet med studentinflytandet är organiserat vid ert lärosäte.

Maximalt 1500 tecken.

9. Har ert lärosäte utsett en ansvarig person för frågor som rör studentinflytandet?

- Ja
 Nej

10. Vem eller vilka beslutar i frågor som rör studentinflytandet vid ert lärosäte?

Maximalt 1000 tecken.

Del 2 Förutsättningar för studentinflytandet

Frågorna i detta avsnitt syftar till att med lärosätenas hjälp identifiera områden där förutsättningarna för studenternas inflytande på utbildningen och dess kvalitet kan behöva förbättras.

11. Finns det mer än en studentsammanslutning med kårstatus vid ert lärosäte?

- Ja
 Nej

12. Anser ni att det finns skillnader mellan studentkårerna vid ert lärosäte vad gäller förutsättningar att utöva inflytande?

Frågan syftar på kårernas huvudsakliga uppgifter att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid högskolan samt att medverka i utvecklingen av kvaliteten i utbildningen.

- Ja
 Nej

13. Ni har svarat ja på föregående fråga, alltså att kårerna vid ert lärosäte har olika förutsättningar.

Vänligen motivera ert svar. Maximalt 1500 tecken.

14. Ni har svarat nej på föregående fråga, alltså att förutsättningarna för studentkårens vid ert lärosäte är lika.

Vänligen motivera ert svar. Maximalt 1500 tecken.

15. Anser ni att det finns skillnader mellan studentkårer vid ert lärosäte och studentkårer vid andra lärosäten vad gäller förutsättningar att utöva inflytande?

Frågan syftar på kårens huvudsakliga uppgifter att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid högskolan samt att medverka i utvecklingen av kvaliteten i utbildningen.

- Ja
 Nej

16. Ni har svarat ja på föregående fråga, alltså att skillnader i förutsättningar finns.

Vänligen motivera ert svar. Maximalt 1500 tecken.

17. Ni har svarat nej på föregående fråga, alltså att förutsättningarna är lika.

Vänligen motivera ert svar. Maximalt 1500 tecken.

18. Anser ni att det finns tillräckliga förutsättningar för kåren eller kårerna vid ert lärosäte att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande?

Motivera gärna ert svar.

- Ja
 Nej

Motivering

19. Anser ni att rådande regelverk (högskolelagen, högskoleförordningen samt studentkårsförordningen) ger tillräckliga förutsättningar för kåren eller kårerna vid ert lärosäte att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande?

Motivera gärna ert svar.

- Ja
 Nej

Motivering

Del 3 Studentinflytandets finansiering

Frågorna i detta avsnitt syftar till att ge UKÄ en fördjupad förståelse av hur studentinflytandet finansieras i praktiken vid respektive lärosäte.

Studentkårers huvudsakliga syfte är att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid högskolan. Dessutom är det en viktig uppgift för studenterna att medverka i utvecklingen av kvaliteten i utbildningen. För att säkerställa en grundläggande finansiering av verksamheten ger staten varje år ett statsbidrag som stöd för studentinflytande. 2016 anslogs drygt 31 miljoner kronor för detta ändamål. Statsbidraget utbetalas årligen av Kammarkollegiet till universitet och högskolor för vidare omfördelning till de studentsammanslutningar som av lärosätet blivit erkända som studentkårer.

Universitet och högskolor kan också besluta om att ingå avtal om tjänsteköp med studentkåren eller studentkåreerna. Därutöver ger vissa lärosäten bidrag genom att tillhandahålla lokaler eller genom att ge ett allmänt finansieringsstöd.

20. Anser ni att statsbidraget till stöd för studentinflytandet är rimligt till sin omfattning?

- Ja
 Nej

21. Hur stort borde statsbidraget till stöd för studentinflytandet vara för att vara rimligt?

Vänligen motivera nivån på det föreslagna statsbidraget. Maximalt 1500 tecken.

22. Efter vilka principer fördelas statsbidraget mellan kårerna vid ert lärosäte?

Maximalt 1000 tecken.

23. Har ert lärosäte kopplat villkor till statsbidraget till stöd för studentinflytandet, exempelvis återrapporteringskrav eller andra villkor?

Motivera gärna ert svar.

- Ja
 Nej

Motivering

24. Tar ert lärosäte ut någon administrativ avgift när statsbidraget till stöd för studentinflytandet utbetalas till kåren eller kårerna?

- Ja
 Nej

25. Hur stor var den administrativa avgiften 2015?

Ange i procent av det statsbidrag som utgick till lärosätet till stöd för studentinflytandet för 2015. Maximalt 200 tecken.

26. Anser ni att det vore bättre om Kammarkollegiet betalade ut statsbidraget för studentinflytandet direkt till kåren eller kårerna istället för via lärosätet?

Motivera gärna ert svar.

- Ja
 Nej

Motivering

27. Har det under 2015 förekommit att ert lärosäte betalat studentkåren eller studentkårerna för att utföra tjänster?

- Ja
 Nej

28. Lista upp de avtal om tjänsteköp som förekom vid ert lärosäte 2015.

29. Har det 2015 kopplats villkor till avtal om tjänsteköp, exempelvis återrapporteringskrav eller andra villkor?

- Ja
 Nej

30. Ange vilka villkor som kopplats till tjänsteköp, exempelvis återrapporteringskrav eller andra villkor. Redovisa samtliga avtal som ingåtts mellan lärosätet och kåren eller kårerna 2015.

Maximalt 2000 tecken.

31. Hur mycket kostade de tjänster som ert lärosäte köpte av studentkåren eller -kårerna totalt 2015?

Maximalt 1000 tecken.

32. Anser ni att de tjänsteköp som ert lärosäte gör eller de avtal som har ingåtts med studentkåren eller studentkårerna på något sätt påverkar kårens/kårernas självständighet?

- Ja
 Nej

33. Ni har svarat att ja på föregående fråga. Vänligen motivera ert svar.

Maximalt 1500 tecken.

34. Ni har svarat nej på föregående fråga. Vänligen motivera ert svar.

Maximalt 1500 tecken.

35. Har ert lärosäte 2015 gett bidrag till studentkåren eller studentkårerna?

Med bidrag menas exempelvis att tillhandahålla lokaler eller att ge ett allmänt finansieringsstöd.

- Ja
 Nej

36. Ange vilka bidrag lärosätet gett kåren eller kårerna 2015. Notera att frågan avser bidrag utöver statsbidraget till stöd för studentinflytandet.

Maximalt 1000 tecken.

37. Hur stort var det sammantagna beloppet som lärosätet 2015 betalade till kåren eller kårerna, exklusive statsbidraget?

UKÄ efterlyser uppgifter om den totala kostnaden av tjänsteköp plus eventuella bidrag som lärosätet skjuter till. Beroende på bidragets karaktär kan det vara nödvändigt att uppskatta värdet av bidraget i kronor.

Maximalt 1000 tecken.

Del 4 Studentrepresentation

Frågorna i detta avsnitt syftar till att belysa studentrepresentationen vid universitet och högskolor. Enkätens frågor ska besvaras med hela studentpopulationen i åtanke.

Studenterna har rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna och högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. För att möjliggöra studenternas deltagande har lagstiftaren gett dem rätten att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

Studenternas rätt till representation gäller på alla nivåer av verksamheten, alltså på grundnivå, på avancerad nivå och på forskarnivå. Studenter som är antagna till och bedriver utbildning på forskarnivå som exempelvis doktorander omfattas alltså av rätten till representation.

38. Hur nöjda är ni med hur studentinflytandet fungerar i dagsläget vid ert lärosäte?

Motivera gärna ert svar.

- Mycket missnöjda
 Missnöjda
 Nöjda
 Mycket nöjda

Motivering

39. Hur väl fungerar studentinflytandet på olika nivåer för utbildningen vid ert lärosäte?

Motivera gärna ert svar.

	Mycket dåligt	Dåligt	Bra	Mycket bra
På grund- och avancerad nivå	☐	☐	☐	☐
På forskarnivå	☐	☐	☐	☐

Motivering

40. Vid vårt lärosäte involveras studentrepresentanter när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

Hur väl överensstämmer detta påstående med situationen vid ert lärosäte?

Motivera gärna ert svar.

	Stämmer inte alls	Stämmer delvis	Stämmer	Stämmer helt
När beslut fattas	☐	☐	☐	☐
När ärenden bedreds	☐	☐	☐	☐

Motivering

41. Finns det rutiner för hur ert lärosäte följer upp studentinflytandet?

- Ja
- Nej

42. Beskriv kortfattat vilka uppföljningsrutiner som finns vid ert lärosäte vad gäller studentinflytandet.

Maximalt 1500 tecken.

43. Välj ut ett konkret exempel på hur de synpunkter som framförts av studentrepresentanter har fått genomslag på lärosätet.

Maximalt 1500 tecken.

44. Ge en kortfattad beskrivning av hur ert lärosäte arbetar för att studenterna aktivt deltar och medverkar i frågor som rör utvecklingen av utbildningen, dess kvalitet och förutsättningarna för studier vid högskolan.

Maximalt 1500 tecken.

45. Rätten att vara representerad gäller alla studenter, inklusive forskarstuderande.

Har ert lärosäte skäl att anta att vissa studenter inte företräds? Detta kan exempelvis avse doktorander, distansstuderande, äldre studenter eller utländska studenter.

- Ja
- Nej

46. Ni har svarat ja på föregående fråga. Beskriv kortfattat vilka studenter som är underrepresenterade och i vilka sammanhang ni uppmärksammat att svårigheter uppstår.

Maximalt 1500 tecken.

47. Ni har svarat nej på föregående fråga. Vänligen beskriv kortfattat hur ert lärosäte vet att hela studentpopulationen företräds.

Maximalt 1500 tecken.

48. Redovisa studenternas anslutningsgrad till den studentkår eller de studentkårer som finns vid ert lärosäte. Vänligen redovisa för 2015.

Maximalt 1000 tecken.

49. Hur resonerar ert lärosäte kring studentkårers representativitet? Vad gör en studentkår representativ?

Maximalt 1500 tecken.

50. Om ni har förslag på förbättringar som borde genomföras vad gäller studentinflytandet, ange dem.

Maximalt 2000 tecken.

51. Här finns det möjlighet att lämna övriga kommentarer.

Maximalt 1500 tecken.

52. Vilken funktion inom lärosätet har den som har besvarat denna enkät, exempelvis handläggare vid fakultetskansli eller liknande?

Maximalt 250 tecken.

53. Ange kontaktuppgifter för den person av vilken UKÄ vid behov kan få kompletterande information.

Bilaga 4. Kårenkät

Uppföljning av förutsättningar för studentinflytandet

Syftet med denna webbenkät från Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är att kartlägga förutsättningarna för studentinflytandet efter kårobligatoriets avskaffande och att samla in synpunkter om dagens situation från studentsammanslutningar med kårstatus.

En separat webbenkät i samma syfte har även skickats till statliga universitet och högskolor.

Bakgrund

Regeringen har gett UKÄ följande uppdrag:

Universitetskanslersämbetet får i uppdrag att kartlägga och analysera studentinflytandets förutsättningar efter kårobligatoriets avskaffande. Frågor om kårernas jämlika villkor och deras förutsättningar att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande ska särskilt uppmärksammas. I uppdraget ingår också att överväga behov av åtgärder och i förekommande fall lämna förslag till sådana. I de fall myndigheten bedömer att det behövs författningsändringar, ska sådana förslag lämnas och kommenteras. Universitetskanslersämbetet ska inom ramen för sitt uppdrag inhämta information och synpunkter från universitet och högskolor och från sådana studentkårer vid universitetet och högskolor som avses i studentkårsförordningen (2009:769).

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 februari 2017.

Vad menas med studentinflytande?

UKÄ:s uppföljning ska enligt regeringens uppdrag avse "studentinflytande". Med det avses en specifik del av kårernas samlade verksamhet, nämligen den del för vilken det utgår ett statsbidrag och som regleras och preciseras i högskolelagen, högskoleförordningen och studentkårsförordningen. Enkelt uttryckt består studentinflytande av studenternas rätt att vara representerade i beredande och beslutande organ, samt studenternas rätt att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen, och deras rätt att bevaka förutsättningarna för studier vid högskolan.

Det beror på webbenkätens konstruktion där följdfrågor endast visas när det är relevant att ställa ytterligare frågor. Annars hoppar man direkt vidare.

Notera också att svarsutrymmet ofta är begränsat till ett visst antal tecken. Om antalet tecken överskrider kan man inte gå vidare till nästa fråga förrän svaret har kortats ned.

Sista svarsdatum

Studentkårens enkätsvar ska ha skickats till UKÄ **senast den 5 augusti 2016**.

Dokumentation av era svar

När ert enkätsvar kommit in till UKÄ genererar systemet automatiskt ett kvitto som bekräftelse på att enkäten är inlämnad. Kvittot skickas med e-post till den adress ni har uppgett. Med e-postkvittot följer även en pdf-fil med de svar ni har uppgett.

Frågor

Om ni har frågor kan ni kontakta projektledaren Andrea Amft, andrea.amft@uka.se eller Per Helldahl, per.helldahl@uka.se.
Telefonnummer till UKÄ:s växel är 08-563 085 00.

Tack för er medverkan!

Del 1 Bakgrundsinformation om er studentkår

Frågorna i detta avsnitt syftar till att ge UKÄ grundläggande fakta och information om er studentkår. När vi i webbenkäten ber om exakta uppgifter för ett visst år eller en viss termin rör det sig om året 2015 eller höstterminen 2015. UKÄ har valt det året för att kunna koppla statistiska uppgifter till underlaget när vi analyserar enkätsvaren.

1. Finns det fler studentkårer vid ert lärosäte?

- Ja
 Nej

Om ja, ange hur många.

2. Ange för vilket verksamhetsområde ni har fått kårstatus.

Maximalt 500 tecken.

3. Hur många medlemmar har er studentkår?

Redovisa medlemsantalet för höstterminen 2015.

Maximalt 1000 tecken.

4. Hur stor andel av studenterna inom er studentkårs verksamhetsområde har anslutit sig till kåren?

Redovisa för höstterminen 2015.

Maximalt 1000 tecken.

5. Hur mycket kostade det under höstterminen 2015 att vara medlem i er studentkår?

Maximalt 500 tecken.

6. Beskriv sammansättningen av studenter som är medlemmar i er studentkår till exempel vad gäller kön, ålder, distans- eller campusstudier, heltids- eller deltidsstudier, studenter med barn, utländska studenter, studenter på olika nivåer av utbildningen etc.

Maximalt 3000 tecken.

7. Beskriv könsfördelningen bland studentrepresentanter som utsetts av er kår och hur väl den motsvarar könssammansättningen bland studenterna inom kårens verksamhetsområde.

Redovisa för höstterminen 2015.

Maximalt 3000 tecken.

8. Har er kår arvoderad personal?

- Ja
 Nej

Om ja, beskriv kort vilken personal det handlar om och hur många. Beskriv läget för höstterminen 2015.

9. Vänligen ladda upp er kårs senaste verksamhetsberättelse.

Bläddra...

Kommentar

10. Beskriv mycket kortfattat vilken erfarenhet från kårarbete de personer har som varit med och besvarat enkäten.

Maximalt 1000 tecken.

11. Ange kontaktuppgifter för den person vilken UKÄ kan kontakta vid behov av kompletteringar.

Del 2 Förutsättningar för studentinflytandet

Frågorna i detta avsnitt syftar till att med kårernas hjälp identifiera områden där förutsättningarna för studenternas inflytande på utbildningen och dess kvalitet kan behöva förbättras.

UKÄ vill undersöka om studentkårerna anser att den tidsperiod som en studentsammanslutning uppbär kårstatus är väl avpassad eller om den borde ändras. Därutöver ställs frågor om kårernas jämlika villkor både på lokal och nationell nivå, och om de förutsättningar som råder idag är tillräckliga ur kårernas synvinkel.

12. Beslut om ställning som studentkår gäller i tre år.

Är den tidsramen väl avpassad för er studentkår att bedriva studentinflytande?

- Ja
 Nej

Om ni svarat nej, hur borde tidsramen ser ut istället? Motivera gärna ert svar.

13. I dag är det lärosätet som prövar studentsammanslutningars ställning som studentkår.

Anser ni att det vore bra om någon annan instans än lärosätet prövade dessa ansökningar?

- Ja
 Nej

Motivera gärna ert svar.

14. Anser ni att det finns skillnader mellan studentkårerna vid ert lärosäte vad gäller förutsättningar att utöva inflytande?

- Ja
- Nej
- Det finns bara en kår vid lärosätet

15. Ni har svarat ja på föregående fråga, alltså att kårerna vid ert lärosäte har olika förutsättningar.

Vänligen beskriv vilka skillnaderna är.

Maximalt 3000 tecken.

16. Anser ni att det finns skillnader vad gäller förutsättningar för studentinflytande vid ert lärosäte jämfört med studentkårer vid andra lärosäten?

- Ja
- Nej
- Vet ej

17. Ni har svarat ja på föregående fråga.

Vänligen beskriv kortfattat vilka skillnader i förutsättningar som finns att bedriva studentinflytande för er studentkår jämfört med studentkårer vid andra lärosäten.

Maximalt 3000 tecken.

18. Anser ni att det finns tillräckliga förutsättningar (t.ex. vad gäller rådande regelverk, ekonomi, etc.) för er kår att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande?

- Ja
- Nej

Motivera gärna ert svar.

19. Om ni har förslag på åtgärder som kan vidtas för att förbättra jämlikheten i kårens villkor och kårens förutsättningar att självständigt bedriva ett meningsfullt studentinflytande, ange dem.

Förslagen kan gälla både de lokala och de nationella förhållandena.

Maximalt 4500 tecken.

Del 3 Studentinflytandets finansiering

Frågorna i detta avsnitt syftar till att ge UKÄ en fördjupad förståelse av hur studentinflytandet och kårernas andra verksamheter finansieras i praktiken. Studentkårer får i regel intäkter från flera håll:

- statsbidrag
- medlemsavgifter

samt eventuellt också

- (tjänsteköps-) avtal med lärosätet
- bidrag från lärosätet i olika former
- stöd från sponsorer
- stöd från kommunen
- andra källor.

Vad är statsbidraget?

Studentkårers huvudsakliga syfte enligt högskolelagen är att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid högskolan. Dessutom är det en viktig uppgift för studenterna att medverka i utvecklingen av kvaliteten i utbildningen. För att säkerställa en grundläggande finansiering av verksamheten ger staten varje år ett statsbidrag som stöd för studentinflytandet. År 2016 anslogs drygt 31 miljoner kronor för detta ändamål. Statsbidraget beräknas på basis av antalet helårsstudenter (HST). År 2014 innebar detta att staten gav cirka 110 kronor för varje helårsstudent. Statsbidraget utbetalas årligen av Kammarkollegiet till universitet och högskolor för vidare fördelning till de studentsammanslutningar som av lärosätet blivit erkända som studentkårer.

Andra intäkter

Universitet och högskolor kan besluta att ingå avtal om tjänsteköp med studentkåren eller studentkårens. Därutöver ger vissa lärosäten bidrag genom att tillhandahålla lokaler eller genom att ge ett allmänt finansieringsstöd. Andra intäkter kan vara sponsorer av olika slag och även kommunen kan bidra på ett eller annat sätt. Det kan också tänkas att kåren har intäkter från andra verksamheter.

20. Beskriv de typer av intäkter er studentkår har. Beskriv också omfattningen på de olika intäkterna i fallande ordning där 1) markerar den intäkt som har störst omfattning räknat i procent av kårens totala intäkter för 2015 och där 2) markerar den post som har näst störst omfattning och så vidare. Ange i procent hur stor andel varje intäktspost utgör.

UKÄ är alltså inte ute efter exakta belopp i kronor utan efter en rangordning baserad på intäktens omfattning i relation till kårens totala intäkter för 2015.

Maximalt 3000 tecken.

21. Anser ni att statsbidraget till stöd för studentinflytandet är rimligt till sin omfattning?

Bidraget beräknas på antal helårsstudenter och var 2014 omkring 110 kronor per helårsstudent.

- Ja
- Nej
- Vet ej

22. Hur stort borde statsbidraget till stöd för studentinflytandet vara för att vara rimligt, per helårsstudent?

Vänligen motivera nivån på det föreslagna statsbidraget.

Maximalt 3000 tecken.

23. Har ert lärosäte kopplat villkor till statsbidraget, till exempel återrapporteringskrav eller andra villkor?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, redogör kortfattat för de krav som ställdes 2015.

24. Tar ert lärosäte ut någon administrativ avgift när statsbidraget betalas ut till er studentkår?

- Ja
- Nej
- Vet ej

25. Idag betalar ert lärosäte ut statsbidraget till studentkåren.

Skulle ni föredra en ordning där statsbidraget gick direkt från staten till studentkåren?

- Ja
- Nej
- Spelar ingen roll för vår studentkår

Motivera gärna ert svar.

26. Beskriv kortfattat hur stor intäkten från medlemsavgiften varit de senaste åren, om möjligt mellan höstterminen 2010 och höstterminen 2015. Ange i procent av studentkårens totala intäkter för respektive år.

Maximalt 3000 tecken.

27. Har lärosätet köpt några tjänster från er studentkår under 2015?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, ange vilka.

28. Har lärosätet under 2015 kopplat villkor till de ingångna avtalen om tjänsteköp, till exempel återrapporteringskrav eller andra villkor?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, ange vilka.

29. Anser ni att de ingångna avtalen om tjänsteköp mellan er kår och lärosätet på något sätt påverkar kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande?

- Ja
- Nej

Om ja, ange på vilket sätt.

30. Har er studentkår fått bidrag från lärosätet under 2015?

Bidrag från lärosätet kan se olika ut. Till exempel kan det handla om att lärosätet tillhandahåller lokaler eller ger ett allmänt finansieringsstöd. Observera att denna fråga inte avser statsbidraget.

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, ange vilka.

31. Har lärosätet kopplat villkor till de bidrag kåren har fått under 2015?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, ange vilka.

32. Anser ni att kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av de bidrag ni fått av lärosätet under 2015?

- Ja
- Nej

Om ja, redogör kortfattat på vilket sätt.

33. Hade er studentkår sponsorer under 2015?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, ange hur många.

34. Krävde sponsorn/sponsorerna någon form av motprestation under 2015?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, redogör kortfattat för de krav som ställdes.

35. Anser ni att kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av den sponsring kåren har fått under 2015?

- Ja
- Nej

Om ja, förklara kortfattat på vilket sätt.

36. Fick er studentkår någon form av stöd från kommunen under 2015?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, ange vilken typ av stöd.

37. Krävde kommunen någon form av motprestation under 2015?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja, redogör kortfattat för de krav som ställdes.

38. Anser ni att kårens förmåga att självständigt bedriva studentinflytande på något sätt påverkats av det stöd kåren har fått av kommunen under 2015?

- Ja
- Nej

Om ja, förklara kortfattat på vilket sätt.

39. Fick er studentkår finansiering på andra sätt än hittills nämnda under 2015?

- Ja
- Nej

Om ja, ange på vilket sätt.

40. Om ni vill lägga till något som har med studentinflytandets finansiering att göra, gör det här.

Maximalt 3000 tecken.

Del 4 Studentrepresentation och -inflytande

Frågorna i detta avsnitt syftar till att belysa studentrepresentationen och studenters möjligheter att utöva inflytande vid statliga universitet och högskolor. Enkätens frågor ska besvaras med hela studentpopulationen i åtanke.

Studenterna har enligt högskolelagen rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna och högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. För att möjliggöra studenternas deltagande har lagstiftaren gett dem rätten att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

Studenternas rätt till representation gäller på alla nivåer av verksamheten, alltså på grundnivå, på avancerad nivå och på forskarnivå. Studenter som är antagna till och bedriver utbildning på forskarnivå som exempelvis doktorander omfattas av rätten till representation.

41. Hur nöjda var ni med hur studentinflytandet fungerade vid ert lärosäte 2015?

- Mycket missnöjda
- Missnöjda
- Nöjda
- Mycket nöjda

Motivera gärna ert svar.

42. Hur väl fungerade studentinflytandet på olika nivåer i utbildningen vid ert lärosäte 2015?

	Mycket dåligt	Dåligt	Bra	Mycket bra
På grund- och avancerad nivå	☐	☐	☐	☐
På forskarnivå	☐	☐	☐	☐

Motivera gärna ert svar.

43. Vid vårt lärosäte involveras studentrepresentanter när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

Hur väl överensstämmer detta påstående med situationen vid ert lärosäte 2015?

	Stämmer inte alls	Stämmer delvis	Stämmer	Stämmer helt
När beslut fattas	☐	☐	☐	☐
När ärenden bedreds	☐	☐	☐	☐

Motivera gärna ert svar.

44. Anser ni att lärosätet underlättar för studenternas möjlighet att utöva inflytande?

Det kan gälla till exempel mötestider, att beslutsunderlag görs tillgängliga, att studentrepresentanterna har möjlighet att medverka i hela beredningsprocessen inför ett beslut, etc.

- Ja
- Nej
- Vet ej

Beskriv på vilket sätt eller gå vidare till nästa fråga.

45. Är det lätt att engagera tillräckligt många studentrepresentanter vid ert lärosäte?

- Det är mycket svårt
- Det är ganska svårt
- Det är ganska lätt
- Det är mycket lätt

Beskriv gärna hur ni upplever situationen.

46. Finns det ett behov att på något sätt kompensera studentrepresentanter (i pengar, i tid eller på annat sätt) för nedlagd tid att bedriva studentinflytande?

- Ja
- Nej

Om ja, kom gärna med förslag.

47. Finns det exempel från 2015 på hur de synpunkter som framförts av studentrepresentanter har fått genomslag vid lärosätet?

Maximalt 3000 tecken.

48. Hur upplevde ni samarbetet med lärosätet 2015?

Maximalt 3000 tecken.

49. Beskriv kortfattat på vilket sätt er studentkår arbetar för att få studenter inom ert verksamhetsområde att delta aktivt i frågor som rör utvecklingen av utbildningen, dess kvalitet och förutsättningar för studier vid högskolan.

Maximalt 3000 tecken.

50. Finns det inom er kårs verksamhetsområde studenter som är svårare att nå än andra?

- Ja
- Nej

Om ja, vilka är de?

51. Beskriv kortfattat hur ni gör för att engagera och representera studenter på forskarnivå inom er kårs verksamhetsområde.

Maximalt 3000 tecken.

52. Hur utser ni studentrepresentanter till olika nivåer av lärosätets verksamhet? Beskriv processen och vilka kriterier studenten bör uppfylla.

Maximalt 3000 tecken.

53. Vilken utbildning erbjuds studentrepresentanter för att kunna utföra sitt uppdrag och hur anordnas den?

Maximalt 3000 tecken.

54. Här finns det möjlighet att lämna övriga kommentarer.

Maximalt 3000 tecken.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

www.uka.se

